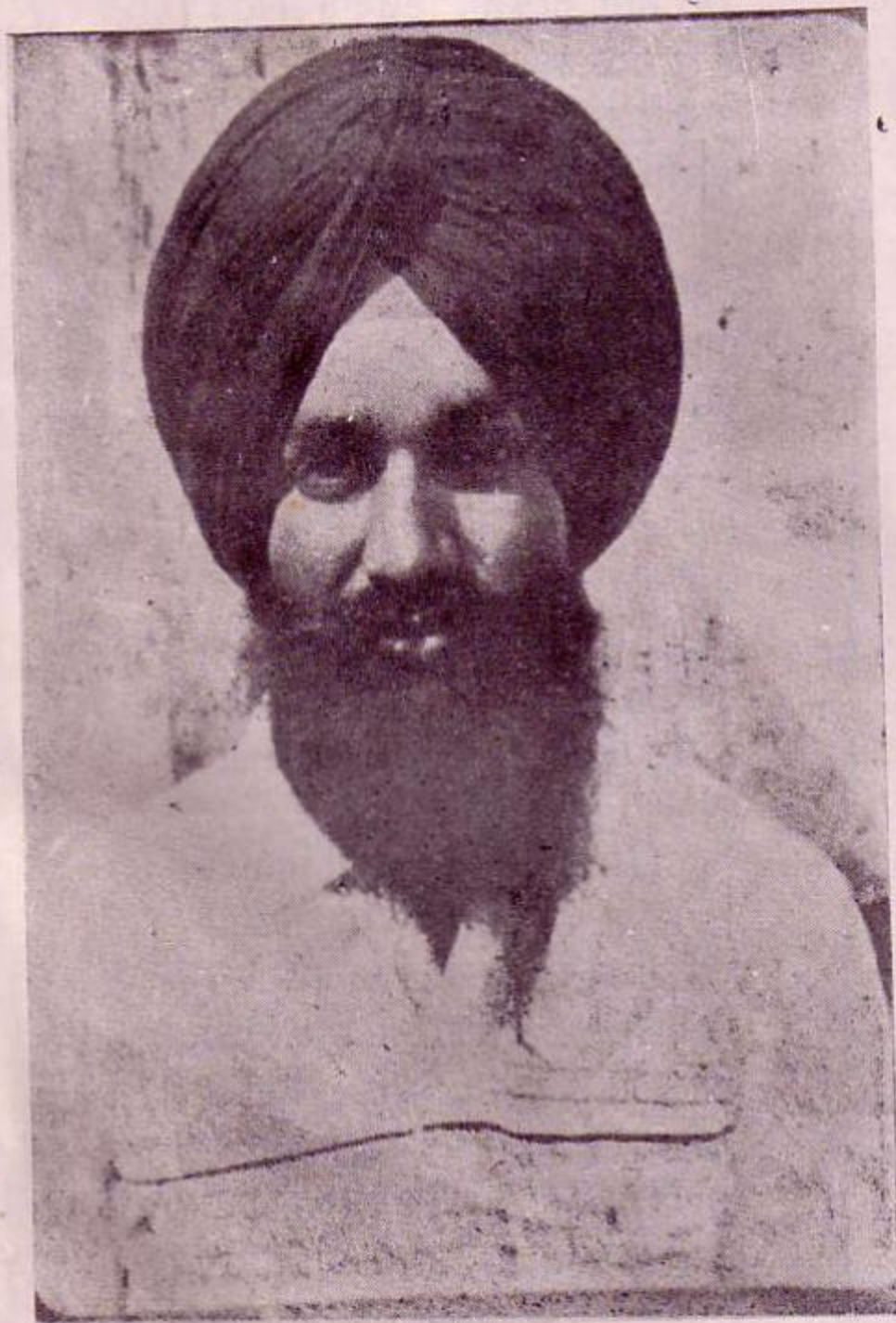
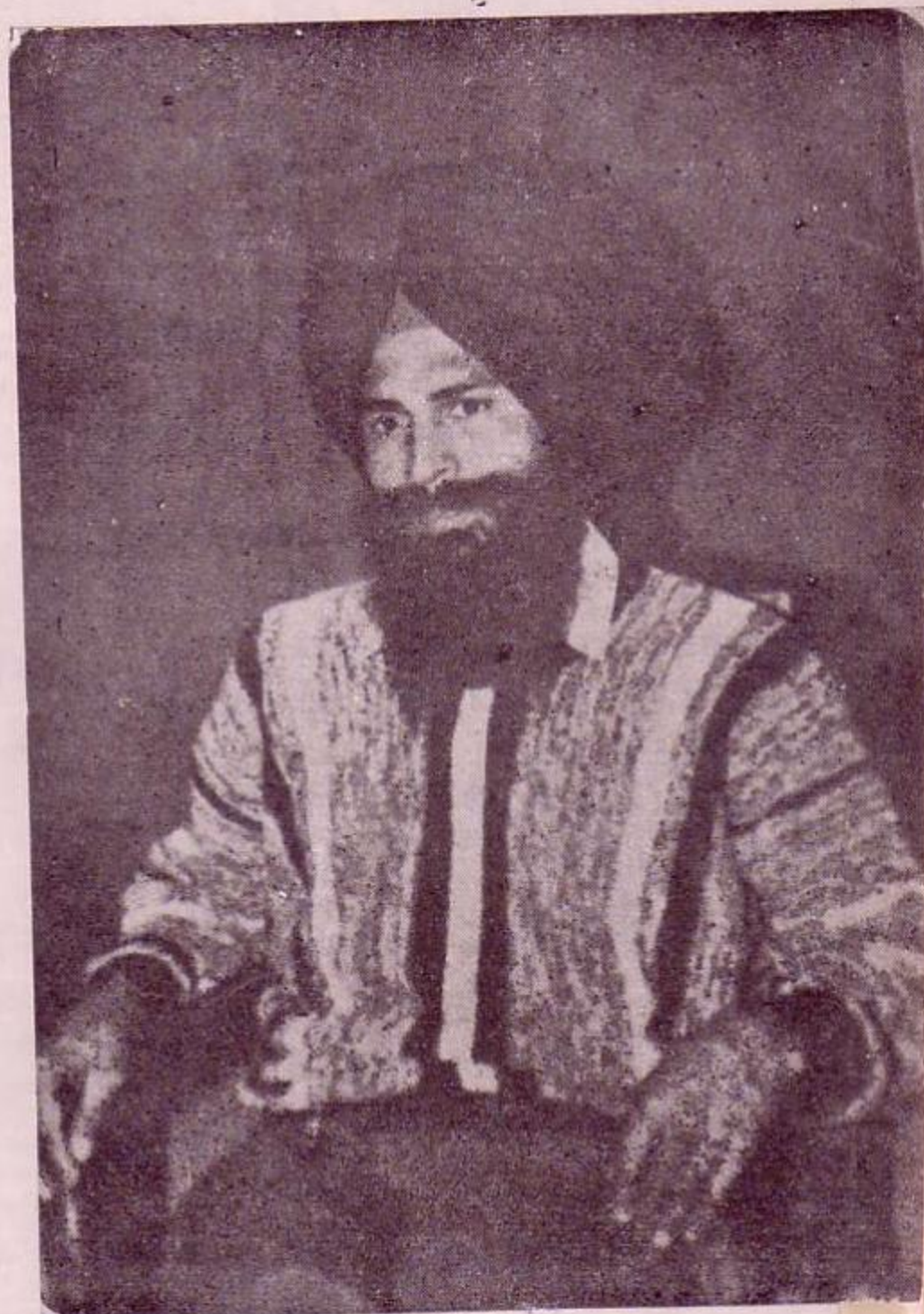

ਸ਼ਨਤਕ ਪੈਗਾਮ

ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਦੋ ਅਨਮੋਲ ਹੀਰੇ

ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ

ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ

ਅਸੀਂ ਮੌਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਅੱਖਾਂ
ਪਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ—ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡਾ ਇਹ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਵਿਚ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਾਨ
ਦਾ ਪਰਚਮ ਝੁਲਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕੀ ਸਾਡੀ ਸਮੁੱਚੀ
ਕੌਮ ਹੀ “ਤਲਾ ਉੱਤੇ ਸੀਸ” ਧਰਨ ਦੇ ਕਰਮ ਵਿਚੋਂ
ਉਪਜੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਬਦੀ ਦੀਆਂ ਬਦੂਕਾਂ ਭਲਾ ਸਾਨੂੰ
ਕੀ ਡਰਾਉਣਗੀਆਂ?

ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ
ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ

ਸਾਲ : ਸੱਤਵਾਂ

ਅੰਕ : 80ਵਾਂ

ਤਰਤੀਬ

1. ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ
2. ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਕਿਉਂ?
3. ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸਕੱਤ, ਕੁਝ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ
4. ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਜਖਣਾ ਪੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ
5. ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ
6. ਬੈਂਕਾਂ ਖਾੜਕੂ ਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਿਉਂ?
7. ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਚੈਨ ਨਾਲ ਬਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ
8. ਕਵਿਤਾਵਾਂ : ਤਿੰਨ ਦੁਆਵਾਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਨਸਲ, ਤੇ ਹੋਰ
9. ਪੇਗਮ ਗਰੁੱਪ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੁਹਾਰਦਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

○ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ
ਅਸਲ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਜਨਰਲ
ਵੇਦਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ
ਭਾਈ ਜਿੰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ? ਜੇ
“ਵੱਡੇ ਇਨਸਾਫ਼” ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ
ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ’ਤੇ
ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਜਨਰਲ ਵੇਦਿਆ ਅਤੇ
ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਕੀ
ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ
ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾ-
ਸਕ ਯਾਦਗਾਰ ਨੂੰ ਫਨਾਹ ਕਰ ਸੁੱਟਣ
ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਦੇਂਦਾ ਹੋਵੇ? ਜੇ ਭਾਰਤੀ
ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ “ਵੱਡੇ ਇਨਸਾਫ਼” ਦਾ
ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ, ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
'ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾਗਣ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖਤ
ਨੂੰ ਢਾਹ ਢਰੀ ਕਰ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ
ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵੇਦਿਆ
ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮੁਕੱਦਮਾ
ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ
ਮਿਸਾਲੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਿੱਖ
ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ
ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੁਆਉਣ ਲਈ
ਅਗੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ
ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜਿੰਦਾ ਅਤੇ
ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇ
ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ
ਨੇ ਸੱਚੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਦੀ ਸ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਲਦਾ
ਰਖਿਆ ਹੈ।

(ਭਾਈ ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਰਿਹਾਈ
ਕਿਉਂ? ਵਿਚੋਂ)

○ ਪੰਥ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਦਸ਼ਾ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ
ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀ
ਆਗੂਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੌਦੂਦਾ ਦੂਰੀ ਤੇ
ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ ਤਕ ਮੋਟਿਆ
ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਅਧਾਰ ਵੀ
ਹੈ ਤੇ ਲੋੜ ਵੀ (ਮੁੱਖ ਲੇਖ ਵਿਚੋਂ)

ਸਪਾਦਕ : ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ

ਸਲਾਨਾ ਭੇਟਾ : 50 ਰੁਪਏ

ਚਿੱਠੀ ਪਤਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪਤਾ : ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ,

ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕ: ਸਕਰੋਦੀ,

ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ—148026

ਪੀਉ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖਜ਼ਾਨਾ

ਗੁਰੂ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ ਉਸੁ ਸੁਅਰੁ ਉਸ ਗਾਇ ।
ਗੁਰੂ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾ ਭਰੇ ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ ।
ਗਲੀ ਭਿਸਤਿ ਨ ਜਾਈਐ ਛੁਟੈ ਸਚੁ ਕਮਾਇ ।
ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਨ ਜਾਇ ।
ਨਾਨਕ ਗਲੀ ਕੂੜੀਈ ਕੂੜੋ ਪਲੈ ਪਾਇ ।

(ਮ: ੧ ਪੰਨਾ 141)

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ, ਪਰਾਈ ਬੁਰਕੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਸੂਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਵਾਸਤੇ ਗਾਂ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਾਮ ਹੈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਰੱਬ ਅੱਗੇ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹਾਮੀ ਤਾਂ ਭਰਦਾ ਹੈ ਜੇ ਉਹ ਹਰਾਮ (ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ) ਨਾ ਖਾਏ । ਮੁਰਦਾਰ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਬਿੰਬ ਹੈ । ਇਹ ਕਿਸੇ ਦਾ ਲਹੂ ਪੀਣ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਕੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਮੁਲੰਕਣ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਅਰਥ ਭਰਪੂਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੂੰ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਲੋਚਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਥੇ ਗੱਲੀ-ਬਾਤੀ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸੱਚ ਕਮਾਉਣ ਨਾਲ, ਸੱਚ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜੀਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ । ਹੱਕ 'ਤੇ ਖੜੋਤਿਆਂ ਅਤੇ ਹੱਕ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਾਇਆਂ ਬਗੈਰ ਰੱਬ ਦਾ ਦਰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । ਖੱਟੀ ਹਰਾਮ ਦੀ ਰਿੱਝ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਲਾਲ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਪਾਇਆਂ ਉਹ ਹਲਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ । ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਧਾਰਤ ਹਰਾਮ ਉੱਤੇ ਹੈ, ਖੱਟੀ ਹਰਾਮ ਦੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰੇ, ਗੱਲ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ । ਹਰਾਮ, ਹਰਾਮ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤੁਰਦੀ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਬੁਰਕੀ ਪਾ ਕੇ ਹੈ । ਸੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਹਲਾਲ ਹਰਾਮ ਦੇ ਨਖੇੜ ਤੋਂ ਗੱਲ ਫੜਦੇ ਹਨ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਕਈ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਹਰਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੀ ਗਲਤ ਕੱਢਦੇ ਹਨ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਹਰਾਮ ਸਿਰਫ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਬਲਾਈ ਆਮਦਨੀ ਹੈ । ਦੂਸਰੇ ਲਫਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਗੈਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ । ਐਸੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਜਾਂ ਬੇਈਮਾਨੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪ੍ਰਚਲਤ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਬਾਣੀ ਦੀ ਐਸੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਿਲਕੁੱਲ ਗਲਤ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਜ਼ਾਮ ਬਿਲਕੁੱਲ ਸਦਾਚਾਰਕ ਹੈ, ਰੱਬ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਹੈ । ਗੁਰਬਾਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਐਨੀ ਸਤੱਈ ਆਲੋਚਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੀ । ਉਹ ਪ੍ਰਚਲਤ ਸਮਾਜ, ਉਸ ਦੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਮਨੋਰਥਾਂ, ਮਨੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪਰਖਦੀ ਹੈ । ਉਸ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਜੋਗਾ ਲੂਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਕੋਈ ਦੌਲਤ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਬਿਲਕੁੱਲ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਪ ਦੀ ਖੱਟੀ ਹੈ । ਐਸੇ ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਪਾਪਾਂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਵੇ ਨਾਹੀਂ ਮੁਇਆ ਸਾਥਿ ਨਾ ਜਾਈ' । ਬਾਣੀ ਦਾ ਪੈਮਾਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜ ਦਾ ਹੈ, ਪਰਚਲਤ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਨਹੀਂ । ਹਰਾਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਪਣੀ ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਾਜਕ ਦੌਲਤ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੈ ।

ਫਰੀਦਾ ਇਕਨਾ ਆਟਾ ਅਗਲਾ ਇਕਨਾ ਨਾਹੀ ਲੋਣੁ

ਅਗੈ ਗਏ ਸਿੰਵਾਪਸਨਿ ਚੋਟਾ ਖਾਸੀ ਕਉਣ

ਭਗਤਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਕ ਪਾਸੇ ਭੁੱਖੇ ਬੈਠੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਅਗਲਾ (ਬਹੁਤਾ) ਆਟਾ ਹੋਵੇ । ਅਗਲੇ ਆਟੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ । ਉਥੇ ਤਾਂ ਹੱਕ ਤਿੰਨ ਸੇਰ ਦਿਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੈ । 'ਤੀਨ ਸੇਰ ਕਾ ਦਿਹਾੜੀ ਮਿਹਮਾਨੁ । ਅਵਰ ਵਸਤੁ ਤੁਝ ਪਾਹਿ ਅਮਾਨ' (ਮ: 5) ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਇਆ ਹੱਕ ਹਲਾਲ ਦਾ ਪੂਰਨਾ ਜ਼ਾਹਿਰ ਹੈ । ਹੱਕ, ਮਨੁੱਖੀ ਲੋੜ ਹੈ । ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜੋ ਵੀ ਸਮਾਜਕ ਦੌਲਤ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਮਾਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਚੋਰ ਹੈ, ਧਾੜਵੀ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਂਦਾ ਹੈ ।

ਪ੍ਰੋ: ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ (ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬ ਦਾ ਮੋਢੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਸਫਾ 86-87)

ਪੰਜਾਬੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਲਈ ਸੋਚਣ ਦਾ ਮਸਲਾ

ਜਦ ਕਿਸੇ ਕੌਮ ਦਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਤਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸਾਂਝ ਦਾ ਕੋਈ ਮੱਦਾ ਜਾਂ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਾਲੋਂ ਨਖੇੜੇ ਦੀ ਲਕੀਰ ਐਨੀ ਤਿੱਖੀ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਪਸੀ ਮੇਲ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਲਹੂ ਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸਰਹੱਦ ਉਸਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਉੱਤੇ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਂਘਾ ਬਣਾ ਸਕਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਕੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਤੱਕ ਹਰ ਮਸਲੇ ਉੱਤੇ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਲੁਟੇਰੇ ਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਤਵਾਲੇ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਮੋਰਚੇ ਮੱਲੀਂ ਖੜ੍ਹੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੀਂਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਂਗ ਹਰ ਕੁੱਝ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ 25 ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ-ਗੰਢ ਦੇ ਮਸਲੇ 'ਤੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਇਹੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਪਟੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਕਿਹੜੇ ਨਾਉਂ ਰੱਖ ਛੱਡੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਕਦੇ 'ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ', ਕਦੇ 'ਸਮਾਰਕ', ਕਦੇ 'ਪੁਨਰ-ਅਰਪਣ', ਕਦੇ 'ਪੁਨਰ ਸੰਕਲਪ' ਅਤੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਉਂ ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਮਨਸ਼ੇ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਿਨ ਨੂੰ ਉਹ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੇ ਵਿਉਂਤਾਂ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਲੰਮੀਆਂ ਚੌੜੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਮੀਸਟੇ ਜਿਹੇ ਸੂਬੇਦਾਰ (ਸੁਰਿੰਦਰ ਨਾਥ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਇਕ ਪਚਾਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਉਪੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਤੇ ਨਾਮਵਰ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਲੋਕ-ਪਿਆਰੇ ਲੇਖਕ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ (ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ) ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਇਕ ਖੁਲ੍ਹੇ ਖਤ ਵਰਗਾ ਲੇਖ (ਜੋ ਇਥੇ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਛਾਪਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ) ਲਿਖਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹਲੂਣਾ ਦੇਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਤਿੱਖੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੁਆਲ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਦਾ ਛੁਟਾਫ਼ਟਾ ਖੜਕਾਇਆ ਏ?"

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਹੁਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉਠਾਇਆ ਇਹ ਸੁਆਲ ਬਾ-ਮੱਕਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਅਜੋਕੀ ਹਾਲਤ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਆਲ ਹਰ ਸੱਚੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਈ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੇਖਕਾਂ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਲਈ ਇਕ ਮਿਹਣੇ ਭਰੀ ਵੰਗਾਰ ਹੈ।

ਪਰ ਮਿਹਣੇ ਤੇ ਵੰਗਾਰਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੇ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਜੰਮੇ ਹੀ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਂ ਜਿਹਨਾਂ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਨੂੰ ਚੰਦ ਨੌਟਾਂ, ਕੁਰਸੀਆਂ ਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀਆਂ ਬਦਲੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਕੋਲ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ? ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨੇ ਮਿਹਣੇ ਮਾਰ ਲਓ, ਜਿੰਨੀਆਂ ਮਰਜ਼ੀ ਦਿਲ-ਟੁੰਬਣੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰ ਲਓ, ਉਹਨਾਂ ਰੱਸੇ ਤੁਤਾ-ਤੁਤਾ 'ਰਾਜ ਭਵਨ' ਦੀ ਖੁਰਲੀ ਵੱਲ ਹੀ ਭੱਜਣਾ ਹੈ। ਗੱਲ ਬਿਰਤੀ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਲਾਮਾਨਾ ਜਹਿਨੀਅਤ ਦੀ ਹੈ। ਜਹਿਨੀਅਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ "ਪੁਛ" ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਫੜੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਪਚਾਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ 'ਸਨਮਾਣਯੋਗ ਮੈਂਬਰਾਂ' ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਗਿਣਤੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿਧਾਰਥ ਸ਼ੰਕਰ ਨਾਉਂ ਦੀ 'ਬੁੱਚੀ' ਨਾਲ (ਉਸਨੂੰ 'ਲੰਡੀ' ਜਾਂ 'ਬੁੱਚੀ' ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਰਾਜ ਭਵਨ ਅੰਦਰ ਉਸ ਮੌਕੇ 'ਸ਼ਾਮਾਂ ਰੰਗੀਨ' ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਦ ਉਸਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਜਗ੍ਹਾ-ਜਗ੍ਹਾ ਸਿੱਖ ਗੱਭਰੂਆਂ ਦੇ ਸਿਵੇ ਬਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿ ਜਦ ਰੇਅ-ਅਤੇ-ਰਿਬੀਰੋ ਨਾਂ ਦੀ ਬਦਨਾਮ ਜੋੜੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਅਣਖੀਲੀ ਜੁਆਨੀ ਦਾ ਬੀਜਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਪੂਰੇ ਜੇਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲਾ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਸ ਮੌਕੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਨਾਮਵਰ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ, ਆਪਣੀਆਂ ਬੀਵੀਆਂ ਨਾਲ ਬਣ ਠਣਕੇ, ਰਾਜ ਭਵਨ ਅੰਦਰ ਜਾਕੇ ਸਿਧਾਰਥ ਸ਼ੰਕਰ ਰੇਅ ਦੀ ਜੂਠ ਚਟਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗ਼ੈਰਤ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਪਤਵੰਤੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋਏ 'ਸਿੱਖ ਵਿਦਵਾਨਾਂ' ਤੱਕ, ਸਭ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਇਤਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਤਾਂ ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਮਹਿਮਾਨ-ਨਾਮਚੇ 'ਚੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਤੇ ਦਾਗ਼ੀ ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਇਹ 'ਕਾਲੀ ਸੂਚੀ' ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਜਾਰੀ ਹੋ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਜਗਤ, ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੇਗਾ।

ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਲਹੂ-ਲਿਖਤ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਦੋਸਤੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਜਿਸ ਗ਼ੈਰਤ ਅਤੇ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਨੁਕਰਾਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ, ਉਹ ਸਮੂਹ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਪਰੇਰਨਾ ਬਣ ਸਕੇ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਧੰਨ ਭਾਗ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਨਹੀਂ ਫਿਰ ਬਦਨਾਮੀ ਦੀ ਕਾਲਖ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮਾੜਾ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਪਰਖਣਾ। ਪਚਾਨਵੇਂ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗ਼ੈਰਤ ਦਾ ਲਾਜ਼ ਲੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਸੂਰਮੇ ਨਿਤਰਦੇ ਹਨ? ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਮਨ ਬਿਹਬਲ ਹਨ।

ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਕਿਸ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ? ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ

ਮੈਂ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਨਾ ਸਹੀ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲਹੂ ਲੁਹਾਟ ਦਰਦ ਨੂੰ ਤਾਂ ਤਤਪ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਕੇਂਦਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਅਵਸਥਾਸ਼ਾਹੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹਰ ਈਮਾਨਦਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਇਉਂ ਹੀ ਕਲਵਲ ਕਲਵਲ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਾਪਦਾ ਇਉਂ ਹੈ, ਕਾਂਗਰਸੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੀ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਿਤਕਰੇ ਜ਼ਿਆਦਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਹੜ ਚੜ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਦੂਜੇ ਘਰ ਲੰਮੇ ਵੇਣ ਪੈ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰ ਖੇਤ ਲਹੂ ਨਾਲ ਭਿੱਜਾ ਪਿਆ ਹੈ ਫਿਰ ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਦਾ ਛੁਟਾਫ਼ਟਾ ਖੜਕਾਇਆ ਏ ?

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਗਵਰਨਰ ਰੇਅ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਰਕਾਰ ਸਮਝਦੀ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖ ਭੋਲੇ ਹਨ; ਡਰਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਚਾਈ ਰੱਖੇ। ਅਸਲ ਬੀਮਾਰੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਬੱਬਰੀਆਂ ਤੇ ਪਾਟੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਲਾ ਫੇਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਰਖਣੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਰਿਸ਼ਵਤ, ਬਲੈਕ, ਬੇਰੋਜ਼ਗਾਰੀ ਆਦਿ ਦੀ ਸਲਾਬ ਨਾਲ ਕੱਲਰੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮਖੌਟਾ ਲਾਹ ਕੇ ਜ਼ਾਲਮ ਚਿਹਰਾ ਵੇਖ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਹੈ ਅਹਿੰਸਾਵਾਦੀ ਕਹਿਣੀ ਅਤੇ ਹਿੰਸਾਵਾਦੀ ਕਰਨੀ। ਕਸਾਈ ਤੇ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਯਾਰੀ ਕਿਵੇਂ ਨਿਭ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗਵਰਨਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਮਨਾਉਣ ਲਈ ਲੰਮੀ ਚੌੜੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਨਾਂ ਵੀ ਧਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੋਲਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਂਬਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਤਾਸੀ ਹੋਰ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕੀ ਅਕਤੂਬਰ 1991 ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਭਵਨ ਵਿੱਚ ਸੱਦੀ ਗਈ ਹੈ ਸਭ ਨੂੰ ਟੀ. ਏ. ਡੀ. ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅੱਧ ਦੇ ਨੇੜ ਬਜਟ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਤੇ ਹਥਿਆਰ ਆਦਿ ਹੀ ਵੱਢ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਤੋਂ ਡੈਲੀਗੇਟ ਆਉਣੇ ਹਨ। ਭਾਵ ਕਲਕੱਤਾ, ਮਦਰਾਸ, ਬੰਬਈ, ਦਿੱਲੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਆਉਣਾ ਏ। ਸਮਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੱਡ ਤੋੜਵੀਂ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਤੋਂ ਦੇ ਭਾਅ ਬੇਦਰਦੀ ਨਾਲ ਲੁਟਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੱਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਕਾਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਨਾਏਗੀ? ਕੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਮੰਗਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ? ਅੱਠ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਜੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡੱਕੇ ਕੋਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੇ? ਪਾਟੀ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਾਲਕੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਭੰਗੜੇ ਕਾਹਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ?

ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਭਰਾਵੇਂ! ਤੁਸੀਂ ਸੱਚ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਦਾ ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਹੋ। ਅੱਖੀਂ ਵੇਖ ਕੇ ਮੱਖੀ ਕਿਵੇਂ ਨਿਗਲੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਸਮਝਾਣ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਜੇਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟਣ ਤੇ ਨੀਵੀਂ ਪਾਟ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਸਗੋਂ ਭੈਰਤਮੰਦ ਕੌਮ ਦਾ ਸਿਰ ਉੱਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਾਮੋਸ਼ੀ ਨੀਵੀਂ ਅਤੇ ਮੱਦਤਪਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੀ ਕੌਮ ਨੂੰ ਬੁਜ਼ਦਿਲ ਅਤੇ ਘਸਿਆਰੀ ਬਣਾ ਛੱਡੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘਰਾਲੇ ਵਗ ਰਹੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਜ਼ਖਮ ਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਜਸ਼ਨ ਮਨਾਉਣ ਜਾਓਗੇ? ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿਵੇ ਬਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ, ਤਦ ਸੱਜਰੇ ਜ਼ਖਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲੂਣ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠਾਂ ਤਾਂ ਨਾ ਪਾਓ।

ਤੁਸਾਂ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀਓ! ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਖਲੋਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਬੇਗਾਨੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ; ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਡਾ ਮਾਣ ਤਾਟ ਤੇ ਧਰਮ ਤੱਕ ਮਿੱਟੀ ਵਿੱਚ ਹੋਲ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਤੁਸੀਂ ਜਾਵੋਗੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੋਗੇ, ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਵਰਗ ਅਣਖੀਲਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨਿਘਰ ਗਿਆ ਹੈ, ਯਾਦ ਕਰੋ ਸਾਇਰ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੇ ਬਾਬਰ ਦੇ ਜੁਲਮਾਂ ਤੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਇਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਜਹਾਂਗੀਰੀ ਇਨਸਾਫ ਦਾ ਭਾਂਡਾ ਚੁਰਾਹੇ ਵਿੱਚ ਭੀਨਿਆ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਵਰਗੀ ਕਰਨੀ (ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਲਈ) ਕੀਹਨੇ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਰ ਦੇਣ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਬੰਦ-ਬੰਦ ਕਟਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਔਲਾਦ ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਹੂ ਲੁਹਾਟ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਜ ਭਵਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਓਗੇ? ਸ. ਸਰਾਭਾ ਤੇ ਭਗਤ ਸਿੰਘ ਕੀ ਆਪਣੇਗੇ? ਨਕਸਲੀ ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸ਼ਹੀਦ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇਣਗੇ। ਐਨੀ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਉਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਤੁਸੀਂ ਮਾਲਕ ਕੀ ਮੂੰਹ ਲੈ ਕੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਓਗੇ? ਬਸ, ਆਪਣੇ ਸੁੱਤੇ ਜੇਰੇ ਨੂੰ ਜਾਗਦੀ ਹਿੰਮਤ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰਬਾਂ ਦਿਓ ਅਤੇ ਭੋਲੇ, ਸਾਧਾਰਨ ਤੇ ਮਿਹਨਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਰਾਹਨੁਮਾ ਬਣੋ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਸਬਕ ਦੋਹਰਾਓ ਅਤੇ ਦਰਿੜਾਓ। ਝਿਜਕਾਂ ਬੰਧਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਗਾਹੇ ਬਿਨਾਂ ਕੌਮੀ ਕਲਿਆਣ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ।

ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣ, ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜਸੀ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲ ਝਾਕਦੇ ਹੋਵੋ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਬਹਾਲੀ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਕੌਮੀ ਮੁੱਦਾ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਲਈ ਕੋਈ ਇਖਤਲਾਫ ਆੜੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਪਿਆਰੇ ਵੀਰਨੇ! ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਵੱਲ ਮੌੜੇ ਪਾਓ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਕੌਮੀਅਤ ਸਬੂਤੀ ਖੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਲੋਹਾ ਲਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸੱਟ ਲਾਉਣ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਏਥੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਨੇ ਸੱਚ ਦਾ ਸਬਕ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨੀਅਤ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੋਣਾ, ਹੈ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਕੇ ਸਿੱਕੇਬੰਦ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿਓ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਹਾਸਲ ਕਰੋ।

ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫੀਆਂ ਦੀ ਸਿਲਵਰ ਜੁਬਲੀ

ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਦਾ ਦਿਨ ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ 'ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ' ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ 25 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਦਿਨ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਫਿਰਕਾਪ੍ਰਸਤ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘਿਨਾਉਣਾ ਮਜ਼ਾਕ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਇਹ ਸੁਗਤ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬਾ ਉਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਮੰਗ ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਏ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀਆਂ, ਕੈਦਾਂ, ਕੁਰਬੀਆਂ, ਕੁਟਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਹਰ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਦੇਖੀ ਤੇ ਝੱਲੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਸੂਬੇ ਲਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ-ਬੱਧੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਸੋਂ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਧਰਮਾਂ ਤੇ ਫਿਰਕਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿੰਦ-ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ, ਭਾਰਤ ਅੰਦਰਲੇ ਹੋਰਨਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਾਂਗ, ਆਪਣੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਆਪਣਾ ਕੌਮੀ ਘਰ ਉਸਾਰਨ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਸੁੱਚੀ ਜਿਹੀ ਹਸਰਤ ਸੀ। ਇੱਕ ਮਸੂਮ ਜਜ਼ਬਾ ਸੀ ਉਹ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਅੰਦਰ ਵਸੇ ਉਸ 'ਕੌਮੀ ਘਰ' ਦੀ ਸੂਰਤ ਜਾਂ ਨੁਹਾਰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ 1966 ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਦਿਲ-ਫਰੋਬ ਹਾਕਮਾਂ ਨੇ ਧੱਖੇ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੜ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਦ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਨੂੰ ਇਸ ਕਦਰ ਫਿਰਕੂ ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਝਰੀਟ ਤੇ ਵੱਢ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਵੇ? ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਦ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਹਰਿਆਣੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਤੜਫਦਾ ਤੇ ਵਿਲਕਦਾ ਹੋਇਆ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ? ਉਹਨਾਂ ਇਹ ਕਦ ਸੋਚਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ' ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜੇ ਅੰਦਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਹਰ ਬਣਕੇ ਉਗ ਆਵੇਗਾ। 'ਕੇਂਦਰੀ ਸ਼ਾਸਤ ਪ੍ਰਦੇਸ਼' ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਇੱਕ ਨਵੰਬਰ 1966 ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਆਰਜ਼ੀ ਜਿਹੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਆਸ ਬਨਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤ ਚੇਤਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮਨਹੂਸ ਸ਼ਬਦ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਹੁੰ ਅੰਦਰ ਖੁਭੀ ਹੋਈ ਛਿਲਤਰ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗਾ।

ਦਰਿਆ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਗਦੇ ਹਨ। ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਝਗੜੇ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੀ ਹਨ। ਪਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਤੇ 'ਹੈਂਡਵਰਕਸਾਂ' (ਡੈਮਾਂ) ਉੱਤੇ ਡਾਕੇ ਪੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਇਹ 'ਮਿਹਰ' ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਧਰਮ ਪੱਖੋਂ ਮਿੱਸੀ ਵਸੋਂ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰਨਾਂ ਰਾਜਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਵਸਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ। 'ਦੋ ਭਾਸ਼ਾਈ' ਵਸੋਂ ਦਾ ਇਹ ਫਿਰਕੂ ਫਾਰਮੂਲਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜੀ ਬਦਤਮੀਜ਼ੀ ਦਾ ਮਨਹੂਸ ਪਰਛਾਵਾਂ ਸਾਡੇ ਵਤਨ (ਪੰਜਾਬ) ਉੱਤੇ ਹੀ ਪਿਆ ਹੈ।

ਪੰਝੀ ਸਾਲ ਬੀਤ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਪੰਝੀ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਤੇ ਬੇ-ਇਨਸਾਫੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਲੰਮੀ, ਹੋਰ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਤੁਰੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੰਝੀ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਹਰ ਪੰਨਾ, ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਕਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਧੁਆਂਖੇ ਹੋਏ ਇਤਿਹਾਸ 'ਚੋਂ ਹੁਣ ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਕਪਟ ਤੇ ਦਵੈਤ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਦੁਰਗੰਧ ਤੋਂ ਬਿਨ੍ਹਾਂ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਦੁਰਗੰਧ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਫਿਜ਼ਾ ਅੰਦਰ ਫੈਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੁਸ਼ਮਣੀਆਂ ਤੇ ਵਿਰੋਧਾਂ ਦੀ ਹਵਾੜੂ ਛੱਡਦੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੂਸ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਫਿਜ਼ਾ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਹੀ ਅੱਖਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਆਓ! ਮੈਲ ਤੇ ਦੁਰਗੰਧ ਦੇ ਇਸ ਸੋਮੇ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਪਟਕਾ ਮਾਰੀਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦਾ ਉਹ ਘਰ ਸਿਰਜੀਏ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਈਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਪੈਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਮੋਰੀ ਵਿਰਲ ਤੇ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਅਸੀਂ ਹੀ ਪੂਰੇ-ਪੂਰੇ ਮਾਲਕ ਹੋਈਏ।

ਪਹਿਲੀ ਨਵੰਬਰ ਦੇ ਦਿਹਾੜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਕੁਸੈਲੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀ ਔਖ ਹੁਣ ਹੋਰ ਝੱਲਣੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਆਓ! ਅਹਿਸਾਸਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਮਨਾਂ ਉੱਤੇ ਲਾਹ ਸੁੱਟੀਏ। ਆਓ! 1849 ਵਿੱਚ ਖੁੱਸੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਲੱਗਪਗ ਡੇਢ ਸਦੀ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਤਰਸ ਅਤੇ ਤਾਂਘ ਰਹੀ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮੀ ਦੇ ਸੰਤਾਪ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਸ਼ਮੂ ਨੂੰ ਹਰ ਘਰ, ਹਰ ਗਲੀ ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਈਏ।

ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦੇ ਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖੇ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਕਿਉਂ ?

ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਰੋਮਾਨੀਆ ਦੇ ਉਪ-ਰਾਜਦੂਤ ਸ੍ਰੀ ਰਾਦੂ ਨੂੰ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜਿੰਦਾ) ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ (ਸੁੱਖਾ) ਅਤੇ ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮੇ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਜੋਰ ਨਾਲ ਉਭਰ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕੁ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਗਵਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਨੇ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ 'ਤੇ ਲਟਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਮਨਸੂਬਾ ਬਣਾਈ ਬੈਠੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਫੌਜ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਮੁੱਖੀ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਸ 'ਦੋਸ਼' ਤੋਂ ਕਦੀ ਵੀ ਇਨਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ 25 ਸਤੰਬਰ 1988 ਨੂੰ ਪੂਨੇ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੁਕ-ਲੁਕਾ ਦੇ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 'ਦੁਸ਼ਟ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਤੇ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਮਥਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸੋਧਿਆ ਸੀ। ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਉਰਫ ਮਥਰਾ ਸਿੰਘ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੰਡੋ-ਸਜੂਕੀ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ 'ਤੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਖਬਾਰ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਵੀ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਨੇ ਦੁਸ਼ਟ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਗੁਨਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ 8 ਅਗਸਤ 1986 ਨੂੰ ਪੂਨੇ ਆਏ ਸਾਂ। 10 ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਦੁਸ਼ਟ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਨਿਕਲੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਟ ਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਲਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਸ਼ਟ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਘਰ ਸਾਹਮਣੇ ਗਏ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਕਾਰ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਕੇ ਸੋਧ ਦਿੱਤਾ। ਦੁਸ਼ਟ ਵੈਦਿਆ ਫੌਜ ਦਾ ਚੀਫ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਿਆਲ ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਜਨਰਲ। ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ 40 ਹੋਰ ਗੁਰਦਵਾਰਿਆਂ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਟੈਂਕਾ ਅਤੇ ਤੋਪਾਂ ਨਾਲ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੰਘਾਂ, ਸਿੰਘਣੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ, ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੜੀ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜੀ ਸੀ। ਏਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਟ

ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਅਤੇ ਮੌਕਾ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਦੁਸ਼ਟ ਦਿਆਲ ਨੂੰ ਵੀ ਸੋਧਣਾ ਸੀ।

(ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤੋਂ ਅਨੁਵਾਦ)

ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ 14 ਅਗਸਤ 1989 ਨੂੰ 'ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟ ਪੂਨਾ' ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 'ਮੈਂ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਜਿੰਦਾ) ਪੁੱਤਰ ਸ. ਗੁਲਜਾਰ ਸਿੰਘ ਗਦਲੀ (ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਹਾਂ। 10 ਅਗਸਤ 1986 ਨੂੰ ਮੈਂ ਅਤੇ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ 'ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ' ਪੁੱਤਰ ਸ ਮਹਿੰਗਾ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ 16 ਐਫ. ਐਫ. ਕਰਨਪੁਰ (ਰਾਜਸਥਾਨ) ਨੇ ਜਨਰਲ ਅਰੁਨ ਕੁਮਾਰ ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਵਕਤ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੰਡੋ ਸਜੂਕੀ ਮੋਟਰ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਣਜੀਤ ਦਿਆਲ ਦੇ ਘਰ ਸਾਹਮਣੇ ਗਏ। ਉਸਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਸਾਡਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਉਪਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੱਥ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਵੈਦਿਆ ਦੇ ਘਰ ਸਾਹਮਣੇ ਗਏ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਦੀ ਕਾਰ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਕੇ ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਵੈਦਿਆ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਮੀ ਦਾ ਚੀਫ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ 40 ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ, ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬੇਰਹਿਮੀ ਨਾਲ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਸਿੱਖ ਨੌਜਵਾਨਾਂ, ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਹੈ।'

ਦੋਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਇੱਕ ਤੱਥਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਇਕ ਝਕਾਨੀ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦੇ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਸਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਬਿਆਨ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਵਕਫੇ ਬਾਅਦ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਦੋਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨਾ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਕਤਲ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਦੋਹਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਵੈਦਿਆ

ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ 'ਤੇ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ, ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਢਾਹ-ਢੇਰੀ ਕਰਨਾ, ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਨੂੰ ਸਾਫ ਸਾਫ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਭਾਈ ਜਿੰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ? ਜੇ 'ਵੱਡੇ ਇਨਸਾਫ' ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਹੀ ਬਣਦੀ

ਹੈ। ਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਧਾਰਮਕ ਜਾਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਯਾਦਗਾਰ ਨੂੰ ਫਨਾਹ ਕਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਂਦਾ ਹੋਵੇ? ਜੇ ਭਾਰਤੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ “ਵੱਡੇ ਇਨਸਾਫ” ਦਾ ਪੱਲਾ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ‘ਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾਗਣ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਨੂੰ ਢਾਹ-ਢੇਰੀ ਕਰ ਸੁੱਟਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿੱਚ, ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਵੈਦਿਆ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨਹੀਂ ਚਲਾਇਆ, ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲੀ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਇਨਸਾਫ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਦੇਖਿਆ ਭਾਈ ਜਿੰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸੁਖਾ ਸਜਾ ਦੇ ਨਹੀਂ ਸਾਬਾਸ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਇਨਸਾਫ ਦੀ ਸ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਲਦਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਬੱਚਾ ਬੱਚਾ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਇਨਸਾਫ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਸਭੇ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ

ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮਾ ਕੌਣ ਹੈ ?

ਰਾਦੂ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਲਈ ਜਿਸ ਤੀਸਰੇ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਉਸਦਾ ਨਾਂ ਭਾਈ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨਿੰਮਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਨਿੰਮੇ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੈਦਿਆ ਕਤਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦਿਜ਼ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਉਲਝਾਉਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਕੈਦ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਨਿੰਮੇ ‘ਤੇ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਢਾਏ ਗਏ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਦਾ ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਦਾਲਤ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। “ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤੱਕ ਬੇੜੀਆਂ ਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਤੱਕ ਚੌਵੀ ਘੰਟੇ ਹੱਥ ਪਿੱਛੇ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਪੁਲਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਜੋ ਅਤਿਆਚਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਹ ਤਾਂ ਕਹਿਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਨਿਰਮਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵਜ੍ਹਾ ਤੋਂ ਢਾਈ ਸਾਲ ਤੱਕ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਭੈਣ ਸਮੇਤ ਭੈਣ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਭਾਣਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਉਠਾਉਣੇ ਪਏ ਤੇ ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਲੜਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ਹੀਦੀ ਦਾ ਜਾਮ ਪੀਣਾ ਪਿਆ।

ਦੀ ਫੌਰਨ ਰਿਹਾਈ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਾ ਉਠਾਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ “ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਿਰਫ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖਾਲਸਾ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਹੀ ਲੜਾਈ ਨਹੀਂ ਲੜੀ ਸੀ ਬਲਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਲੜੀ ਸੀ।” ਇਸ ਨੁਕਤੇ ‘ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਪਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੁੱਚੇ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਹੀ ਖਤਰਾ ਖੜਾ ਕਰ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। 1 ਜੂਨ 1984 ਦਾ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਘਟਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦਾ ਏਨਾ ਜਿਆਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਮਨ ‘ਤੇ ਏਨਾ ਜਿਆਦਾ ਬੋਝ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ “ਮੌਤ ਦੀ

ਗੰਮਨਾਮ ਗੁਫਾ” ਵੱਲ ਧੌਂਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇ ਸ਼ਹੀਦ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਹੀਦ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਸੁਖਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੁੱਖਾ, ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿੰਦਾ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਥਰਾ ਸਿੰਘ ਵਰਗੇ ਸੂਰਮੇ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਕਰਵਾਈ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖ ਮਨਾ ‘ਤੇ ਪਏ ਹੋਏ ਇਸ ਬੋਝ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹਲਕਾ ਨਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਲਈ ਜਿਊਟਾ ਮੁਹਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਅਪਮਾਨ ਦਾ ਬੋਝ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੋਰ ਬੋਝ ਨਾਲੋਂ ਖਤਰਨਾਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਸਮੁੱਚੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ। ਭਾਈ ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘਵਾਲਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜੀ ਲਾਕੇ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਹੀਰਿਆਂ ਨੂੰ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦੇਵਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਵੀ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਕਮੀਨਗੀ ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਦੇਵਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਦੂ ਦੇ ਘਰ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕਰਕੇ ਰਾਦੂ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਕੁਝ ਦਵਾਈਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

28 ਅਕਤੂਬਰ 1991

ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਨਸਲ

• ਜਸਵੀਰ ਸੀਰੀ

ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਕੂਲੇ ਪੱਤਿਆਂ ਤੇ ਉਦੋਂ
ਆਖੀ ਹੁਸਨ ਲਿਸ਼ਕਦੇ
ਸੋਹਲ ਤਰਾਸ਼ਦੇ ਹੱਥ
ਛੁਰੀਆਂ ਫੜ
ਸਾਜਸ਼ੀ ਬੁੱਤਾਂ ਮਗਰ ਦੌੜਦੇ ਨੇ ਜਦੋਂ...
ਕਵੀ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਦ
ਕਲਮ ਦੀ ਥਾਂ
ਤਲਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ
ਤੇ ਉਹਦੀ ‘ਰੱਬੀ’ ਰਾਜ ਸਿਰਜਣ ਦੀ ਕਲਪਨਾ
ਉਡਦੀ ਹੈ ਅਨੰਤ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੀਕ
ਹੁਸਨ ਦੀ ਬੱਸ ਫਿਰ ਅਖੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ...
ਤੇ ਫਿਰ ਤਪਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ
ਖਾਮੋਸ਼ ਪੱਤਣਾਂ ਦੀ ਜੂਨ ਭੋਗਦੇ ਪ੍ਰਿੰਦੇ
ਪੱਥਰਾਂ ਤੋਂ
ਪਾਣੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦਾ ਵਰ ਮੰਗਦੇ ਨੇ
ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਿਰਫ
ਦੂਰ ਖਲੋ ਕੇ ਵੇਖਣਾ
ਇਸ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ
ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਨਸਲ ਕੋਲੋਂ !...

ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸੰਕਟ

ਕੁੱਝ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ
ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਿੱਟੂ

ਭਾਰਤ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਦਾ ਜੋ ਝੱਖੜ ਝੁਲਾਅ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰਲੀਆਂ ਇਨਸਾਫਪਸੰਦ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰੜੇ ਇਮਤਿਹਾਨ 'ਚ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਰਤੀ ਉਤੇ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹੇ ਇਸ ਹਕੂਮਤੀ ਕਹਿਰ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਕਿਵੇਂ ਪਾਈ ਜਾਵੇ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਹਰ ਪੰਥ-ਦਰਦੀ ਮਨ ਅੰਦਰ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਉਠਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਅਹਿਸਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਢਾਈ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਥਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦੇ ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਤਖਤ ਸ੍ਰੀ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਦੋ ਵਾਰ ਸਿਰ ਜੋੜ ਕੇ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੱਕ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਅੱਡ-ਅੱਡ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਤੇ ਦਲੀਲਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ, ਬੜੇ ਚਿਰਾਂ ਬਾਅਦ, ਪੰਥ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੋਈ ਸੀ 'ਰਿਸ ਨਾ ਕੀਜੇ, ਉਤਰ ਦੀਜੇ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮਨਾਂ ਨਾਲ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਰਕ ਤੇ ਦਲੀਲ ਦੇ ਕੰਡੇ ਉਤੇ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ। ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲਏ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਝ ਰੱਦ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਮਸਲਿਆਂ ਉਤੇ ਮੋਟੀ-ਠੁਲ੍ਹੀ ਸਹਿਮਤੀ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੁਆਲਾਂ ਉਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਬਣੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਅੰਦਰ ਭਾਰੂ ਰੌਅ ਆਪਸੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਨਰੋਏ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉਤੇ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਲੀ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸੇ ਸੋਚ ਅਤੇ ਰੌਅ ਤਹਿਤ ਹੀ 'ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਦਾ ਬਾਨੂਣੂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਸਿਆਸੀ ਸੋਧ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਜਥੇਬੰਦਕ ਬਣਤਰ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸਾਂ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਦੇ ਝੱਖੜ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸਰਦਾਰ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਤੱਦੀ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਸੀਂ 'ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਕਦਮ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆ ਕਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹਮਾਇਤ ਜੁਟਾਉਣ ਦਾ ਚੇਤਨ ਸਿਆਸੀ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਸੀ।

ਰਲਵਾਂ-ਮਿਲਵਾਂ ਹੁੰਗਾਰਾ :

“ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਵੱਡੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੁਆਗਤ ਵੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਵੀ। ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਪੰਥਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਪੁੱਟੇ ਇਸ ਮੁਢਲੇ ਕਦਮ ਉਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਤਸੱਲੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਉਤੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਛਾਈ ਹੋਈ ਜੁਲਮਾਂ ਦੀ ਕਾਲੀ-ਬੋਲੀ ਰਾਤ ਨੇ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਅੱਖੀ ਮਾਨਸਿਕ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਰੋਹ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦੇ ਉਬਾਲ ਉਠਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦਾ ਯੋਗ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਖੌਲ ਰਹੇ ਇਸ ਲਾਵੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੀਨਿਆਂ ਅੰਦਰ ਘੁੱਟੀ/ਨੱਪੀ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹਨ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਸਾਮਾ ਬਣੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦੱਬ ਕੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਇਹ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਰੋਹਲੀ ਗਰਜ ਬਣ ਕੇ ਗੂੰਜ ਸਕਣ। ਅੱਡ-ਅੱਡ ਪੰਥਕ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਤੇ ਪੰਥਕ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੇ ਰਲਵੇ ਉਦਮ ਨਾਲ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਈ “ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” 'ਚ ਆਮ ਸਿੱਖ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਸੀ। “ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਮ ਸਿੱਖ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਕੁਝ ਸ਼ੰਕੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਸਨ ਪਰ ਕੁਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਹਲਕਿਆਂ ਨੂੰ “ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਨਾਲ ਪੰਥ ਲਈ ਚੰਗੇ ਦਿਨ ਫੁਰਨ ਦੀ ਆਸ ਬੱਝੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਰਝਾਏ ਹੋਏ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੁਲਾਰਾ ਜਿਹਾ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, “ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਕੁਝ ਹਲਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਿੱਖਾ ਵਿਰੋਧ ਵੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਕਈ ਵੰਨਗੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਿਰੋਧ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੱਲੋਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਰੋਧ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਆਪਣਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੋਇਆ।

ਜਿਥੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਪੰਥ-ਦੇਖੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੋਈ ਅਣਹੋਣੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅਸਰਦਾਰ ਜਨਤਕ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਥਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦਾ ਉਦਮ ਪੰਥ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਰਾਸ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਲਈ “ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” ਬਣਨ ਨਾਲ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਕੁਝ ਸਿਆਸੀ ਨਿਰਣਿਆਂ ਨਾਲ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਤੀਂ ਕੱਪੜੀਂ ਅੱਗ ਲੱਗ ਉਠੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੋਈ ਗੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ। “ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ”

ਦੇ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਆਸੀ ਐਲਾਨਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੰਥ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਬੁਖਲਾਹਟ ਭਰੀ ਬੂ-ਦੁਹਾਈ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।

ਪਰ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਲਈ ਸੰਕਟ ਉਦੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਘਰ ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਨੁਕਤਾਚੀਨੀ ਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਇਹ ਵਾਛੜ ਇੱਕ ਪਾਸਿਓਂ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਆਣ ਪਈ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਨੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਉਸਰ ਰਹੇ ਵਜੂਦ ਉਤੇ ਐਸੀ ਸੱਟ ਮਾਰੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਜੂਦ ਬਚਾ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਿਰੋਧ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਗਲਤ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਸਾਰੀਆਂ ਪੰਥ-ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਤਾਕਤਾਂ ਲਈ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸੁਆਲਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਜੁਆਬ ਜਾਨਣ ਲਈ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਕਈ ਪੱਖਾਂ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰਨ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸੰਕਟ :

“ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ” ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਜੋ ਭਾਵਨਾ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਵਜ੍ਹਾ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਤੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਅੰਦਰ ਵਿਆਪਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਬੇ-ਭਰੋਸਗੀ ਹੈ। ਇਹ ਬੇ-ਭਰੋਸਗੀ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਜਾਂ ਨਿਰਅਧਾਰ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਲੰਮੇ ਅਮਲ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਦੋਗਲੇ ਤੇ ਬੇ-ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਦਾਰ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਇਸ ਦੋਗਲੇ ਕਰਦਾਰ ਬਾਰੇ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਈ ਵਾਰ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਉਸ ਦੀ ਦੁਹਰਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। (ਲੋੜਵੰਦ ਪਾਠਕ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ “ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ” ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜੁਲਾਈ '91 ਤੇ ਅਕਤੂਬਰ '91 ਦੇ ਅੰਕ ਦੇਖੋ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ) ਇਥੇ ਇਸ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਏਨੀ ਗੱਲ ਚਿਤਾਰਨੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਦੇ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ (ਰਹੇ) ਹਨ। ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਮੁਕੰਮਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਚੌਖਟੇ ਅੰਦਰ ਨਿਗੂਣੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਰਿਆਇਤਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਨਣ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਰ ਮੋਰਚੇ ਅਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਦੇ ਹੋਇਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦਿੱਲੀ (ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ) ਉਤੇ ਹੀ ਟਿਕੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਥਾਂ ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ ਹੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੋ ਨਿਬੜੇ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤਾਂ ਤੇ ਗ਼ਦਾਰੀਆਂ ਲਈ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਚੁਪੌਟ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਭਾਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਈਮਾਨ ਤੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਇਸੇ ਰੋਗ ਨੇ ਮਾਰ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਰੋਗ ਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਕਾਰਨ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਜਨ ਵਾਰੀ ਧਰਮ ਤੋਂ ਡੋਲਦਿਆਂ, ਅਸੂਲਾਂ ਤੋਂ ਬਿੜਕਦਿਆਂ, ਜੁਬਾਨ ਤੋਂ ਫਿਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਈਮਾਨ ਤੋਂ ਗਿਰਦਿਆਂ

ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਕੋਈ ਮੋਰਚਾ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਲੜਾਈ ਹੋਵੇ, ਪੰਥ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਸਾ ਨਹੀਂ ਵੱਟਿਆ। ਪਰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਹਰ ਮੋਰਚੇ ਦਾ ਅੰਤ ਸ਼ਰਮਨਾਕ ਸੰਦੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗ਼ਦਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਅੱਧ ਵਿਚਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਡੋਬਿਆਂ ਕਾਰਨ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਅੰਦਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪੜਤ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਉਤੇ ਹੁਣ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਯਕੀਨ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨ?

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਅੱਖ ਤੇ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਿੱਗਰ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵਜ਼ਾਰਤੀ ਕੁਰਸੀਆਂ ਲਈ ਮਹਿਜ਼ ਆਪਣੇ ਈਮਾਨ ਤੋਂ ਡੋਲਦਿਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਵਾਣਾ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਤੱਕਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਕਾ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਰਗੀ ਕੌਮ-ਝੰਜੋੜ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਾਕਮਾਂ ਨਾਲ ਬੇ-ਗੈਰਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗਲਵਕਤੀਆਂ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਾਜਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬਹਿ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਟਾਊਟਾਂ ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਉਤੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜਬਰ ਦਾ ਕੁਹਾੜਾ ਵਾਹੁਣ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰਤੀ ਭਰ ਵੀ ਝਿਜਕ ਅਤੇ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂ ਅੱਜ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਉਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨ?

ਟੁੱਟੀ ਗੰਢਣ ਦੀ ਗੱਲ :

ਇਹ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੇ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਕੁਛ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਆਵਾਜ਼ ਉਠਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਵਤੀਰੇ ਅੰਦਰ ਆਈ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਕਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਕਹਿਣਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਰੋਲ ਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ -

ਇਹ ਯਕੀਨ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਵੱਈਏ 'ਚ ਆਈ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਸੱਚੀ ਹੈ, ਝੂਠੀ ਨਹੀਂ? ਜੇਕਰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਪੈਂਤੜੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਬੇ-ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਗੱਲ ਮਾਮੂਲੀ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਇਤਿਹਾਸ ਉਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੁਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਇੱਥੇ ਗੱਲ ਗਲਤੀਆਂ ਦੀ ਨਹੀਂ, ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਗੁਨਾਹਾਂ ਉਤੇ ਪੋਚਾ-ਪਾਚੀ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਾਂ ਸੱਚੇ ਦਿਲੋਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖਸ਼ਾਣ ਨਾਲ।

ਕਮਾਏ ਹੋਏ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੀਸਰਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਹਿਲੇ ਨੁਸਖੇ (ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿਆਸੀ ਹਾਲਤ ਅੰਦਰ ਆਏ ਪਲਟੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਦੋ ਧਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਵੱਡੇ ਪਾੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮੋਟਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਇੱਕ ਤਰਫ਼ੀਆਂ ਨਹੀਂ ਦੋਨੋਂ ਤਰਫ਼ੀਆਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵੱਡੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਧਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਨੇਕਨੀਅਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵੱਧ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਕੌੜੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਖੁਭੀਆਂ ਸ਼ਿਲਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢ ਸੁੱਟ ਦੇਣ ਲਈ, ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਸਾਫ਼ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਸਵੈ-ਪਤਚੋਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਦੇਖਿਆਂ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਅਮਲ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀਬਖ਼ਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਦਾ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਅਹਿਸਾਸ ਹੈ, ਜਾਂ ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਉਤੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਦਿਲੀ ਪਛਤਾਵਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਣ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਗੱਲ ਖੁਲ੍ਹ ਕੇ ਕਹੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਕੁਝ ਵਰਗਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਸੁਰ ਤਾਂ ਬਦਲ ਲਈ ਹੈ। ਪਰ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵੀ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ? ਇਹ ਸੁਆਲ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁੰਡੀਆਂ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਦੇ ਰਿਹਾ। ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਪਿਛਲੇ ਰੋਲ ਬਾਰੇ ਧਾਰੀ ਹੋਈ ਚੁੱਪ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ੀਕਿਆਂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇ ਰਹੀ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਮਨਾਂ ਅੰਦਰ ਜੰਮੀ ਇਹ ਮੈਲ ਨਹੀਂ ਖੁਰਚੀ ਜਾਂਦੀ, ਉਨਾਂ ਚਿਰ ਮਨਾਂ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਨਾਮੁਮਕਿਨ ਹੈ।

ਜੇਕਰ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਮਨ ਸਾਫ਼ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਕੌਮ ਲਈ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਤਤਪਰ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਅੱਗੇ ਖਲੋਣ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਕੋਲੋਂ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਕੇ ਲੰਘਣਾ ਨਾ ਤਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਜਿੰਨਾ ਨਿਰਫਲ ਹੈ, ਉਨਾ ਹੀ ਬੇਕਿਰਕ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਧੋਖਾ ਜਾਂ ਫਰੇਬ ਨਹੀਂ ਪੁੱਗ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਬੁਰੀ ਗ਼ਤ ਬਣਾਈ ਹੈ।

ਸੋ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਕੋਲੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ੁਰਮਾਂ ਦਾ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਖੁਲ੍ਹੇਮਨ ਨਾਲ ਇਕਬਾਲ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੁੱਟਿਆ ਇਹ ਦਰੁਸਤ ਕਦਮ ਪੰਥ ਦੀ ਏਕਤਾ ਦੇ ਰਾਹ 'ਚ ਅਤਿੱਕਾ ਬਣੇ ਹੋਏ 'ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸੰਕਟ' ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਕਾਰ ਘਟਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ। ਸਗੋਂ ਇਉਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਖੁਰੀ ਹੋਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਬਹਾਲ ਕਰ

ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਆਇਆ ਹੋਇਆ ਮਾਣ ਮੁੜ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। 'ਫੁਲੇ ਬੇਰਾਂ' ਨੂੰ ਚੁਗਣ ਦਾ ਇਹ ਮੌਕਾ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੋਂ ਨਹੀਂ ਗੁਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਨਿੱਜੀ ਹਉਮੈ ਜਾਂ ਫੋਕੇ ਵਕਾਰ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧੜੱਲੇ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ਾਉਣ ਲਈ ਸਿੱਖ ਮਰਿਆਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਧੋਤੇ ਸਾਫ਼ ਮਨ ਲੈ ਕੇ ਪੰਥ ਅੱਗੇ ਅਰਜ਼-ਗੁਜ਼ਾਰ ਬਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਗੱਲਾਂ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ :

ਉਪਰ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵੱਲੋਂ 'ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਤਾਂ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿਰੋਧ 'ਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ 'ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ' ਆਪਣੇ ਗਿਰਵਾਨ ਅੰਦਰ ਵੀ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਆਪਣੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ-ਪਤਚੋਲ ਇੱਕ ਢਾਹੁ ਅਮਲ ਬਣਕੇ ਰਹਿ ਜਾਵੇਗੀ।

ਜਬਰ ਵਿਰੋਧੀ ਜਨਤਕ ਲਹਿਰ ਉਸਾਰਨ ਲਈ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਪੰਥਕ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਉਣ ਦਾ ਫੁਰਨਾ ਕਿਸੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਦੇ 'ਸ਼ੈਤਾਨ ਦਿਮਾਗ' ਦੀ ਉਪਜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਲੰਮੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲਦੀਆਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਸੀਮਤ ਵਿੱਤ ਮੁਤਾਬਕ ਜੁਝਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਕੁਝ ਪੰਥ-ਦਰਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਤਤਪਰ 'ਚ ਉਪਜਿਆ ਨਿਰਮਲ ਵਿਚਾਰ ਸੀ। ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਮੌਕੇ ਕੁਝ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਭੇਜੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਉਸਾਰੂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚਾਰ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਨੋਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਮੌਕੇ ਭੇਜੇ ਸੰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਉਘੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਤੀ ਚਿੱਠੀ ਅੰਦਰ ਦਰਜ ਸਿਆਸੀ ਸਮਝ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨੇ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ ਸੀ।

ਜੇਕਰ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਉਤਸ਼ਾਹ 'ਪਰੇਰਨਾ ਅਤੇ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਨਾ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅਮਲੀ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਟ ਸਕਦਾ।

ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਉਤੇ ਬਜ੍ਹਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਂਗਲ ਜ਼ਰੂਰ ਉਠਾਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਪਤਚੋਲ ਢਾਹੁ ਨਹੀਂ, ਉਸਾਰੂ ਸੁਭਾਅ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚੋਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਢਾਲਣ ਦੀ ਤੀਬਰ ਲੋੜ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸਾਫ਼ ਝਲਕਦਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੇ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਸੂਲਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਕਿਆਈ ਦੀ ਠੁੱਕ ਬੰਨ੍ਹੀ ਸੀ, ਉਹ ਸੀ, ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਦਾ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣ ਮੌਕੇ ਵੀ ਆਪਣੀਆਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪੋਜੀਸ਼ਨਾਂ ਉਤੇ

ਕੋਈ ਲਚਕ ਦਿਖਾਉਣ ਜਾਂ ਰਿਆਇਤ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੋਰਾ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦੇਣਾ। ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਾਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀਆਂ ਪੋਜੀਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਡੋਲ ਨਿਹਚਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਅੰਦਰਲੇ ਉਸ ਕਮਜ਼ੋਰ-ਪੈਰੇ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵਖਰਿਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਵਕਤੀ ਸਿਆਸੀ ਲਾਹਿਆਂ ਦੀ ਲਲਚਾਵੀਂ ਧੂਹ ਹੇਠ ਆਪਣੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਹੀ ਧੁੰਦਲਾ ਕਰ ਬਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਇਹ 'ਸਖਤ ਪਰ ਲਚਕਦਾਰ' ਪਹੁੰਚ ਹਕੂਮਤੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਠੀਕ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਸੁਖਾਵੀਂ ਆਸ ਬੰਨਾਉਂਦੀ ਸੀ।

ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਨਾਲ ਕਹਿਣੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਆਪਣੀ ਇਸ ਦਰੁੱਸਤ ਪਹੁੰਚ ਉਤੇ ਗੱਡਵੇਂ ਪੈਰੀਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕੀਆਂ। ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਕਾਰਨ ਵਾਜਬ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਨਵੇਂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਧਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੇ ਉਲਝਣਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਅਮਲ ਅੰਦਰ ਕਈ ਵਾਰ ਅੱਗੇ ਵੱਲ ਪੁੱਟੇ ਹੋਏ ਕਦਮ ਵਾਪਸ ਵੀ ਮੋੜਨੇ ਪੈ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੁੰਮੇਵਾਰ ਤੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਰਵਈਆਂ ਸਾਰੇ ਅਮਲ ਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਰਹੀਆਂ ਘਾਟਾਂ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ਦਿਲੀ ਨਾਲ ਕਬੂਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਉਤੇ "ਮਿੱਟੀ ਪਾਉਣ" ਵਾਲੀ ਪਹੁੰਚ ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ ਘਾਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗਲਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚੁੱਪ ਵੱਟ ਲੈਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ "ਮਾਂਹ" ਹਰ ਜਗ੍ਹਾ ਹੀ "ਛਾਈ" ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਸਾਡਾ ਇਹ ਨਿਮਰ ਸੁਝਾਅ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮੁੱਚੇ ਤਜਰਬੇ ਦਾ ਪੜਚੋਲੀਆਂ ਮੁਲੰਕਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ 'ਚੋਂ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦੇ ਸਬਕਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣ।

ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੁਝ ਪੱਖਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀ ਤੁੱਛ ਬੁੱਧੀ ਮੁਤਾਬਕ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। "ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਭਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਇਹ ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸਮੁੱਚੇ ਮਾਮਲੇ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਰਨ। ਸੱਚ ਨੂੰ ਢੂੰਡਣ ਅਤੇ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ 'ਨਾ ਸੱਖਾ ਨਾ ਔਖਾ' ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ।

ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਦਾ ਗਤੀ ਅਮਲ:

ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੈ ਕਿ ਸਿਆਸਤ ਅੰਦਰ ਦੋਸਤੀ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਲੋਹੇ-ਜੜੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਲਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲ ਫੇਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਲ੍ਹ ਦੋਸਤ ਸੀ ਉਹ ਅੱਜ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਅੱਜ ਦੋਸਤ ਹੈ ਉਹ ਭਲਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਦੋਸਤੀ 'ਚ ਬਦਲਣਾ ਐਨਾ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਦੋਂ ਜਦ ਦੋਨੋਂ ਸਿਆਸੀ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਖੂਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਵਹਿਣ ਵਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੋਵੇ। ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਈਆਂ ਖੂਨ ਦੀਆਂ ਦਰਾੜਾਂ ਨੂੰ

ਮੋਟਣ ਦਾ ਅਮਲ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਦੁੱਭਰ ਤੇ ਜ਼ੋਖਮ ਭਰਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਮਲ ਕਦੇ ਵੀ ਇਕਸਾਰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵੱਧਦਾ। ਇਸ ਅੰਦਰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਵੱਡੇ ਉਤਰਾਅ-ਚੜ੍ਹਾਅ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਵੱਧਕੇ ਦੋ ਕਦਮ ਪਿਛਾਂਹ ਵੀ ਹਟਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਣਕਿਆਸੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤੇ ਉਲਝਣਾਂ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆ ਪੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੜੀ ਹੀ ਸੂਝ-ਸਿਆਣਪ ਤੇ ਬਰੀਕ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀਆਂ ਉਲਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਤੰਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਲਝਾਉਣ ਲਈ ਪੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਕੰਡੇ ਚੁਗਣ ਵਰਗੀ ਸਫ਼ਾਈ ਸਬਰ ਅਤੇ ਕੌਮਲਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਆਪਸੀ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਗਤੀ-ਅਮਲ (Dynamics) ਨੂੰ ਇਸੇ ਨੁਕਤਾ-ਨਜ਼ਰ ਤੋਂ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਨਵਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਢਾਲਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਹੀ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਣ। ਪਰ ਨਵਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਢਾਲਿਆ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਜਾਵੇ? ਇਸ ਸੁਆਲ ਬਾਰੇ ਕਾਫ਼ੀ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੇ ਗੰਧਲਪੁਣਾ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਲਟ ਰਾਈਫਲਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਤੁਰਨ। ਉਹ ਤਾਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਖਫ਼ਾ ਹਨ ਕਿ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਵਲੋਂ ਖੂਨ ਦਾ ਐਡਾ ਲੰਮਾ ਪੈਂਡਾ ਤੈਅ ਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਹੱਥੋਂ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਤੇ ਔਤਿਆਚਾਰ ਝੱਲ ਲੈਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵੀ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਾਰੇ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਡਾਵਾਂਡੋਲਤਾ ਕਿਉਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ? ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਕੋਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਇਸ ਦੁਬਿਧਾ ਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਖਾੜਕੂ ਕੋਈ ਰਿਆਇਤ ਦੇਣ ਜਾਂ ਛੱਡ-ਛਡਾਅ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪਰ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਲਚਕਦਾਰ ਹੈ। ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਪੁਰਅਮਨ ਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹ ਅਤੇ ਰਿਆਇਤ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਨ। ਇਹ ਹੈ ਉਹ ਸੀਮਾ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਖਾੜਕੂ ਆਪਣੀ ਸਖਤਾਈ ਅੰਦਰ ਨਰਮਾਈ ਲਿਆ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਡੀ ਜਾਚੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਵਲੋਂ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਲਈ ਸੁਝਾਇਆ ਇਹ ਅਧਾਰ ਐਨ ਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੋਂ ਪਿੱਛਾਂਹ ਹਟਕੇ ਏਕਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਿਛਾਂਹ ਲਿਜਾ ਸੁੱਟਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੋ ਨਿਬੜੇਗੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਿਧਾਂਤਕ ਭੰਬਲ ਭੂਸੇ ਹੋਰ ਵੱਧਣਗੇ ਅਤੇ ਖੁਦਪ੍ਰਸਤੀ ਤੇ ਮੌਕਾ ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਰਗੇ ਰੁਝਾਣਾਂ ਦੇ ਫੈਲਰਣ-ਪਸਰਣ ਲਈ ਆਧਾਰ ਮੋਕਲਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਜਿਹੜੇ ਹਿੱਸੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵਲੋਂ ਖਿੱਚੀ ਇਸ ਲਕੀਰ ਤੱਕ ਵੱਧਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਜਾਂ ਤੰਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ (Voluntarily) ਨਾਲ ਹੀ ਸਿਆਸੀ ਅਖਾੜੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇਹੋ

ਜਿਹੀ ਕਮਜ਼ੋਰ-ਦਿਲ ਤੇ ਖੁਦ ਪ੍ਰਸਤ (ਕੈਰੀਅਰਿਸਟ) ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦਾ ਨਾ ਕੋਈ ਰੋਲ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ, ਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਲੋੜ। ਹੁਣ ਲੋੜ ਸਿਰਲੱਖ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਹੈ। ਨੀਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਤੇ ਲੋਭਾਂ 'ਚ ਘਿਰੇ ਨਖਿੱਧ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਿਆਸੀ ਅਖਾੜੇ ਦੀ ਹੋਣਕ ਸੁੰਨੀ ਜਾਂ ਮੱਧਮ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਲੱਗੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਬਾਂਝ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਸਿੰਜੀ ਇਹ ਧਰਤੀ ਸਿਰਲੱਖ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਕਦੇ ਵੀ ਘਾਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਵੇਗੀ। ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਬੜਾ ਨਿੱਗਰ ਆਧਾਰ ਹੈ।

ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਨਵਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਢਾਲਣ ਦਾ ਆਨੰਦਪੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਮੀਟਿੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਇਹ ਅਮਲ ਅਜੇ ਕਿਸੇ ਤਣ-ਪੱਤਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ। ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਕੁਝ ਗਿੱਸਿਆਂ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦਾ ਅੱਧ-ਪਚੱਧੀ ਗੱਲ ਹੀ ਮੰਨੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਅੱਧ ਮੰਨੇ ਚਿੱਤ ਨਾਲ ਹੀ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦਾ ਸੰਕਟ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਇਸ ਅਮਲ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੁੜ ਖੜੋਤ ਤੇ ਤਣਾਅ ਆਇਆ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਸ ਲੋੜ 'ਚੋਂ ਇਹ ਅਮਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਲੋੜ ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਅਮਲ ਦੇ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਮਲ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਹਿਜ-ਪੱਧਰਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਇਸ ਨੇ ਅਨੇਕਾਂ ਠੰਢੇ ਤੱਤੇ ਦੌਰਾਂ 'ਚੋਂ ਦੀ ਗੁਜ਼ਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦਿਲ ਛੱਡਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਲੋੜ ਇਸ ਅਮਲ ਨੂੰ ਵੱਧ ਸਚਿਆਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਪੱਖੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈ।

ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰੁੱਖੀ ਪਹੁੰਚ:

ਸਰਕਾਰੀ ਜਬਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਨਦਾਰ ਜਨਤਕ ਲਾਮਬੰਦੀ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰ ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੌਰ ਅੰਦਰ ਜਿਸ ਸੁਲਝੀ ਹੋਈ ਸਿਆਸੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਉਹ ਪਹੁੰਚ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਧਮਕੀ-ਨੁਮਾ ਹਦਾਇਤਾਂ 'ਚੋਂ ਕਿੱਧਰੇ ਵੀ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇਣ ਮੌਕੇ ਸੰਤੁਲਤ ਸਿਆਸੀ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਈ ਜਾਪਦੀ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਹਿ ਕੇ ਨਕਾਰਨ ਮੌਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਬਦਲ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਝਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਇਕਪਾਸੜ ਤੇ ਨਕਾਰੀ ਹੋ ਨਿਬੜਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੁੱਢ 'ਚ ਹੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ 'ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਲੋੜ 'ਚੋਂ ਪਰਗਟ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਮੁਤਾਬਕ 'ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਇਸ ਲੋੜ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਤਾਂ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਕੌਲ ਇਸ ਦਾ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਬਦਲ ਕੀ ਹੈ? ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਚੋਂ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਬਦਲ ਦੀ ਕੋਈ ਕਨਸੋਅ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸਿਆਸੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਯੋਗ ਅਗਵਾਈ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕੇਗੀ? ਸਿਆਸੀ ਅਮਲ ਦੀ ਮੌਜੂਦਾ ਖੜੋਤ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਮਲ

ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸਹਾਈ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਦਰੁਸਤ ਸਿਆਸੀ ਰਣਨੀਤੀ (Political strategy) ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। 'ਬੰਦੂਕ' ਇਸ ਸਿਆਸੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀ। ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੀ ਇਹ ਸਿਆਸੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉੰਨਾ ਚਿਰ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ।

ਦੂਜੀ ਗੱਲ, ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਪ੍ਰਤੀ ਬੋਕ-ਰੂਪ 'ਚ ਅਪਣਾਈ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਗੰਭੀਰ ਸ਼ੰਕੇ ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹੀ ਮੈਂਬਰ 'ਗਦਾਰ' ਜਾਂ 'ਪੰਥ-ਦੋਖੀ' ਨਹੀਂ ਹਨ। 'ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਨਮਾਣਯੋਗ ਹਸਤੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਈਮਾਨਦਾਰੀ ਤੇ ਪੰਥਕ ਕਾਜ ਨਾਲ ਵਚਨਬੱਧਤਾ (ਕਮਿਟਮੈਂਟ) ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਕਿੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਹਸਤੀਆਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਲਈ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਰੋਲ ਨਿਭਾਉਂਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਹੋਣ ਮੌਕੇ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਲਹਿਜੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਦਾ ਖਾਸ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਆਪਣਿਆਂ ਤੇ ਬਿਗਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਫਰਕ ਭੁੱਲ ਜਾਣਾ ਸਿੱਖ ਤਹਿਜੀਬ ਦਾ ਅੰਗ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਹੋਰਨਾਂ ਪੰਥਕ ਹਲਕਿਆਂ ਨੇ ਵੀ 'ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ' ਵਿਰੁੱਧ ਖੂਬ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਬੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਲੱਛਣ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂ, ਅਰਧ ਖਾੜਕੂ ਜਾਂ ਅਖੌਤੀ ਖਾੜਕੂ ਸਫਾਂ ਅੰਦਰ ਫੈਲੀ ਸਿਧਾਂਤਹੀਣਤਾ ਤੇ ਤੰਗਦਿਲ ਸੋਚਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਲਈ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਰੂਪ ਤੇ ਬਹਾਨੇ ਭਾਲ ਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੱਲੇ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਨਿੱਗਰ ਸਿਧਾਂਤਕ ਪਹੁੰਚ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਮਹਿਜ਼ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ੌਕ-ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਹਨ। ਜਾਂ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਤੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹਉਮੈ ਈਰਖਾ ਜਾਂ ਸਾੜਾ ਹੋ ਨਿਬੜਿਆ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਇਸ ਵਿਰੋਧ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਬੇਲੋੜੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਬੇਵਾਇਦਾ ਵੀ।

ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਪ੍ਰਤੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਮਸਲਾ :

ਇਹ ਕਥਨ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣਕ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਬਾਰੇ ਪਹੁੰਚ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ ਵਲੋਂ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਰਵੱਈਏ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਇਹੋ ਨਿਰਣਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਿਕਵਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰਕੇ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਹੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੈ।

ਖਾੜਕੂ ਧਿਰ ਬਾਰੇ ਬਣੀ ਇਹ ਧਾਰਨਾ ਪੂਰੀ ਸੱਚੀ ਨਹੀਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਦਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇੱਕ ਵਾਢਿਓਂ (Indiscriminate) ਵਿਰੋਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਨਾ ਹੀ ਕਦੇ ਜਨਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੱਪ ਹੋਈਆਂ

ਹਨ। ਕੁਝ ਤਾਕਤਾਂ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਲਗਾਤਾਰ ਸਰਗਰਮੀ ਕਰਦੀਆਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਤਾਕਤਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਉੱਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਬੰਦਸ਼ ਨਹੀਂ ਲਾਈ। ਅਕਸਰ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦਾ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਉੱਤੇ ਗੁੱਸਾ ਉਦੋਂ ਨਾਜ਼ਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਗਹਿਰੀ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਦੀ ਬੇਅ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਜ਼ਰਬੇ ਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲੋਂ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਦੀ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਜੋ ਵੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਰਚੀ ਗਈ, ਉਹ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਹੀ ਪਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਅਸੀਂ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵਿੱਢੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿੱਨੇ ਹੀ "ਜਨਤਕ ਮਿਸ਼ਨਾਂ" ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ ਦੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਥੇ ਕੱਲੇ-ਕੱਲੇ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਿਨਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਉੱਥੇ ਪੰਥ ਅੰਦਰ ਇਹ ਗੱਲ ਹੁਣ ਓਹਲੇ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਹਰ ਵਾਰੀ ਇਹ ਮਿਸ਼ਨ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਜੁੜਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਫੇਲ੍ਹ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਹੀ ਸਖ਼ਤੀ ਅਤੇ ਬੇਕਿਰਕੀ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਦੀ ਇਸ ਹਕੀਕੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਕੁਝ ਲੋਕ ਸਿੱਧੜ ਨਿਰਣਿਆਂ ਉੱਤੇ ਜਾ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਾਰੇ ਸਿਆਣੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਸਲੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜਿਉਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਜਾਂ ਸਖ਼ਸੀਅਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸੰਕਾ ਜਾਂ ਬੇਭਰੋਸਗੀ ਉਠ ਖੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਝੱਟ ਇਹ ਟਕਰਾਅ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਸਖ਼ਸੀਅਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋ ਕੋਈ ਟਕਰਾਵਾਂ ਸਿਆਸੀ ਮਨਸ਼ਾ ਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਅੰਦਰ ਉਤਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਕਰਕੇ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕੀ ਕਿਰਦਾਰ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਸਰਗਰਮੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਖੜਦੀ ਹੈ। ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਮੂਲੋਂ ਹੀ ਹੌਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜੋ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਮਾਣ-ਤਾਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਤੀ ਜਾਂ ਸਿਆਸ ਗਰਜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਖਾੜਕੂ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਨਹੀਂ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਲੜਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਹੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ, ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਰੂਪ 'ਚ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਲੜ ਰਹੀ ਧਿਰ ਉਸ ਵਲੋਂ ਡੋਲੇ ਜਾ ਰਹੇ ਲਹੂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤ ਅਨਸਰ ਨੂੰ ਵੱਟਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਵੱਟਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗੇ ਹੀ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਅਤੇ ਸਿਰਲੱਥ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਕੋਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹਰ ਥਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵੇਲੇ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਛਿੜੀ ਹੋਈ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਜਾਬਰ ਹਾਲਤਾਂ ਹੇਠ ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਤੇ ਸਿਰਲੱਥ ਵਿਅਕਤੀ ਰੂਪੋਂ ਸਫ਼ਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਸੱਚੇ ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਘੱਟ ਹੀ ਖੁਲ੍ਹ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਪਰਪੱਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਅਤਿ ਦੀਆਂ ਜਾਬਰ ਹਾਲਤਾਂ ਹੇਠ ਵੀ ਜਨਤਕ ਫਰੰਟ ਉੱਤੇ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਰਕੀਬ ਘੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਲੜ ਰਹੀ ਧਿਰ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਫਰੰਟ ਉੱਤੇ ਪਿਛਾਂਹ ਧੱਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੇ ਮੌਕੇ ਮਾਨਣ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹਨਾਂ ਦੀ ਦੂਸਰੀਆਂ ਜਨਤਕ ਤਾਕਤਾਂ ਬੜੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਖਰੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਲਾਹਾ ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਈਮਾਨ ਪੱਖੋਂ ਕੱਚੇ ਤੇ ਕਿਰਦਾਰ ਪੱਖੋਂ ਬੜੇ ਹੌਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰ ਲਈ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਥੇ ਗਿੱਦੜਾਂ ਵਲੋਂ ਸ਼ੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਰਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਬੜਾ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ। "ਸ਼ੇਰਾਂ" ਦੀਆਂ ਮਾਰਾਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਾਣ ਬੜਾ ਢੁੱਕਦਾ ਹੈ। "ਸ਼ੇਰਾਂ" ਦੀ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲੋਂ "ਗਿੱਦੜਾਂ" ਦਾ ਇਹ ਹੋਛਾਪਣ ਸਹਿਣ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ "ਗਿੱਦੜਾਂ" ਆਪਣੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਉਂ ਪੁਆੜਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਘੋਲ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਪੱਖੋਂ ਕੱਚੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ, ਆਪਣੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਤੇ ਮਨੋਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਅੱਖੜ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੱਲ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈ ਤੁਰਦੀ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਖਰੀਆਂ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਵਲੋਂ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਪ੍ਰਤੀ ਅਤੇ "ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ" ਵਾਲੇ ਮਸਲੇ ਪ੍ਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਅੱਖੜ ਪਹੁੰਚ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਫੈਕਟਰ ਇਹ ਵੀ ਹੈ। ਖਰੀਆਂ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਕੋਲ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਯੋਗ, ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ ਅਤੇ ਸੁਡੌਲ ਕਿਰਦਾਰ (Sound character) ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਗੱਲ ਨਿਰੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਖਾੜਕੂ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ। ਸਮੱਸਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਤੋਰਿਆ ਕੀਹਦੇ ਆਸਰੇ ਜਾਵੇ? ਅਸਲੀ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਪੁਲਸ ਦਾ ਜਿਸ ਕਦਰ ਦਬਾਅ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੇ ਖਾਸ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਮਲ 'ਚ ਪਾ ਸਕਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਕਾਰਨ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਬਣ ਬਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਕੋ ਇੱਕ ਗੁਣ ਵਧੀਆ ਸਟੇਜੀ ਕਲਾਕਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਂਜ ਆਪਣੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਿਰਦਾਰ ਪੱਖੋਂ ਇਹ ਵਿਅਕਤੀ ਬੜੇ ਹੀ ਹੌਲੇ ਤੇ ਬੇਪ੍ਰਤੀਤ ਹਨ। ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਚੌਧਰ ਚਮਕਾਉਣ ਅਤੇ ਸਸਤੀ ਸ਼ੋਹਰਤ ਖੱਟਣ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲੜਾਈ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਜ਼ੀਆਂ ਲਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੇ ਜਨਤਕ ਅਮਲਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਚਿੜ੍ਹ ਪੂਰੀ ਠੀਕ ਭਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਇਥੇ ਸਾਡਾ ਮਕਸਦ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਦੀ ਅਤਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਛੁਟਿਆਉਣਾ ਨਹੀਂ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਜਨਤਕ ਫਰੰਟ ਉੱਤੇ ਕਰਮਸ਼ੀਲ ਸਭਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਡਣ ਜਾਂ ਰੱਦਣ ਦੀ ਸਮਝ ਰਖਦੇ ਹਾਂ। ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਗੁਣਾਂ ਪੱਖੋਂ ਚੰਗੇ ਤੇ ਮਾੜੇ, ਨਿੱਗਰ ਤੇ ਹੌਲੇ, ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ

ਤੇ ਹੋਛੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਰੂਰ ਨਿਖੇੜਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਨਿਖੇੜੇ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਸਹੀ ਕਾਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਬਾਰੇ ਸਮੁੱਚੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਘਾਟਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਇਥੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਣ ਤੇ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਬਾਰੇ ਸਾਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਇਤਰਾਜ਼ ਹਨ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੱਝ ਹਕੀਕੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਮੈਦਾਨ-ਜੰਗ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਅਸਵਾਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਜਬਾੜਿਆਂ ਦੀ ਕਸਰਤ ਲਈ (Hobby ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ) ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਹ ਇਨਸਾਫ਼ ਤੇ ਹਕੀਕੀ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਕੁੱਝ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸੁਝਾਅ

‘ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ’ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਸੰਕਟ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਹਿਤੈਸ਼ੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੋ ਨਿਰਣੇ ਕੱਢ ਸਕੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇਸ ਪਰਕਾਰ ਹਨ :

(ੳ) ਪੰਥ ਦੀ ਅਜੋਕੀ ਦਸ਼ਾ ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਤੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਵਿੱਚਕਾਰ ਮੌਜੂਦਾ ਦੂਰੀ ਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮੋਟਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਧਾਰ ਵੀ ਹੈ ਤੇ ਲੋੜ ਵੀ।

(ਅ) ਅਕਾਲੀ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਬਾਰੇ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਪੋਜ਼ੀਸ਼ਨ ਪਰਵਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਤੰਤਰ ਤੇ ਖੁਦ ਮੁਖਤਿਆਰ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਜਮਹੂਰੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ੲ) ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪਿਛਲੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਦਿੱਲੀ ਨਾਲ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀਆਂ ਭੁੱਲਾਂ ਲਈ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਕੋਲੋਂ ਸੱਚੇ ਮਨੋ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(ਸ) ਰਵਾਇਤੀ ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਕਾਂਗਰਸ, ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ, ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ., ਤੇ ਸੀ.ਪੀ.ਐੱਮ. ਵਰਗੀਆਂ ਪੰਥ-ਦੁਸ਼ਮਣ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਸਿਆਸੀ ਸਬੰਧ ਤੋੜਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾ ਗੰਢਣ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹੇ ਆਮ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਹ) ਅਕਾਲੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਜੋ ਉਪਰੋਕਤ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨ-ਬਿੰਨ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋਣ।

(ਕ) ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੰਥ ਦਾ ਵਿਸਵਾਸ ਗੁਆ ਚੁੱਕੇ ਅਕਾਲੀ ਆਗੂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਆਗੂ ਅਹੁਦਾ ਲੈਣ ਤੋਂ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨ।

(ਖ) ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਜਨਤਕ ਅਮਲ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਨਿਤਰਵੀਂ ਸਮਝ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਝ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਡਟਣ।

(ਗ) ‘ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ’ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਠੱਪ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਅਧਾਰ ਤੇ ਸਰੂਪ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਬਕਾਇਦਾ ਰੂਪ 'ਚ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

-25 ਅਕਤੂਬਰ, 1991

‘ਪੈਗਮ ਗਰੁੱਪ’ ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ

ਜਨਤਕ ਪੈਗਮ ਮੌਜੂਦਾ ਰੋਗੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਕੇ ਇਕ ਨਵਾਂ ਨਰੋਇਆ ਸਮਾਜ ਸਿਰਜਣ ਲਈ ਵਚਨਬੱਧ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਲਈ ਸਾਰੇ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਸਮਾਜ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਿਘਾਰਵਾਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪੈਣਾ ਹੈ। ਨਰੋਈਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹੀ ਨਰੋਏ ਕੌਮੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਜਿੰਦ-ਜਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੌਮੀ ਜੀਵਨ ਅੰਦਰ ਰਲੇ ਖੋਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਨਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਤੋਂ ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਰਦਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੈਗਮ ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਤੇ ਹਮਾਇਤੀਆਂ ਪਾਸੋਂ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਜਿੰਦਗੀ 'ਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਸੂਲਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਗੇ :

1. ਸ਼ਰਾਬ ਜ਼ਰਦਾ, ਬੀੜੀ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਨਾਵਟੀ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
2. ਸਮਾਜੀ ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
3. ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀਰ, ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਿਹਾਰ ਸਮੇਂ ਮਿਸਾਲੀ ਕਿਰਦਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਵਤ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਨਾਲ ਠੁਕਰਾ ਦੇਣ।
4. ਹਰ ਵਕਤ ‘ਮਨ ਨੀਵਾ ਮਤ ਉਚੀ’ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਿਆ ਜਾਵੇ।
5. ਜਾਤ ਹੰਕਾਰ ਨੂੰ ‘ਮਰੂਰਾ’ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਜਾਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਬਿਤ ਨੀਵੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ।
6. ਕਿਸੇ ਦਲਿਤ ਵੀਰ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਭੁਲੇਖੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਹਾਸੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।
7. ਵਿਦਿਆ ਪੂਰੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਸਮੇਂ ਨਾ ਆਪ ਨਕਲ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਕਲ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।
8. ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦਾਜ ਦੀ ਮੰਗ ਨਾ, ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਸਿਆਸੀ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ

ਪਿਛਲੇ ਮਹੀਨੇ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹਾਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਦੇ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ ਕਰਨੀ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਲੇਖ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਪਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿਸਿਮਾ ਰਾਓ ਵਲੋਂ ਉੱਥੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਲਈ ਗਈ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਬੜੀ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੁੱਝ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਨੇ ਬਿਦੇਸ਼ੀ ਆਰਥਿਕ ਸਹਾਇਤਾ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਨਰਿਸਿਮਾ ਰਾਓ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲੋਂ ਪਹਿਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਿੱਡੀ ਹਾਸੋਹੀਣੀ ਦਲੀਲ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ। ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਹੱਕ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਉਸਦੇ ਉਲਟ ਭੁਗਤਦਾ ਹੈ।

ਰੂਸ ਵਿੱਚ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋਰ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਜਿਹਨਾਂ 'ਚ ਲਿਖਣ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਪੈਸੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ, ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੁੱਖ ਹਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਕੱਲੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਕਦਮ ਹਾਸੋ-ਹੀਣੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ ਨਰਿਸਿਮਾ ਰਾਓ ਇੱਕ ਪੱਖੋਂ ਦਰੁੱਸਤ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਅਗਵਾਈ ਅਧੀਨ ਭਾਰਤੀ ਹਕੂਮਤ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇ ਜਿਸਨੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਅੱਡੇ-ਅੱਡ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਸਵੈ ਮਾਣ ਨੂੰ ਕੁਚਲਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ, ਦਲਿਤਾਂ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਰਗੇ ਤੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ, ਅਰਥ ਫੌਜੀ ਦਲ ਤੇ ਪੁਲਸ ਪੰਜਾਬ ਕਸ਼ਮੀਰ, ਆਸਾਮ, ਨਾਗਾਲੈਂਡ 'ਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਰਜਨਾਂ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦਾ ਝੂਠੇ ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ 'ਚ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ 'ਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹੋਣ, ਉਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਉਂ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਰਹੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹਰਾਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੀ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਹਿੰਦੂ ਜਨੁਨੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹੁਣ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ

ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਯੂ.ਪੀ. ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਮਸਲਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਭਖ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੂਰੀ ਬੇਸ਼ਰਮੀ ਅਤੇ ਢੀਠਤਾਈ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕਾਇਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾ ਕੇ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਢਾਹੁਣ ਲਈ

ਰੱਸੇ ਪੈੜੇ ਵੱਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਬਹਾਨਾ ਇਹ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੈਰ ਸਪਾਟੇ ਲਈ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਿੱਤ 'ਚ ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰ ਮੁਰਖ ਤੋਂ ਮੁਰਖ ਵਿਅਕਤੀ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਬਾਬਰੀ ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਇਸ ਥਾਂ 'ਤੇ 'ਰਾਮ ਮੰਦਰ' ਉਸਾਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਜਨੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਾਸ ਅਸਲ ਮੰਤਵ 'ਰਾਮ ਮੰਦਰ' ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾਉਣਾ ਤੇ ਮੁਸਲਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਵੈਮਾਣ ਨੂੰ ਕੁਚਲਣਾ ਹੈ। ਹਿੰਦੂ ਜਨੁਨ ਭੜਕਾ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖ਼ਤ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੰਗੇ ਚਿੱਟੇ ਫਾਸ਼ੀਵਾਦ ਲਈ ਰਾਹ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।

'ਰਾਮ ਮੰਦਰ' ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਮਸੀਤ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਮੰਦਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਰੀਦ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਮੰਦਰਾਂ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਥਾਂ ਪੱਧਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਪਿੱਛੇ ਜਿਹੜਾ ਮਕਸਦ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰ ਸਵਪਨ ਦਾਸ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਬੜੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨਾਲ ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 'ਚ ਲਿਖੇ ਆਪਣੇ ਇਹ ਲੇਖ 'ਚ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਬਹੁ-ਕੌਮੀ ਦੇਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਜੇ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਕੌਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਪੁਨਰ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਮੁੜ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ ਤੇ ਅਯੁੱਧਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਬਰੀ ਮਸੀਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਇਸ ਹਿੰਦੂ ਪੁਨਰਜਾਗਰਣ ਦਾ ਮੁੱਢ ਹੈ। ਇਉਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੌਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂ ਜਨੁਨ ਦੀ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਆਖਿਆ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਭਾਰਤ 'ਚ ਵੱਸਦੀਆਂ ਅੱਡੇ-ਅੱਡ ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਪੁੱਠ ਚਾੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭੜਕਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਮੰਗ ਰਹੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਤੇ ਸਵੈਮਾਣ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀਆਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਨੂੰ ਕੁਟਵਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਮੰਦਰ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਅਸਲ ਮੰਤਵ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਹਿੰਦੂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

ਸ: ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ

ਦਿੱਲੀਓਂ ਅਯੁੱਧਿਆ ਜਾਂਦਿਆਂ ਗਾਜ਼ੀਆਬਾਦ ਦੇ ਕੋਲ ਯੂ.ਪੀ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸ: ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਦਿਨ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ: ਮਾਨ ਦੇ ਅਯੁੱਧਿਆ 'ਚ ਦਾਖਲੇ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਉਂ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਦੂਹਰੇ ਮਿਆਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਲਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਡਵਾਨੀ ਆਪਣੀ ਫਿਰਕੂ ਰੱਬ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਫਿਰਕੂ ਨਫਰਤ ਭੜਕਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਆਗੂ ਹੈ ਪਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਆਗੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਹਮਦਰਦੀ ਜਿਤਾਉਣ ਵੀ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੂਹਰੇ ਮਿਆਰ ਹੋਰ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਸ: ਸਿਮਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਦਿਲਚਸਪ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰੀ ਹੈ। ਸ: ਮਾਨ ਨੇ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਬਾਬਰੀ ਮਸੀਤ ਐਕਸ਼ਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਕਨਵੀਨਰ ਤੇ ਜਨਤਾ ਦਲ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਹਾਬੁਦੀਨ ਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁਸਲਿਮ ਆਗੂ ਸੁਲੇਮਾਨ ਸੇਟ ਨਾਲ ਇੱਕ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਈ। ਇਸ ਫੋਟੋ 'ਚ ਸ: ਮਾਨ ਤੇ ਸੁਲੇਮਾਨ ਸੇਟ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਇੱਕ ਕਿਰਪਾਨ ਫੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਇਹ ਫੋਟੋ ਛਪਦਿਆਂ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਤੂਫਾਨ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਸਾਰੀ ਪ੍ਰੈਸ ਜਿਵੇਂ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬੰਬਲਾ ਹੀ ਗਈ। ਲਗਭਗ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਫੋਟੋ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਪਾਦਕੀ ਲੇਖ ਲਿਖ ਮਾਰੇ। ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਛੱਪਦੀ ਅਖ਼ਬਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼ ਨੇ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਮਿਲਣੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, "ਪਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਿਰਪਾਨ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਕਰਕੇ ਫੋਟੋ ਖਿਚਵਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਸਦੇ ਅਰਥ ਹੋਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।" ਹੈ ਨਾ ਧੱਕੜ ਦਲੀਲ। ਹਿੰਦੂ ਜਨੂੰਨੀ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣ। ਹਿੰਦੂ ਆਗੂ ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਫੜ ਕੇ ਧਮਕੀਨੁਮਾ ਬਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣ ਪਰ ਜੇ ਫੋਟੋ ਕਿਸੇ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਆਗੂ ਕਿਰਪਾਨ ਫੜ ਕੇ ਫੋਟੋ ਵੀ ਖਿਚਵਾ ਲੈਣ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਇਤਰਾਜ਼ਯੋਗ ਗੱਲ ਹੈ। ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਨੇ ਤਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਧਮਕੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਨ ਤੇ ਸਈਅਦ ਸ਼ਹਾਬੁਦੀਨ ਆਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਕੀਮਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਤਾਰਨੀ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਹ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।" ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੜੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕੰਬਣੀਆਂ ਛਿੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਫੋਟੋ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਲੈ ਕੇ ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਦੇ ਨੌਜਵਾਨ ਆਪਣੇ ਸਵੈਮਾਣ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਨਾ ਫੜ ਲੈਣ।

ਭਾਈ ਜਟਾਣੇ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ

ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਨੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਪੁਲਸ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਫ਼ਤਰੀ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਕੁੱਝ ਅੰਸ਼ 17 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ 'ਟਾਈਮਜ਼ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਅਤੇ ਜਲੰਧਰ ਦੀਆਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਛਪੇ ਹਨ। ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜ਼ਿੰਨਾ ਕੁ ਹਿੱਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਛਪਿਆ ਹੈ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਪੁਲਸ ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਸਨਸਨੀਖੇਜ਼ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਸੁਣ ਕੇ ਹਰ ਇਨਸਾਫ ਪਸੰਦ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੋਗਟੇ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮੁੱਖ ਤੱਥ ਉੱਭਰਦੇ ਹਨ:

1. ਬੱਬਰ ਖਾਲਸਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਦੇ ਖਾਤਕੂ ਆਗੂ ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਤਲ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਸ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਇਆ।

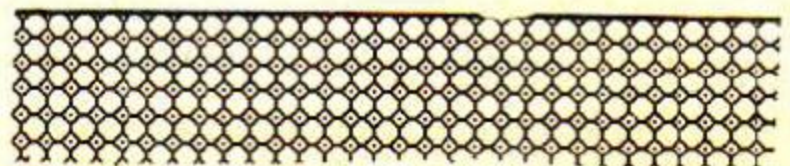
29 ਅਗਸਤ ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਨੂੰ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ 'ਤੇ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਕਿਵੇਂ ਨਾ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਹਮਲੇ 'ਚ ਬਚ ਗਿਆ। ਜਾਣਕਾਰ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਉੱਤੇ ਹੋਏ ਇਸ ਹਮਲੇ ਦਾ ਸ਼ੱਕ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣੇ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਉਸੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਸ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜੀਪਾਂ ਭਰਕੇ ਜਟਾਣੇ ਭੇਜੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੇ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣੇ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦਾਦੀ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਮੀ, ਮਾਮੀ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ ਪੋਲੀਓ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਚਾਰ ਸਾਲਾ ਮਾਮੇ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਰੋਪੜ ਪੁਲਸ ਨੇ ਕਿਸੇ ਰਟੇ 'ਚ ਪੈਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਰਾ ਕੁੱਝ ਅਣਪਛਾਤੇ ਖਾਤਕੂਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਕਤਲ ਕਾਂਡ ਬਾਰੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰੈਸ ਬਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਕੁੱਝ ਤੱਥ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਤਲਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ 'ਤੇ ਸੁੱਟੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਦੇ ਮੁੱਖੀ ਡੀ.ਐਸ. ਮਾਂਗਟ ਨੇ ਵੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲਬਾਤ 'ਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ, "ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਨੇ ਇਹ ਕਤਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ। ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੁਲਸ ਵਲੋਂ ਇਹ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਇਸ ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਜੋ ਦੂਜਾ ਤੱਥ ਉਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੇ ਮੁਹਾਲੀ ਵਾਸੀ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ। ਉਸ 'ਤੇ ਅੰਨ੍ਹਾ ਤਸੱਦਦ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਰ ਗਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਗਲੀ ਸਵੇਰ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਟੈਲੀਫ਼ੋਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰੋਪੜ ਪੁਲਸ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਪ੍ਰੈਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਬਿਆਨ ਦੇਵੇ ਕਿ ਪਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਲੋਆ ਐਕਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੱਠਾ ਜਾਂਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਮਲੋਆ ਐਕਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 22 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਪੁਲਸ ਥਾਣੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਮ ਗਾਰਡ ਜੁਆਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤੇ ਇੱਕ ਥਾਣੇਦਾਰ ਸਮੇਤ 3 ਸਿਪਾਹੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

ਇਸੇ ਚਿੱਠੀ 'ਚ ਤੀਜਾ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੋਪੜ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ 'ਚ ਸਥਿਤ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਦੇ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਅੱਗ ਨਾਲ ਸਾੜਨ ਦਾ ਨਾਟਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੁਹੰਮਦ ਮੁਸਤਫਾ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਕੇ ਦੇ ਗੁਆਹਾਂ ਅਤੇ ਖੋਜ ਪਤਤਾਲ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅੱਗ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੇ ਖੁੱਦੇ ਲੁਆਈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਖਾਤਕੂਆਂ ਸਿਰ ਮੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਇਉਂ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਨੇ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਸ ਦੇ ਕਾਰਵਿਹਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਕੁੱਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਨਾ ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਅੰਧੇਰਗਰਦੀ ਮਚਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਕਿਵੇਂ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਕਤਲੇਆਮ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਕਿਵੇਂ ਪੁਲਸ ਅਫ਼ਸਰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਢਾਦਾਂ ਲਈ ਡਰਾਮੇ ਰਚਦੇ ਹਨ? ਜੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਇਨਸਾਫ ਨਾਂ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਸੁਮੇਧ ਸੈਣੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਫ਼ੌਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਰੋਪੜ ਦੇ ਐਸ. ਐਸ. ਪੀ. ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛਾਪੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰਪੱਖ ਕਮਿਸ਼ਨ ਤੋਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਸ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਖੁਲ੍ਹੀ ਜਾਂਚ ਪਤਤਾਲ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇ।

ਬੈਂਕਾਂ ਖਾੜਕੂ ਰੋਹ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਿਉਂ ?

ਬਲਰਾਜ ਸਿੰਘ

ਤਿੰਨ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੇ ਲੁਧਿਆਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਦੇ ਦੋ ਵੱਡੇ ਅਫਸਰਾਂ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੇ, ਇੱਕੋ ਹੀ ਰਾਤ, 30 ਤੋਂ ਵੱਧ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਰਾਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੇ, ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਭਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਲਗਭਗ ਦਸ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਉਠਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜਚਣਹਾਰ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਅੰਕੜੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਾਬਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਤਕੜੀ ਢਾਹ ਲਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਅਤੇ ਗੌਰਮਿੰਟ ਕਾਲਜ ਲੁਧਿਆਣਾ ਦੇ ਕੁਝ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਐਮ.ਏ, ਐਮ.ਐਸ.ਸੀ. ਅਤੇ ਐਮ.ਫਿਲ (ਇਕਨਾਮਿਕਸ) ਦੇ ਥੀਸਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਮਾਈਕਰੋ ਪੱਧਰ ਦੇ ਅਧਿਐਨਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹੀ ਗੱਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗੱਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਗੋਲੀ। ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਇਹ ਗੱਲ ਵੈਸੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਵਧੀਕੀਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੈਮੀਨਾਰ ਹਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੱਬ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਐਕਸ਼ਨਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਇਸ ਸੱਚ ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹਾਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਬੱਚਾ-ਬੱਚਾ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਢੰਗ ਨੂੰ ਜਾਨਣ ਲਈ ਉਤਸੁਕ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਹੈ।

ਪਿਛਲੇ 20 ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਕਸਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਲੰਘ ਕੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਸਨਅਤ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸੂਚਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੈਂਕਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਥੋੜੇ-ਥੋੜੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਕੱਤਰ ਕਰਕੇ ਅਗਾਂਹ ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕੱਤਰ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਰਮਾਏ ਵਿੱਚ ਵਾਧੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਨਅਤ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ। ਇੱਥੇ ਬੈਂਕਾਂ, ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਰਮਾਏ ਨੂੰ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਨਅਤ, ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭੇਜੀ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਤਕੜੀ ਸੱਟ ਵੱਜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ

ਪੱਛੜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੈਂਕਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ ਖੂਨ ਪੀਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਂ ਨਿਰੀਆਂ ਜੋਕਾਂ ਹਨ।

ਬੈਂਕਾਂ ਹਰ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਲਗਭਗ 60 ਫੀਸਦੀ ਪੰਜਾਬ ਬਾਹਰ ਭੇਜ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ 60 ਫੀਸਦੀ ਸਰਮਾਏ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਜਿੰਨੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬ ਉਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਢੰਗ ਦਾ ਜੇ ਦੂਸਰਿਆਂ ਸੂਬਿਆਂ ਅੰਦਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਕੰਮ-ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਗੱਲ ਵੱਧ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ 'ਰੀਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ' ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੀਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੇਠਲੇ ਚਾਰਟ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਮਾਰੋ। ਇਸ ਚਾਰਟ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਰਮਾਏ ਦੀ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਲਗਾਈ ਗਈ ਫੀਸਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰਾਜ	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
ਪੰਜਾਬ	33	41	43	38	37	42	37
ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ	76	82	81	72	70	69	63
ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ	63	84	87	86	82	76	72
ਕਰਨਾਟਕ	88	89	94	100	98	83	81
ਕੇਰਲਾ	70	70	71	71	67	61	61
ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ	110	105	104	100	110	96	94
ਦਿੱਲੀ	53	75	48	92	138	123	112

ਇਸ ਚਾਰਟ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਸਰਮਾਇਆ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਉਥੋਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਕਾ ਪੈਸਾ ਵੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੇਰਲਾ, ਕਰਨਾਟਕ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਰਮਾਏ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਉਥੇ ਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਤਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਸਰਮਾਇਆ ਖਿੱਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਉਲਟੀ ਹੀ ਗੰਗਾ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤਾਂ ਬੈਂਕਾਂ 60 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਰਮਾਇਆ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਨਅਤ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਪਾਰ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਖੇਤੀ ਨੇ ਤਰੱਕੀ ਕਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਹਾਲਤ ਫੌਰੀ ਬਦਲਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼, ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਗੁੰਜਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ

ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਮੋਹਾਲੀ ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰਕ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਹਨ। ਉਹ ਦਲ ਖਾਲਸਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਭਾਈ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਸਨ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਣ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਕ ਜੁਝਾਰੂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਜੇ ਮਸਾਂ ਦੇ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹੀ ਸਨ ਜਦੋਂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਜੇਲ੍ਹ ਯਾਤਰਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਮਾਤਾ ਜੀ ਕਿਸ ਮਿਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਇਸ ਦਾ ਪਤਾ ਉਸ ਇੰਟਰਵਿਊ ਤੋਂ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਗਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਸਮੇਂ ਇਕ ਪੱਤਰਕਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਨਾ ਸਮਾਂ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ? ਉਹ ਜਿੰਦਾ ਬਾਹਰ ਆਉਣਗੇ ਵੀ ਕਿ ਨਹੀਂ? ਪਰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਬਿਲਕੁਲ ਅਡੋਲ ਤੇ ਦ੍ਰਿੜ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ "ਗਜਿੰਦਰ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਬੰਦਾ ਉਹੀ ਕੁਝ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਜਹਾਜ਼ ਅਗਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਤੁਰਨੋਂ ਕਿਉਂ ਰੋਕਦੀ? ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇ ਪਤਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਨਾਉਣਾ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ। ਅਕਾਲੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਮੁੰਡਾ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਖਿਆਲੀ ਬਨਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਪੁਲਸ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਤੰਗ-ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਅਜੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਪੁਲਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਅਦਾਰਾ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰਮਾਇਆ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਜੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਆਪੇ ਆਪਣੀ ਟਿੱਡ-ਫੂਹੜੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚਲਦੀਆਂ ਬਣਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਆਪੇ-ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਬੈਂਕਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਣਗੇ। ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਾਫੀ ਤਜਰਬਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਜੋਕਾਂ ਚੰਬੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ, ਬੀਮਾ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ, ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਪੱਤਰ ਇੰਦਰਾ ਵਿਕਾਸ ਪੱਤਰ, ਕਿਸਾਨ ਵਿਕਾਸ ਪੱਤਰਆਦਿ ਯੋਜਨਾਵਾਂ। ਜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੇ ਬਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਈ ਹੋਰ ਜੋਕਾਂ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਗਜ਼ਲ

ਦੇਵ ਰਾਊਕੇ

ਜੀਣ ਲਈ ਖੁਦ ਲੜਨਾ ਸਿੱਖੇ
ਜ਼ਬਰ ਅੱਗੇ ਅੜਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਮਹਿਕ ਮੁਨਾਰੇ ਬਰ-ਬਰ ਕੰਬਣ,
ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਘੜਨਾ ਸਿੱਖੇ
ਆਉ ਯਾਰੋ ਪਤੰਗੇ ਵਾਂਗੂੰ,
ਸ਼ਮਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਸੜਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਮੇਰੇ ਯਾਰੋ ਐ ਦਿਲਦਾਰੋ।
ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਦੇ ਵਿੱਚ ਘੜਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਜੇਕਰ, ਹੈ ਇਖਲਾਕ ਬਣਾਉਣਾ,
ਸੱਚ ਦਾ ਪੱਲੂ ਫੜਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਪਣਾ ਯਾਰੋ,
ਆਪ ਮੁਕਦਰ ਘੜਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਚਾਨਣ ਬਿਨ ਹਰ ਬਸਤੀ ਨੇਹੀ,
ਸੂਰਜ ਵਾਂਗੂੰ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਫਿਰ ਚੁੰਮਣਗੀਆਂ ਪੈਰ ਬਹਾਰਾਂ
ਪੱਤਝੜ ਵਿੱਚ ਨਾ ਲੜਨਾ ਸਿੱਖੇ।
ਐ 'ਦੇਵ' ਬਿਗਾਨੇ ਖਾਤਰ ਵੀ
ਹੱਸ ਕੇ ਸੂਲੀ ਚੜ੍ਹਨਾ ਸਿੱਖੇ।

ਪਹਿਲੇ ਸੰਸਾਰ ਯੁੱਧ (1914-18) ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਥਾਂ ਅਕਬਰ ਅਲਾਹਾਬਾਦੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ :

ਕਦਮ ਜਰਮਨ ਕਾ ਬੜ੍ਹਤਾ ਹੈ।

ਫ਼ਤਿਹ ਇੰਗਲਿਖ ਕੀ ਹੋਤੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਕੱਲ ਭੀ ਅਜਿਹੀਆਂ ਨਿਰਮੂਲ ਜਾਂ ਅੱਧ-ਬੂਠੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਘਾਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮੋਰਚੇ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਰਮਚਾਰੀ ਵਜ਼ੀਰ, ਅਫ਼ਸਰ ਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰ-ਨਵੀਸ ਇਹ ਹੀ ਕਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੋਰਚਾ ਫੇਲ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਹਮਦਰਦੀ ਨਹੀਂ, ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਹ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਦਬਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦੇਵੇਗੀ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਆਦਿ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੋ-ਅੰਦਰ ਸਰਕਾਰ ਪੋਲੀ ਹੋਈ ਪਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਆਮ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਡੱਕਾ ਭਰ ਰੁਹਬ ਅਤੇ ਇਤਬਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਛੁਪਾਉਣ ਲਈ ਬਹਾਨੇ ਲੱਭਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

[ਤਿੰਨ ਦੁਆਵਾਂ]

ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲਾ

ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਹਿਬੂਬ

(ਸਾਈਂ ਮੀਆਂ ਮੀਰ ਦੀ ਦੁਆ)
ਉਜੜੇ ਪਾਕ ਸਰੋਵਰ ਉਤੇ
ਅੱਥਰੂ ਭਰੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ।
ਕੁੱਝ ਤਬਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਖ ਉਡੰਦੀ ।
ਬਖਸ਼ਣਹਾਰ ਨਾ ਦੀਦਾਂ ।
ਪੁਲ-ਸਰਾਤ ਹੈ ਚੀਕ ਗਰਕਿਆ
ਸਮਾਂ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਜਾਮਾ,
ਇਕ ਪੁਨੀਤ ਇੱਟ ਦੀ ਨੀਂਹ ਤੇ
ਮੀਰ ਨੂੰ ਅਜੇ ਉਮੀਦਾਂ ।
(ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜਾਨਸ਼ੀਨ ਦੀ ਦੁਆ ।
ਰੋ ਬੇਅੰਤ ਨੇ ਸਜਦੇ ਕੀਤੇ
ਘਾਇਲ ਬੇਰੀਆਂ ਬੱਲੇ ।
ਕਾਹਨੂਵਾਨ* ਦੇ ਫੇਰ ਅਲੰਬੇ,
ਸੀਸ ਨਿਮਾਣੇ ਝੱਲੇ ।
'ਵਿਸ਼-ਰਤਕਦੀ ਜੀਭ ਨੇ ਘੇਰੇ,
ਕੰਮ ਦੇ ਭੋਲੇ ਨੀਂਗਰ,
ਕਹਿੰਦਾ : ਤੀਰ *ਮੁਰੀਦ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੇ,
ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਜੋ ਚੱਲੇ ।
(ਕਵੀ ਦੀ ਦੁਆ)
ਜਦੋਂ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਦੇ ਖੰਡਰ,
ਰੋ ਬੇਅੰਤ ਨੇ ਦੇਖੇ,
ਬੁਕ ਕੀਤੇ ਅਸਮਾਨ ਨੇ ਸਾਡੇ
ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ* ਦੇ ਲੇਖੇ ।
ਜ਼ੋਰ ਅਥਾਹ ਬਾਜ਼ ਦੇ ਸੀਨੇ ।
ਚੀਰ ਮਿਅਰਾਜਾ* ਉੱਡੇ,
ਸਿਦਕ ਸ਼ਹੀਦ ਦਾ ਸਾਂਭ ਕੇ ਰੱਖੀ
ਸੁਬਕ ਸਮੇਂ ਦੀਏ ਰੇਖੇ ।

(ਦਸੰਬਰ '84)

- * ਛੋਟੇ ਘਲੂਘਾਰੇ ਸਮੇਂ ਕਾਹਨੂਵਾਨ ਦੇ ਜਲਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ।
- * ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਬਖਸ਼ਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ।
- * ਤਿੰਨ ਸਦੀਆਂ : ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਦਾ ਲਗਭਗ ਸਮਾਂ ।
- * ਮੁਹੰਮਦੀ ਉਡਾਣ ਨੂੰ ਚੀਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇਲਾਹੀ ਬਾਜ਼

ਚੜ੍ਹਿਆ ਵੇ ਲੋਕਾ !
ਲੋਕਾ ਵੇ ! ਸਾਡੇ ਸਾਵਣ ਚੜ੍ਹਿਆ ।
ਨਿਕਲੇ ਨਾਗ ਵਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਜੀਭੇ ਤਾਂਬਾ ਮੁੜਿਆ ।
ਵੇਖ ਪੰਜਾਬਣ ਮਾਂ ਦੀ ਹਿੱਕੋਂ
ਲਹੂ ਝਲਾਰੀਂ ਹੌੜਿਆ ।
ਉੱਚਾ ਹੋ ਕੇ ਲੰਘਿਆ ਇੰਦਰ
ਚਮਕੀ ਸਾਂਗੋਂ ਡਰਿਆ ।
ਲੁੱਤਕ ਗਈ ਸਰਵਣ ਦੀ ਵਹਿੰਗੀ
ਜਦ ਜਿਸਮ ਕਿਸੇ ਦਾ ਠਰਿਆ ।
ਪਾ ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਪਾਟਾ ਝੱਗਾ ।
ਚੰਨ ਸਰਹਾਣੇ ਖੜ੍ਹਿਆ ।
ਬਿਜਲੀ ਕੜਕ ਪਈ ਅਸਮਾਨੋਂ
(ਕੋਈ) ਤਾਰਾ ਟੁੱਟ ਕੇ ਝੌੜਿਆ ।
ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪੁੱਲਾਂ ਤੇ ਕੁੱਤੇ
ਦੇਣ ਦੁਹਾਈਆਂ ਅੌੜਿਆ ।
ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕਾਇਆ ।
ਪੇਟ ਸੁਲਾਖੀਂ ਸੜਿਆ ।
ਲੋ ਲਗਦੀ ਨੂੰ ਖਬਰਾਂ ਛਪੀਆਂ ।
ਪੁਲਸ ਮੁਕਾਬਲੇ ਮਰਿਆ ।
ਮੈਲੀ ਖੇਸੀ ਵਿੱਚ ਵਲੋਟਿਆ
ਦੁੱਧ, ਮਲਾਈਏ ਪਲਿਆ ।
ਬਾਪੂ ਨੇ ਫਰਜੰਦ ਲਿਆ ਕੇ
ਭਰੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਧਰਿਆ ।
ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ ਚੋਂ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਨੇ
ਦਾਨਾ ਬੋਲ ਉਚਰਿਆ ।
ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੇ !
ਸਾਡੇ ਐਸਾ ਕਹਿਰ ਗੁਜਰਿਆ ।
ਆਖਰ ਦੰਦ ਕਥਾਵਾਂ ਛਿੜੀਆਂ
ਜਦ ਸਿਵਾ ਮਸਾਣੀਂ ਬਲਿਆ ।
ਚਿੱਟੇ ਬਸਤਰ ਪਾਈ ਖੁੜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦਾ ਸੂਰਜ ਢਲਿਆ ।
ਉੱਜੜ ਜਾਣ ਜਹਾਨੋਂ ਮੁਖਬਰ
ਕਹਿਰ ਪਵੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ।
ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਸਾਈਂ ਇੰਜ ਨਾ ਜਾਏ ਫੌੜਿਆ ।

ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ (ਯੂ.ਕੇ.)

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਦੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਹਾਦਤ

ਡਾ: ਗੰਡਾ ਸਿੰਘ

ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲੋਂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਗਏ। ਭਾਵੇਂ ਉਸਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਭੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਰਾਮਾਤੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ ਵੇਰੀਆਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਉਤੇ ਇੰਨਾ ਭੈਅ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹੋ ਹੀ ਖਤਰਾ ਪਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਤਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੋਇਆ ਕਿਧਰੇ ਬਚ ਕੇ ਨਾ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਲਈ ਇਕ ਮੁਗਲ ਅਫਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਥੀ ਉਤੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿਓ ਤਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਬਚ ਕੇ ਭੱਜਣ ਲੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਛੁਰਾ ਉਸ ਦੇ ਫਿਡ ਵਿੱਚ ਖੋਭ ਦਿਆਂਗਾ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਬੇੜੀਆਂ, ਗੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਲੇ, ਲੱਕ ਦੁਆਲੇ ਸੰਗਲ ਅਤੇ ਗਲ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲ ਪਾਏ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਕੜੀ ਦੀਆਂ ਡੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਕੜ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਚਾਰ ਥਾਈਂ ਸੰਗਲ ਲਾਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਦੋ ਮੁਗਲ ਅਫਸਰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਉਸੇ ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ ਬਧੇ ਹੋਏ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਨਿਕਲ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੱਬੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉੱਘੇ ਉੱਘੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਬੇੜੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਝੇ ਮਾੜੂਏ, ਅਤੇ ਮਰੀਅਲ ਖੇਤਿਆਂ ਅਤੇ ਉਠਾਂ ਉਤੇ ਚੜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਟੋਲੇ ਵਿੱਚ ਇਕਠੇ ਲਿਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗੇ ਅਗੇ ਢੋਲ ਅਤੇ ਬਾਜਾ ਬਜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨੇਜ਼ਿਆਂ ਉਤੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਸਿਰ ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਚੁੱਕੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਪਿਛੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਮੀਰ, ਫੌਜਦਾਰ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜੇ ਆਪਣੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਸਮੇਤ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਤੱਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸਤਕ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਖੜੋਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਆਇਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਗਲੀਆਂ, ਅਤੇ ਕੋਠਿਆਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਿਰਾਂ ਦਾ ਨਾਨਾ ਮਾਰਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਧਮੋਏ ਕੈਦੀਆਂ ਅਤੇ ਲਹੂ ਭਰੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਨਾਲ ਸੂਬੇਦਾਰ ਅਬਦੁੱਸਮਦ ਖਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ।

ਅਬਦੁੱਸਮਦ ਖਾਨ ਨੇ ਇਸ ਉੱਘੇ ਕੈਦੀ ਨੂੰ ਖੁਦ ਦਿੱਲੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਤਰ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਸੂਬੇ ਦੇ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੱਲ ਦੇਖੇ ਅਤੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਮਰੁੱਦੀਨ ਖਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜ ਦੇਵੇ। ਲਾਹੌਰੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਦੋ ਕੁ ਸੌ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਕੁਝ ਥੋੜੇ ਜਾਪੇ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਭਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਫੌਜਦਾਰ ਅਤੇ ਚੌਧਰੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਫਿਰ ਨਿਕਲੇ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬੇਗੁਨਾਹ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਸਿਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖਾਨ ਪਾਸ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਿੱਖ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈ ਅਤੇ ਗੈਰ ਮੁਸਲਿਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ

ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਸਿਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਡੇ ਭਰ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਤੋਰ ਦਿੱਤੇ।

ਜਾਹਲ ਵਤੀਰਾ

ਕਨਿੰਘਮ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਸਰਿਆਂ (ਕੈਦੀਆਂ) ਨੂੰ ਬੜੀ ਦੁਰਗਤਿ ਨਾਲ, ਜੋ ਜਾਹਲ ਅਤੇ ਅਧ-ਜੰਗਲੀ ਜੇਤੂ ਹੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ, ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਤੋਰਿਆ ਗਿਆ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਪੈਰਾਂ, ਹੱਥਾਂ, ਲੱਕ, ਗਲਾਂ ਤੋਂ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਦੋ-ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ-ਤਿੰਨ ਕਰਕੇ ਗੱਡਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੌਦਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਰਹੰਦ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਥੇ ਕਿ ਲੋਕ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਗਾਲੀਆਂ ਕੱਢਦੇ ਸਨ। ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸਬਦ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋਏ ਬੜੇ ਧੀਰਜ ਨਾਲ ਸਹਿ ਲਿਆ।

27 ਫਰਵਰੀ ਸੰਨ 1716 (15 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ, 1128 ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਅਗਰਾਬਾਦ ਪੁੱਜਣ ਦੀ ਸ਼ਬਰ ਫਰੁੱਖਸ਼ੀਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਮਿਲੀ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਹਤਮਾਦੁ-ਦੌਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਦਮ ਬਾਹਰ ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਖ ਆਗੂ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅਗਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲ ਤੱਕ ਜਲੂਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰੇ। ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ 29 ਫਰਵਰੀ (17 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ) ਨੂੰ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲੂਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਉਹੋ ਹੀ ਦਿਖਾਵੇ ਦਾ ਢੰਗ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਛਤ੍ਰਪਤੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਭਾ ਜੀ ਦੇ ਫੜੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਥਾਂਸਾ ਉਤੇ ਟੰਗੇ ਹੋਏ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਭੂਸੇ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਿਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉੱਡ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਥਾਂਸ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਮੋਈ ਹੋਈ ਬਿੱਲੀ ਇਹ ਦੱਸਣ ਲਈ ਟੰਗੀ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੂਰਬੀਰਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਕੀ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ, ਕੁਝ ਜੀਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਅਤੇ ਬਿੱਲੀਆਂ, ਕੁੱਤਿਆਂ ਤੱਕ ਸਭ ਕੁਝ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੱਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਜਕੜ ਕੇ ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ ਚੜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਮਖੌਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਤਿੱਲੇ-ਕੱਢੀ ਲਾਲ ਪਗੜੀ ਬੱਧੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਤਿੱਲੇ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਅਨਾਰਾਂ ਦੇ ਢੁੱਲਾਂ ਭਰੀ ਗੂੜ੍ਹੇ ਲਾਲ ਬਾਦਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪੁਆਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਬੇਪਲਾਣੇ ਉਠਾਂ ਉੱਤੇ ਦੋ-ਦੋ ਕਰਕੇ ਬਧੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 740 ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਉੱਤੇ ਉੱਚੀਆਂ-ਉੱਚੀਆਂ ਹਾਸ਼ੇਰੀਣੀ ਸ਼ਕਲ

ਦੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਆਂ ਪਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦੋ ਲਕੜੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੇਚਾਂ ਨਾਲ ਕੱਸ ਕੇ ਧੌਣ ਨਾਲ ਜਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਉੱਘੇ-ਉੱਘੇ ਸਿੰਘਾਂ ਉੱਤੇ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਾਥੀ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ-ਨਜ਼ਦੀਕ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਖੱਲ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਵਾਲ ਬਾਹਰਵਾਰ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਰਿੱਛਾਂ ਵਾਂਗੂ ਜਾਪਣ। ਜਲੂਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਤਿੰਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਅਮੀਰ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਨ ਇਹਤਮਾਦੁ-ਦੌਲਾ ਨਵਾਬ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖ਼ਾਨ ਚੀਨ-ਬਹਾਦੁਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੋਖ-ਸੀਅਰ ਨੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਕਮਰੁੱਦੀਨ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਜਵਾਈ (ਨਵਾਬ ਅਬਦੁੱਸਮਦ ਖ਼ਾਨ ਦਿਲੋਰਿ-ਜੰਗ ਦਾ ਪੁੱਤਰ) ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ, ਜੋ ਬਾਅਦ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਨ ਬਹਾਦੁਰ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਅਗਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਦਿੱਲੀ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲਾਹੌਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੱਕ ਕਈ ਮੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਤਕ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀ ਫੌਜਾਂ ਖੜੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਝੁਰਮਟਾਂ ਦੇ ਝੁਰਮਟ ਖੜੇ ਸਨ ਜੋ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਰੂਪ ਦੇਖ ਕੇ ਟਿਚਕਰਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬੇਖੌਫ ਖਾਲਸਾ

‘ਸਵਾਨਿਹ’ ਜਾਂ ‘ਇਬਰਤ ਨਾਮੇ’ ਦਾ ਕਰਤਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਰਿਸੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸਿੱਖ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਜਲੂਸ ਦਾ ‘ਤਮਾਸ਼ਾ’ ਦੇਖਣ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਨਮਕ-ਮੰਡੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲੇ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜਲੂਸ ਦਾ ਉਪਰ ਦਿੱਤਾ ਹਾਲ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ‘ਮੈਂ ਇਸ ਦਿਨ ਇਹ ਤਮਾਸ਼ਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਨਮਕ-ਮੰਡੀ ਤੱਕ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਥੋਂ ਕਿਲਾ ਮੁਬਾਰਿਕ ਤੱਕ ਜਲੂਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਾਂ। ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਹੋਵੇ ਜੋ ਤਮਾਸ਼ਾ ਤੱਕਣ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਲਾਹਨਤੀਆਂ (ਸਿੱਖਾਂ) ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਨਾ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਅਤੇ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਭੀੜ ਕਦੀ ਘੱਟ ਹੀ ਦੇਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲੇ ਨਹੀਂ ਸਮਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਉਹ ਮੰਦਭਾਗੇ ਸਿੱਖ ਜੋ ਇਸ ਅੰਤਮ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਬੜੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਉੱਤੇ ਰਾਜ਼ੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਉੱਤੇ ਉਦਾਸੀ ਜਾਂ ਅਧੀਨਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਮਾਮੂਲੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਸ ਰਿਹਾ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਠਾ ਉੱਤੇ ਸ਼ਬਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸਨ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿਉ। ਅਸੀਂ ਕਤਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਕਦ ਡਰੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਡਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੰਗ ਕਰਦੇ? ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਭੁੱਖ ਅਤੇ ਖਾਣੇ ਦਾਣੇ ਦੇ ਘਾਟੇ ਨੇ ਤੁਹਾਡੇ ਹੱਥ ਫਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਤਾ ਹੀ ਹਨ।’

‘ਤਬਸਿਰਤੁ-ਨਾਜ਼ਿਰੀਨ’ ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਸੱਯਦ ਮੁਹੰਮਦ ਭੀ ਉਸ

ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ: ‘ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੀ ਘੁਮੰਡ ਅਤੇ ਨਖਰਾ ਸੀ? ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਅਤੇ ਨਸੀਬ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਭਾਵ ਦਾ ਦੱਸਣ-ਢੰਗ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ।’ ਉਹ ਸਾਰੇ ਅਨਾਦਰ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਵਰਤਾਓ ਜੋ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੇ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਭਾਵਕ ਉੱਚ ਮਾਨਸਕ ਅਵਸਥਾ ਤੋਂ ਡੁਲਾ ਨਾ ਸਕੇ। ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਰੀ ਕਾਮਵਰ ਖ਼ਾਨ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਉਦਾਸੀ ਜਾਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦੇ ਉਹ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਅਤੇ ਪਰਸੰਨ ਮੁੱਖ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਮਰਨ ਲਈ ਇੱਛਾਵਾਨ ਦਿਸਦੇ ਸਨ।’

ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ

ਜਲੂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਪੁੱਜਣ ਪਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੋਖ-ਸੀਅਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ, ਬਾਜ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪੋਲੀਏ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰਨ ਲਈ ਇਬਰਾਹੀਮ ਖ਼ਾਨ ਮੀਰਿ-ਆਤਿਸ਼ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਘਰ ਵਾਲੀ, ਉਸ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਿਡਾਵੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀ ਜਨਾਨਖਾਨੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਦਰਬਾਰ ਖ਼ਾਨ ਕੋਤਵਾਲ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਇਹਤਮਾਦੁ-ਦੌਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵਲੋਂ ਛੇ ਖਿੱਲਤਾਂ, ਇੱਕ ਜੀਗਾ ਕਲਗੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ‘ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਾਠੀ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ ਇਨਾਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਕਮਰੁੱਦੀਨ ਖ਼ਾਨ ਅਤੇ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖਾਸ ਖਿੱਲਤ, ਜੀਗਾ ਕਲਗੀ, ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਹੋਏ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਥਿਆਰ, ਜੋ ਉਹ ਲਾਹੌਰੋਂ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਸੀ, ਸ਼ਾਹੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਦੇ ਤਹਿਵੀਲਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਣ ਚਲਾ ਗਿਆ :-

ਤਲਵਾਰਾਂ	1000
ਢਾਲਾਂ	278
ਤੀਰ ਕਮਾਨ	173
ਰਾਮਜੰਗੇ (ਬੰਦੂਕਾਂ)	180
ਜਮਦਾਤ੍ਰ	114
ਕਰਦਾਂ	21
ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ	2
ਰੁਪਏ (ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਜ਼ਿਆਦਾ)	600
ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ	ਬੜੇ ਜਿਹੇ

(ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ) ਕਾਮਵਰ ਖ਼ਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇੰਨੇ ਬੜੇ ਜਿਹੇ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਹਕੂਮਤ ਦਾ ਇੱਕ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡੱਟ ਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ।

ਸ਼ਹੀਦੀਆਂ ਦਾ ਚਾਅ

5 ਮਾਰਚ ਸੰਨ 1716 (22 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ 1128 ਹਿਜਰੀ) ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤ੍ਰਿਪੋਲੀਆ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਲ ਦੇ ਚਬੂਤਰਾ ਕੋਤਵਾਲੀ (ਠਾਣੇ) ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਰਬਰਾਹ ਖ਼ਾਨ ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਦੇਖ ਭਾਲ ਹੇਠ

ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਇੱਕ ਸੌ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫ਼ਰੁੱਖ-ਸੀਅਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ ਹੋਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਸੌ ਸਿੰਘ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਮੁਕਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇੱਕ ਸੌ ਸਿੰਘ ਜਿਹਲ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਕਤਲਗਾਹ ਵਿੱਚ ਕਤਾਰਾਂ ਲਾ ਕੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਤਿੱਖੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁਹਾਰ ਤਿਆਰ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ । ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਭੀ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਖਸ਼ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਭੀ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜੋਨ ਸਰਮਨ ਅਤੇ ਐਡਵਰਡ ਸਟੀਫਨਸਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਅਖੀਰ ਦਮ ਤਕ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣਾ ਇਹ ਨਵਾਂ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਵੇ ।' ਸਿੰਘ ਬੜੀ ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਕਰਦੇ, ਹਸ਼ੂ-ਹਸ਼ੂ ਕਰਦੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਨਾਲ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣੀਆਂ ਧੌਣਾਂ ਨੀਵੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ 'ਵਾਹਿਗੁਰੂ' ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ, ਪ੍ਰਸੰਨ-ਮੁੱਖ ਆਪਣੀਆਂ ਜਾਨਾਂ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰ ਦਿੰਦੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕੀਂ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰ ਉਠਦੇ । ਕਤਲ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਅਸਚਰਜ ਸੀ । 'ਮੈਨੂੰ, ਮੁਕਤੀ ਦਾਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਤਲ ਕਰੋ' ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀ ਭਰੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲਗਾਤਾਰ ਜੱਲਾਦਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ । ਅਰਵਿਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ 'ਕੀ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਅਤੇ ਕੀ ਯੂਰਪੀਅਨ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਰਸ਼ਕ ਉਸ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ । ਦੇਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਆਗੂ ਲਈ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਭਗਤੀ ਬੜੇ ਅਸਚਰਜਨਕ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦਾ ਕੋਈ ਭੈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਜੱਲਾਦ ਨੂੰ ਉਹ ਮੁਕਤੀ-ਦਾਤਾ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾਉਂਦੇ ਸਨ ।' 'ਸੀਅਰੁਲ-ਮੁਤਾਖਰੀਨ' ਦਾ ਕਰਤਾ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ ਖ਼ਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕੇਵਲ ਕਤਲ ਹੋਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਹੀਂ ਸਨ ਵਿਖਾਉਂਦੇ ਬਲਕਿ ਕਤਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪਹਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਸ 'ਚ ਝਗੜਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਜੱਲਾਦ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਵਾਸਤੇ ਪਾਉਂਦੇ ਸਨ ।' ਇੱਕ ਸਾਤਾ ਭਾਰ ਜਲਾਦਾਂ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਕਸਾਈਆਂ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ । ਸਿਰ ਕੱਟ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧੜਾਂ ਦੇ ਢੇਰ ਲਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਰਾਤ ਪੈਣ ਪਰ ਗੱਡਿਆਂ ਉੱਤੇ ਲੱਦ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰੋਂ ਬਾਹਰ ਪਹੁੰਚਾਏ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਟੰਗ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ।

ਇਬਰਤ-ਨਾਮੇ ਦਾ ਕਰਤਾ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਰਿਸੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਤਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ 23 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ (6 ਮਾਰਚ) ਨੂੰ ਕਤਲ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖਣ ਲਈ ਮੌਕੇ ਉੱਤੇ ਗਿਆ, ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਥੇ ਪੁੱਜਾ ਜਦ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਕਤਲਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕ

ਚੁੱਕਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧੜ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਉਥੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਅੱਗ ਵਰਗੀ ਧੁੱਪ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਅਤੇ ਧੂੜ ਵਿੱਚ ਪਏ ਸਨ ।

ਅਸਚਰਜ ਕੁਰਬਾਨੀ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਆਗੂ ਲਈ ਅਡੋਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਅਟੱਲ ਭਗਤੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ । ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਸਚਰਜ ਸਨ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਡਿੱਠਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਂਦਾ । ਖਾਫੀ ਖ਼ਾਨ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਮੁੰਤਖ਼ਬੁਲ-ਲੁਬਾਬ' ਦੀ ਦੂਸਰੀ ਜਿਲਦ ਦੇ ਪੰਨਾ 766 ਪਰ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਥੇ ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹਿਰੁ-ਲ-ਮੱਵਜ਼, ਮੁਨਵੱਰੁਲ-ਕਲਾਮ, ਤਾਰੀਖ਼ਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹੀ ਆਦਿ ਤੋਂ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਗਈ ਹੈ । ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ :

ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਕਲ ਵਾਸਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ । ਪਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਰਕਿਆਂ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮੈਂ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ । ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਦਿਨੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਭੀ ਸੀ । ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਵਿਧਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ । ਹੁਣੇ ਹੀ ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਗਾਨਾ ਹਾਲਾ ਤੱਕ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ । ਦੂਸਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਤੇ ਭੀ ਕੂਕ ਰਹੀ ਮੌਤ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਬਿਰਧ ਮਾਈ ਸ਼ਾਹੀ ਵਜ਼ੀਰ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਰਤਨ ਚੰਦ ਪਾਸ ਪੁੱਜੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸੱਯਦ ਅਬਦੁੱਲਾ ਅਤੇ ਫ਼ਰੁੱਖ-ਸੀਅਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ । ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਕਿ ਜੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤਿਆਗ ਦੇਵੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਬੁੱਢੀ ਮਾਈ ਨੇ, ਸ਼ਾਇਦ ਦੀਵਾਨ ਰਤਨ ਚੰਦ ਦੇ ਸਿਖਾਉਣ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਸੀ, ਉਹ ਆਪ ਸਿੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ । ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਇਥੇ ਆਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਬੇਗੁਨਾਹ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ । ਫ਼ਰੁੱਖ-ਸੀਅਰ ਨੂੰ ਉਸ ਮਾਈ 'ਤੇ ਰਹਿਮ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇੱਕ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇ ਕੇ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਉਸ ਮਾਈ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ । ਉਹ ਮਾਈ ਰਿਹਾਈ ਦਾ ਹੁਕਮ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁੱਜੀ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਕਿ ਜੱਲਾਦ ਲਹੂ ਭਰੀ ਤਲਵਾਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਪਾਸ ਖੜੋਤਾ ਸੀ । ਮਾਈ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੋਤਵਾਲ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਆਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ਜਾਹ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ । ਪਰ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਰਿਹਾਅ ਹੋਣ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: 'ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਝੂਠ ਬੋਲਦੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਦਿਲ ਜਾਨ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ ਅਨਿਨ ਸਿੱਖ ਹਾਂ । ਮੈਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰ-ਭਾਈਆਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਓ ।' 'ਤਾਰੀਖ਼ਿ-ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹੀ' ਦਾ ਲਿਖਾਰੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਦਰਦ ਭਰੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਅਤੇ ਹੰਝੂਆਂ ਭਰੀਆਂ ਮਿਨਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮਝੌਤੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਲਈ ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਡੁਲਾ ਨਾ ਸਕੀਆਂ । ਦਰਸ਼ਕ ਲੋਕ ਹੋਰ ਭੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਜਦ ਉਹ ਸਿਦਕੀ ਬੱਚਾ

ਕਤਲਗਾਹ ਨੂੰ ਮੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੌਣ ਜੱਲਾਦ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾ ਝੁਕਾਈ। ਅੱਖ ਦੇ ਇੱਕ ਫਰੋਕੇ ਵਿੱਚ ਜੱਲਾਦ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਉੱਠੀ ਅਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਧੌਣ ਕੱਟ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਲੜਕਾ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਜੌਨ ਸਰਮਨ ਅਤੇ ਐਡਵਰਡ ਸਟੀਫਨਸਨ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੋ ਰਹੇ ਕਤਲ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਸਨ। ਇਹ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲਿਖੀ ਆਪਣੀ 10 ਮਾਰਚ ਸੰਨ 1716 ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਨੰਬਰ 12 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਇਹ ਕੋਈ ਘੱਟ ਅਨੋਖੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਉਹ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਿੱਖ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਵੇ।”

10 ਮਾਰਚ (27 ਰੱਬੀ-ਉਲ-ਅਵਲ) ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਰਬਰਾਹ ਖ਼ਾਨ ਕੋਤਵਾਲ ਨੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ 17 ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ (ਜੱਬਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰਾਂ) ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਲਈ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਮਾਰਚ ਵਿੱਚ ਕਤਲਾਂ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਚੁਪ ਰਹੀ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਜੌਨ ਸਰਮਨ ਅਤੇ ਐਡਵਰਡ ਸਟੀਫਨਸਨ ਨੇ ਆਪਣੀ 10 ਮਾਰਚ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ “ਉਸ (ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ) ਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਤੁਸੱਦੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਲਈ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਹਾਇਕਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏਗਾ।” ਅੰਤ 9 ਜੂਨ ਨੂੰ ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਭਿਆਨਕ ਤਸੀਹੇ

ਜੇ ਭਾਣਾ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ, ਉਹ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਿਆਨਕ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ। 9 ਜੂਨ ਸੰਨ 1716 (26 ਜਮਾਦੀ-ਉ-ਸਾਨੀ 1128 ਹਿਜ਼ਰੀ) ਨੂੰ ਜਦ ਕਿ ਸੂਰਜ ਅਸਮਾਨ ਉੱਤੇ ਤਿੰਨ ਕੁ ਨੇੜੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ, ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ, ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਅਜੈ ਸਿੰਘ, ਸਰਦਾਰ ਬਾਜ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ, ਆਲੀ ਸਿੰਘ, ਬਖਸ਼ੀ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਨੂੰ ਜੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਸਨ, ਸਰਬਰਾਹ ਖ਼ਾਨ ਕੋਤਵਾਲ ਅਤੇ ਇਬਰਾਹੀਮਦੀਨ ਖ਼ਾਨ ਮੀਰਿ-ਆਤਿਸ਼ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਜਲੂਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦਿਨ ਭੀ ਬੇੜੀਆਂ ਨਾਲ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਤਿੱਲੇ ਨਾਲ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲਾਲ ਪਗੜੀ ਅਤੇ ਤਿੱਲੇਦਾਰ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਈ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਸਰੇ 26 ਸਿੰਘ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੀ ਕੁਤਬ-ਮੀਨਾਰ ਦੇ ਲਾਗੇ ਖੁਆਜਾ ਕੁਤਬਦੀਨ

ਬਖ਼ਤਿਆਰ ਕਾਕੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ੇ ਦੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਥੇ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਬਰ ਦੀ ਪਰਕਰਮਾਂ ਕਰਾਈ ਗਈ।

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਅਡੋਲ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤ

ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਕੇ ਭੋਇੰ ਉੱਤੇ ਬਿਠਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇ ਜਾਂ ਮੌਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਪਰ ‘ਤਾਰੀਖਿ-ਮੁਜ਼ਫ਼ਰੀ’ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇੜੇ ਜਿਹੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਤਿਆਗਣ ਦੀ ਥਾਂ ਇੱਕ ਸਿਦਕੀ ਸਿੱਖ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨਾ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦਾ ਚਾਰ ਸਾਲਾ ਬੱਚਾ ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਉਸ ਦੀ ਗੋਦੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰੋ। ਪਰ ਕਦੀ ਕੋਈ ਪਿਤਾ ਭੀ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਸ ਨੇ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਸ ਫੇਰ ਕੀ ਸੀ, ਜੱਲਾਦ ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਲੰਬੇ ਫੂਰੇ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਟੋਟੇ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਤੜਫਦਾ ਦਿਲ ਕੱਢ ਕੇ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਪਰ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਉਸ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ੀ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਡੋਲ ਖੜੋਤਾ ਰਿਹਾ।

‘ਸੀਅਰੁਲ-ਮੁਤਾਖਿਰੀਨ’ ਦਾ ਕਰਤਾ ਗੁਲਾਮ ਹੁਸੈਨ ਖ਼ਾਨ, ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ‘ਤੇ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲਾਗੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਪਾ ਕੇ ਇਹਤਮਾਦ-ਦੌਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਅਮੀਨ ਖ਼ਾਨ ਨੇ ਜਦ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਤੌਕਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ: “ਇਹ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਮੁਹਰੇ ਤੋਂ ਇਤਨਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਆਚਰਨ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਉੱਚਤਾ ਹੈ ਅਜਿਹੇ ਭੈ ਭੀਤ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵੇ ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਮੁਗ਼ਲ ਹਕੂਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਹੁਣ ਕਤਲ ਲਈ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਆਪਣੀ ਵਾਰੀ ਆਈ। ਪਹਿਲਾਂ ਜੱਲਾਦ ਨੇ ਫੂਰੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਸੱਜੀ ਅੱਖ ਕੱਢ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਫੇਰ ਖੱਬੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦਾ ਖੱਬਾ ਪੈਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੋਨੋਂ ਹੱਥ ਵੱਢ ਕੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਫੇਰ ਭਖਦੇ ਲਾਲ ਗਰਮ ਲੋਹੇ ਦੇ ਚਿਮਟਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਪਿੰਡੇ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀਆਂ ਬੇਟੀਆਂ ਖਿੱਚ ਖਿੱਚ ਕੇ ਤੋੜੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਬੰਦ ਬੰਦ ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਭਰਿਆਂ ਤਸੀਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ਼ੀ ਬਿਲਕੁਲ ਅਡੋਲ ਇਸਥਿਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਚਿਤ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਐਲਫਿੰਸਟਨ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ‘ਚ “ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਪਰਪੱਕ ਸਿਦਕ ਨਾਲ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨਿਆ ਅਤੇ ਅਤਿਆਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਵਲੋਂ ਭੇਜੇ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਨ ਚਿੱਤ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ।” ਬਾਕੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇ ਸਭ ਸਿੰਘ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ।

ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਮੁਹਿੰਮ

ਕਾਂਗਿਆਰੀ.....ਕਾਂਗਿਆਰੀ.....ਕਾਂਗਿਆਰੀ

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦੀ ਜੱਖਣਾਂ ਪੁੱਟ ਰਹੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ

ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਨੇ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅੰਕ ਕੱਢਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਭਰਵੀਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਖਾਹ-ਮਖਾਹ ਘਸੋੜੀ ਜਾਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੰਦਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ: ਗੁਰਵੇਲ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਅਤੇ ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਸ਼ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਕਾਤਲੀ ਰੁਝਾਨ ਕਰਾਰ ਦੇਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਇਸ ਪਿੱਛੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪਰਦਾ ਚਾਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਲੇਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬੜੇ ਹੀ ਜਚਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਏਕਤਾ ਅਤੇ ਅਖੰਡਤਾ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਮੁੱਖਧਾਰਾ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਬੁਰੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਘਾਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰੀ ਅਖਬਾਰਾਂ-ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਅਤੇ ਅਜੀਤ-ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਇਸ ਰੁਝਾਨ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੋਵੇਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੇ ਹੋਏ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇਖੀ ਰੁਝਾਨ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ-ਵਿਛੋੜਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖੋਚਲ ਕਰਨ। 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦਾ ਇਹ ਅੰਕ ਦੋਵਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਅਤੇ ਸਟਾਫ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਜਿਸ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹਿਆ ਉਸ ਨੇ ਵਕਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਾਂ ਸੰਗ ਮੰਨੀ ਪਰ 'ਪਰਨਾਲਾ ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ' ਹੀ ਰਿਹਾ।

ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨੇ ਉਡੀਕਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਅਖਬਾਰਾਂ "ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ" ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਣ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਪਾਠਕਾਂ, ਸ਼ੁਭ-ਚਿੰਤਕਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿਆਸੀ ਹਲਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਰੋਲ ਦੇ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਹੱਥ ਲੈਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਮਿਲਦੀ ਰਹੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਮੰਗ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਪੂਰਨ ਰੋਲ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਲੇਖ ਛਾਪਿਆ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ "ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਚੰਗੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੁਭਾਵਕ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਨਫੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਧਿਆਨ 'ਚ ਲਿਆਂਦੀਆਂ

ਖਾਮੀਆਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਜੀਦਾ ਯਤਨ ਜੁਟਾਉਣਗੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸੰਵਾਰਨ ਜਾਂ ਵਿਗਾੜਨ ਵਿੱਚ ਵੱਡਾ ਰੋਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਅਖਬਾਰਾਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਪਣੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ 'ਪਰਸ਼ਾਦ' ਵਰਤਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ ਅਤੇ ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਉਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਇਹ ਲੁਕਵੀਂ ਛੁਰੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ 'ਮਾਂ ਦੇ ਦੁੱਧ' ਨਾਲੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਟ ਚੁੱਕੇ ਹੋਵਾਂਗੇ।" ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਰੋਲ ਬਾਰੇ "ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਸ਼ਰੀਕ ਹੋਣ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਹਰ ਸਫ਼ੇ ਤੇ ਸਤਰ ਨੂੰ ਘੋਖਵੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਛਾਨਣ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅਣਚਾਹੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਛਾਂ ਤੋਂ ਫੜ ਕੇ ਧਰੂਹ ਲੈਣ ਜਿਵੇਂ ਕਣਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਨੂੰ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਨੂੰ ਭੇਜਣ।"

ਇਹ ਲੇਖ ਅਸੀਂ ਫਿਰ ਦੋਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹ ਸਟਾਫ਼ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖੀਆਂ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੋਲ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਦਾ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾਉਣ ਦਾ ਸੰਦ ਨਾ ਬਣਨ ਦੇਣ।

ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਂਗਿਆਰੀ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ 'ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਅਣਚਾਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇਸ 'ਜਨਤਕ ਪੜਚੋਲ ਮੁਹਿੰਮ' ਬਾਰੇ ਦੋ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਦੋਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਪੰਜਾਬੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਤਾਕਤਾਂ ਦਾ। "ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ" ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੰਪਾਦਕੀਆਂ ਅੰਦਰ ਠੀਕ ਸੇਧ ਵਿੱਚ ਤੁਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸਾਫ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਈ ਹੈ। ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਜੇ ਇਸ ਅਖਬਾਰ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਨੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਚੇਤਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿੱਚ ਭੋਰਾ ਭਰ ਵੀ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪਿਆ। ਇਹੀ ਹਾਲਤ 'ਅਜੀਤ' ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਹਾਲਤ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੋਹਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕਾਂ ਸਿਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਠਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹੀ ਹੁੰਗਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਕੁ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਦੇਖੋ "ਅਨੁਭੂਤੀਆਂ, ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ, ਭਾਵ-ਵਿਵਿਧਤਾ, ਅਗਰਭੂਮੀ, ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਣ, ਵਿਤਰਣ,

ਸੰਚਾਇਕਾ, ਪ੍ਰਵੇਸ਼-ਕੁਮਾਰ, ਪ੍ਰਭਾਵਕਤਾ, ਪ੍ਰਾਵਰਤਿਤ, ਉਸ਼ਣਤਾ, ਵਿਘਟਣ, ਆਕਰਸ਼ਣ-ਸ਼ੀਲ.....' ਇਹ ਸਾਰੇ ਨਮੂਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਇੱਕ ਨਜ਼ਰ 'ਅਜੀਤ' 'ਤੇ ਵੀ ਮਾਰੋ; ਪ੍ਰਸ਼ਨਕਰਤਾ, ਉਪਭੋਗਤਾਵਾਂ, ਅਵੱਸਕ, ਮਹਿਲਾ, ਆਦੇਸ਼, ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾ, ਮਹਾਂਅਭਿਯੋਗ, ਵਿਪਰੀਤ, ਪ੍ਰਜਵਲਤ, ਵਧੀਕ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਆਕਰਸ਼ਕ, ਮੰਡਣ, ਪ੍ਰਵਾਹਿਤ, ਨਿਰੂਪਿਤ, ਅਗ੍ਰਭੂਮਿਤ, ਆਦਿਸ਼ਕਾਰਕ, ਪ੍ਰਵਚਨ, ਨਾਟਕ ਦਾ ਮੰਚਨ.....'

ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਸ: ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਦੇ ਕੁਝ ਵਾਕ ਭੇਜੇ ਹਨ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। 19 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: ਲੋਕ ਗਾਇਕਾਂ ਦੇ ਅਖਾਤੇ ਦਾ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਮੇਲੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਕਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰਾਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਕੀ' ਦਾ ਆਕਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ' ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 'ਦੀ' ਖਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ' ਨਹੀਂ ਸੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

20 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨੇਕਾਲਜ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਅਧਿਅਨ ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨਕ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਤੋਰਿਆ।' ਪੰਜਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ ਕਰਵਾਉਂਦਿਆਂ। ਇਸੇ ਦਿਨ ਅਵਤਾਰ ਜੌੜਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ 'ਡਾ. ਤਰਸੇਮ ਵੱਲੋਂ ਮੇਰੇ ਖਤ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੁਝ ਛਪਿਆ ਹੈ ਉਹ ਮੇਰੇ ਖਤ ਦਾ ਜੁਆਬ ਘੱਟ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਉਤੇ ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਨ ਦਾ ਯਤਨ ਵੱਧ ਹੈ। ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ, 'ਦੋਸ਼ਾਰੋਪਨ ਦਾ ਯਤਨ' ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵਾਕ ਦੇਖੋ, 'ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਲੇਖਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।' ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ, 'ਲੇਖਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।'

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ ਦਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ 16, 17 ਅਤੇ 20 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ 'ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ' ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਨੁਮਾ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਭੇਜੇ ਹਨ।

16 ਅਕਤੂਬਰ

ਕਾਂਗਿਆਰੀ	ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ
ਉਪ-ਨਗਰ	ਕਸਬਾ
ਗਰਾਮ	ਪਿੰਡ
ਪੁਰਸਕਾਰ	ਇਨਾਮ
ਸੰਗਠਨ	ਜਥੇਬੰਦੀ
ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ	ਰੱਟੇ ਵਾਲਾ
ਵਿਜੇ	ਜਿਤ
ਪਰਿਚੈ-ਪੱਤਰ	ਵਾਕਫੀ ਪੱਤਰ,
	ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਪੱਤਰ
ਆਦੇਸ਼	ਹੁਕਮ, ਫੁਰਮਾਨ
ਸਮਰਥਨ	ਹਿਮਾਇਤ
ਸਮਾਰੋਹ	ਸਮਾਗਮ

ਸ਼ਾਸਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ
ਖੇਡ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ
ਖੇਡ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ
ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ
ਪ੍ਰਸਤਕ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ
ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ
ਪ੍ਰਤਿਭਾ

ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ
ਖੇਡ ਮੁਕਾਬਲੇ
ਖੇਡ ਦਿਖਾਈ
ਖਿਚਿਆ
ਪ੍ਰਸਤਕ ਨੁਮਾਇਸ਼
ਜਬਤ, ਬੰਧੋਜ
ਲਿਆਕਤ

17 ਅਕਤੂਬਰ

ਵਿਸ਼ਵ	ਸੰਸਾਰ, ਦੁਨੀਆਂ
ਸ਼ਾਸਕ	ਹਾਕਮ
ਆਕਰਸ਼ਕ	ਦਿਲਕਸ਼
ਦਵਾਈ ਵਿਕਰੇਤਾਵਾਂ	ਦਵਾਈ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ
ਕ੍ਰਾਂਤੀ	ਇਨਕਲਾਬੀ
ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ	ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ
ਸ਼ਾਮਵਾਦ	ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ
ਸ਼ਾਂਤਿਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ	ਜਗੀਰੂ-ਢਾਂਚਾ
ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰੀ	ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ
ਸਮਰਥਕਾਂ	ਹਿਮਾਇਤੀਆਂ
ਸ਼ੋਸ਼ਣ	ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ
ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ	ਵਿਸ਼ਾਲ ਪਰੋਗਰਾਮ
ਭਾਸ਼ਨ	ਤਕਰੀਰ
ਵਿਵਾਦ	ਰੱਟਾ
ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਕੀਤਾ	ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਈ
ਤਮਗਾ	ਤਗਮਾ

20 ਅਕਤੂਬਰ

ਮਾਨਵ ਅਧਿਕਾਰੀ	ਮਨੁੱਖੀਅਧਿਕਾਰ,
ਇਨਸਾਨੀ	ਹੱਕ
ਗ੍ਰਾਮੀਣ	ਪੇਡੂ
ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਸਤਾਖਰ	ਉਘਾ ਨਾਂਅ, ਨਾਮਵਰ
	ਹਸਤੀ
ਪ੍ਰਸਤੁਤ	ਪੇਸ਼
ਪਰਾਜਿਤ	ਹਾਰ
ਸਮਾਜਕ ਵਿਵਸਥਾ	ਸਮਾਜਕ ਢਾਂਚਾ
ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ	ਸੱਦਾ, ਨੇਉਂਦਾ
ਐਵਾਰਡ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ	ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ
ਲੋਕਪ੍ਰਿਅ	ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ
ਪ੍ਰਵੇਸ਼	ਦਾਖਲ
ਸ਼ੀਘਰ	ਜਲਦੀ
ਪ੍ਰਸਪਰ	ਆਪਸੀ
ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ	ਹਾਲਤਾਂ
ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਰੋਹਾਂ	ਧਾਰਮਕ ਸਮਾਗਮਾਂ
ਪਰਿਵਰਤਨ	ਤਬਦੀਲੀ

ਅਧਿਕ
ਅੰਸ਼ਧੀਆਂ

ਬਹੁਤ
ਦਵਾਈਆਂ

ਅਜੀਤ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਝਬਾਲ ਤੋਂ ਸ: ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਅਖਬਾਰ ਦੇ 17 ਅਕਤੂਬਰ ਅਤੇ 21 ਅਕਤੂਬਰ ਦੀ ਅਜੀਤ 'ਚੋਂ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਭੇਜੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਾਂਗਿਆਰੀ	ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਸ਼ਬਦ
ਪ੍ਰਾਇਦੀਪ	ਟਾਪੂ
ਰਾਸ਼ੀ	ਰਕਮ
ਯੁਵਕ	ਨੌਜਵਾਨ
ਅਲਪਮਤ	ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ
ਨਿਤ	ਨਾਚ
ਅਰਥ ਵਿਵਸਥਾ	ਅਰਥਚਾਰਾ
ਰੁਪਏ ਦੇ ਅਵਮੁਲਣ	ਰੁਪਏ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘਟਾਉਣ
ਸ਼ੋਕ ਸਮਾਚਾਰ	ਸੋਗ ਸਮਾਚਾਰ
ਆਯੂ	ਉਮਰ
ਅਸੱਤ	ਝੂਠ
ਆਯੋਜਕਾਂ	ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ
ਲਕਸ਼	ਨਿਸ਼ਾਨਾ, ਉਦੇਸ਼
ਸ਼ਾਸ਼ਨ	ਰਾਜ, ਹਕੂਮਤ
ਪੁਨਰਗਠਿਤ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ	ਪੰਜਾਬੀ ਸੂਬੇ ਦੀ
25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ	25ਵੀਂ ਵਰ੍ਹੇ ਗੰਢ
ਅਤਰਿਕਤ	ਇਲਾਵਾ
ਮਹਿਲਾ	ਔਰਤ
ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ	ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮਾਂ
ਘਟਨਾ ਸਥਲ	ਘਟਨਾ ਵਾਲੀ ਥਾਂ
ਦਿਵਸ	ਦਿਨ, ਦਿਹਾੜਾ
ਪ੍ਰਾਂਤ	ਸੂਬਾ, ਰਾਜ

ਜੇ ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਅਤੇ ਅਜੀਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਤੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਘਸੋੜਨ ਦਾ ਇਹੀ ਰੱਬ ਫੜੀ ਰੱਖਿਆ ਤਾਂ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਦਾ ਜੋ ਹਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਕੇ ਡਰ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਥੇ ਅਜਿਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ: ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਲੇਖ 'ਕਲਾਸਿਕ ਕੀ ਹੈ?' ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

"... ਸਮਸਤ ਯੂਰਪੀ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੀ ਕਵੀ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦੀ ਰਚਨਾ ਸਾਰਥਕ ਵਿਵਿਧਤਾ ਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆਨ ਲਈ ਵਰਜਲ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਠਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਵਾਜ਼ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਯੂਰਪੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਵਿਆਖਿਆਤਾ

ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਦੀਆਂ ਕੇਂਦ੍ਰਗਤ ਕਦਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਇਸ ਵਿਖਿਆਨ ਦਾ ਜਵਾਜ਼ ਭੀ ਉਸ ਦੀ ਸਰ-ਗ੍ਰਹਿਤ ਅਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰੀਯਤਾ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ... ਨਾਨਾਵਿਧ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਬੁਸਤ ਵਕਤਾਗਣ ਉਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਬੰਧੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਿਆਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ, ਉਹ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਅਧਿਅਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਸਥਾਨ-ਗੌਰਵ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਗਿਆ ਨੂੰ ਸਰਵਜਨ-ਹਿਤਾਯੁ ਪ੍ਰਤਿਪਾਦਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਕੁਝ ਵੀਰ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ "ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ" ਅਤੇ 'ਅਜੀਤ' ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੇ। ਆਖ਼ਰਕਾਰ ਇਹਨਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਪਣੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਨਹੀਂ, ਵੀਰੋ ਗੱਲ ਇਹ ਨਹੀਂ। ਹਲਵਾਰਵੀ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹਮਦਰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪਰ ਜੇ ਕੁਝ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ ਹੇਠ ਵਾਪਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਅਣਡਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

ਗੱਲ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜੁੰਮੇਵਾਰੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੁਮਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀਆਂ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਇਹਨਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਫ ਦਿਸਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ ਦੀ ਇੱਕ ਖਬਰ ਪੇਸ਼ ਹੈ, "ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਲਾ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਸੋਭਾ ਕੇਸਰ ਦੇ ਬੇਹੱਦ ਮਨਮੋਹਕ ਨਰਿਤ ਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕੀਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਸੋਭਾ ਨੇ ਨਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤੁਤੀਕਰਨ ਕੀਤਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਅਸਟਕਮ ਨੂੰ ਵੰਦਨਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤੁਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਨੇ ਜੈਪੁਰ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਸੁੱਧ ਕਥਨ ਨਰਿਤ ਦਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ.... ਦਰਸਾਏ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਗਲੇ ਚਰਨ 'ਮਾਂਡੇ' ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨਰਿਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਲੋਕ-ਨਰਿਤ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ।"

ਇਸ ਖਬਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਠਕ ਆਪ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਵਰਗੀ ਸੋਹਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੋਸ਼ ਹੋਰਾਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ "ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ 'ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਕਰਣ'.... ਦੀ ਤਹਿ ਥੱਲੇ ਵਿਦਵਤਾਂ ਦੇ ਵਿਖਾਲੇ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਲਈ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾ ਅਤੇ ਹਾਕਮ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਖੁਸ਼ਨੂਦੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਅੱਧ-ਪਚੱਧੇ ਜਜ਼ਬੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਕਰਣ ਕਰਨਾ, ਉਹੋ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਫਿਰਕੂ ਮਜ਼ਹਬੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ"। ਜੋਸ਼ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਸੋਲਾਂ ਆਨੇ ਸੱਚ, ਪਰ "ਪੰਜਾਬੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨ" 'ਤੇ "ਅਜੀਤ" 'ਤੇ ਅਜੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਢੁਕਦੀ। ਪਰ ਜੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਅਪੀਲਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਅਖਬਾਰਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸੁਧਾਰ ਨਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਲੀਹਾਂ 'ਤੇ ਸੋਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਜੋਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ

ਨਕਲੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ

ਬਲਿਹਾਰ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ (ਯੂ.ਕੇ.)

ਕਿਸੇ ਲਹਿਰ ਬਾਰੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਲੋਕ ਸੇਵਾ ਮੰਨੀਦੀ ਹੈ। ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਂਹ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ 'ਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਲਹਿਰ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੀਆਂ ਕਾਮਯਾਬ ਲੋਕ ਲਹਿਰਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਨਰੋਆ ਸਾਹਿਤ ਜਰੂਰ ਖੜਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖ ਅਥਵਾ, ਖਾਲਸਾ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਤਕਤਿਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਖੁਦ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ ਉਸਦਾ ਮੁੱਖ ਭਾਵ ਸੀ, ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਬਲ ਦੇਣਾ। ਕਈ ਮਿਥਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੀ ਇਸ ਟੀਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤੇ ਗਏ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ :-

ਦਸਮ ਕਥਾ ਭਗੰਤ ਕੀ ਭਾਖਾ ਕਰੀ ਬਨਾਇ ॥

ਅਵਰ ਵਾਸਨਾ ਨਾਹਿ ਮੋਹਿ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਕੋ ਚਾਇ ॥

ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਹਾਂ ਪੱਖ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇਲਿਖਣਾ ਤਾਂ ਮਾਅਰਕੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ ਈ। ਪਰ ਨਾਂਹ ਪੱਖ ਨੂੰ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜੋ ਕੋਈ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਦੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਜਰੂਰ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਨਾਂਹ ਪੱਖ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰੀਆਂ ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕੱਢਦੇ ਨੇ ਉਹ ਲੇਖਕ ਵੀ ਠੀਕ ਹਨ। ਨਾਂਹ ਪੱਖ ਤੋਂ ਮੇਰੀ ਮੁਰਾਦ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਅਖੰਡਤਾ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦਾ ਸਿਆਸੀ ਹੱਲ ਲੱਭਣ ਲਈ ਸੁਝਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਕੁ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਨੇ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਂ ਪੱਖੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦੈ। ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਜੋ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਅੱਡਰੇ ਮੁਲਕ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਖਾਤਕੂਆਂ ਦੀ ਹਰ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਸਹੀ ਕਰਾਰ ਦੇਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਹੀ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਠੀਕ ਮਾਰਗ ਦੱਸਕੇ ਜੁਝਾਰੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇ ਪਾਤਰ ਬਣਦੇ ਹਨ।

ਦੂਸਰੇ ਉਹ ਲੇਖਕ ਹਨ ਜੋ ਅਜੋਕੀ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਤੇ ਕੱਟੜ ਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਕੁਟਲ ਰਾਜਨੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਦੇ ਧੱਕੜ-ਸ਼ਾਹੀ ਰਵੱਈਏ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਐਸੇ ਲੇਖਕ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਨਾਦਰ-ਸ਼ਾਹੀ ਫੁਰਮਾਨਾਂ ਦਾ ਡੱਟ ਕੇ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਬਾਣੀਆਂ ਕੌਮ ਦੀ ਚਾਣਕੀਯ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਰ ਉਹ ਪੜਦਾ ਫਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਨੇ ਜਿਸਦੀ ਤਹਿ ਹੇਠਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕਾਂ, ਖਾਸ ਕਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਠੁੰਗਣ ਵਾਲੇ ਚੁੰਜਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਛੁਪੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਲੇਖਕ ਜਿੱਥੇ ਹਿੰਦ ਦੀ ਸਾਮਰਾਜੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਆੂਡਾ ਲੈ

ਰਹੇ ਨੇ ਉਥੇ ਖਾਤਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਲੋਕ ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਵੀ ਭਰਵੀਂ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੇ-ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਕਲਮੀ ਕਰਤੱਵ ਪਾਲਣਾ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾਤਾ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡੇ 'ਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲੇ ਲੇਖਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਫਲਾ ਜਿਹਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮਾਰਕਸ-ਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰ ਧਾਰਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਕੁਝ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੇ ਖਾਤਕੂ ਵਰਗ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਯੋਗ ਸੁਝਾ ਦੇ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਪਾਇਆ ਹੈ।

ਪਰ ਬਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖਕ (ਅਵਿਨਾਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ) ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਏ। ਜੋ ਆਏ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਅਖੰਡੀ ਮਾਰਕਸੀ ਲੇਖਕ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਲੇਖ "ਕਿਹੜਾ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ?" ਵਿੱਚ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨੂੰ "ਜੱਟਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਲਹਿਰ" ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਜਿਸ ਜੱਟਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ! ਭਾਵ ਰਜਵਾੜਾ-ਸ਼ਾਹੀ? ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਵਸਦੇ ਉਹ ਰਜਵਾੜੇ ਤਾਂ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੱਜ ਵੀ ਡੱਟ ਕੇ ਖਿਲਾਫ ਹਨ। ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਖਾਤਕੂਆਂ ਹੱਥੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਸਦਾ ਖਤਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ" ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ" 'ਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ! ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਤਾਜ਼ਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਰਜਵਾੜਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਖਾਸ ਘਰਾਣੇ ਡਾ. ਸੋਹਨ ਸਿੰਘ ਵਾਲੀ ਪੰਥਕ ਕਮੇਟੀ 'ਤੇ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਅਤੇ ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਉਜ਼ਾਂ ਲਾ ਕੇ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾ ਵਰ੍ਹਦੇ ਅਗਰ ਉਹਨਾਂ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦਾ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਨਾਲ ਜਰਾ ਜਿਨਾਂ ਵੀ ਕੋਈ ਮੋਹ ਹੁੰਦਾ।

ਜੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਰਜਵਾੜਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ ਦੇ ਅੱਧ-ਪਚੱਧੇ ਸਮਰਥਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ 1985 ਵੇਲੇ ਜਦ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਰਕਾਰ ਸੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ! ਜਸਟਿਸ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਨੌ-ਜੁਆਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਹਲਾਂ 'ਚੋਂ ਰਿਹਾਅ ਕਰ ਦੇਂਦੇ। ਪਰ ਬੈਂਸ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਵੀ ਐਸਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਹੈ ਅਸਲ ਸਿੱਖ ਰਜਵਾੜਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਤੋਂ ਲੁਕੀ ਛਿਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਜੌਹਲ ਹੁਰੀਂ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਮਾਰਕਸਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਰਜਵਾੜਾਸ਼ਾਹੀ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਦੇ ਜਾਏ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤ, ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਇਨਕਲਾਬ ਦੇ ਮੋਢੀ ਸੂਰਮੇ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਨਕਸਲਵਾੜੀ ਲਹਿਰ ਸਮੇਂ ਇਹਨਾਂ

ਦੇ ਮਰਨ ਮਾਰਨ ਦੇ ਸਿਰਝ ਨੂੰ ਜੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਮਾਓ ਦੀ ਕਹਾਵਤ
 'ਸਿਆਸੀ ਤਾਕਤ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਨਾਲੀ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ' ਦਾ ਅਮਲੀ
 ਰੂਪ ਆਖ ਕੇ ਵਡਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
 ਦੇ ਮਹਾ ਵਾਕ

ਚੁੰ ਕਾਰ ਅਜ ਹਮਾਂ ਹੀਲਤੇ ਦਰ ਗੁਜਸਤ ॥

ਹਲਾਲ ਅਸਤ ਬੁਰਦਨ ਬਾ ਸਮਸ਼ੀਰ ਦਸਤ ॥

ਦੀ ਤਰਜੁਮਾਨੀ ਕਹਿ ਕੇ ਕਿਉਂ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ? ਜਦ
 ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਹੈਕੜਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਈ ਪਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾ
 ਕੇ ਲੁੱਟਣਾ ਚਾਹਿਆ, ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਿਜਲੀ ਮੁਫਤ ਦੇ ਭਾਅ ਖਰੀਦਣੀ
 ਚਾਹੀ, ਖੂਨ ਪਸੀਨੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਰ ਕੇ ਉਗਾਈਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਦੋਹੀਂ
 ਹੱਥੀਂ ਲੁੱਟਿਆ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੇਸਰੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਹੇਠ
 ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੱਕਾਂ ਲਈ ਮੋਰਚਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ਾਂਤ ਮਈ
 ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਦੇ ਮੋਰਚੇ ਦੀ ਕਮਰ ਤੋੜਨੇ ਲਈ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ
 ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿੱਲੀਓਂ ਟੈਂਕ ਦਹਾੜਦੇ ਹੋਏ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚੇ।
 ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪੈਂਤੀ ਹੋਰ
 ਇਤਿਹਾਸਕ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਉਪਰ ਅੱਗ ਦੇ ਗੋਲੇ ਬਰਸਾਏ ਗਏ।
 ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਔਰਤਾਂ ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੂੰ ਟੈਂਕਾਂ ਹੇਠ ਲਿਤਾੜਿਆ
 ਗਿਆ। ਫਿਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਲੀ, ਕਾਨ੍ਹਪੁਰ
 ਆਦਿ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਦੇ ਭਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਮੱਦਦ
 ਨਾਲ ਫਿਰਕਾ ਪ੍ਰਸਤ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਸਿਖਾਂ ਦੀ ਰੱਤ ਅਤੇ ਆਬਰੂ ਨਾਲ
 ਰੱਜ ਕੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਖੇਡਿਆ।

ਜੱਗੋਂ ਤੇਰ੍ਹਵੀਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਜੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹ
 ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੀ ਇਜ਼ਤ
 ਲੁੱਟਣ ਵਾਲਿਆਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕਾਤਲਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ
 ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ, ਤਾਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ
 ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਜੌਹਲ ਨੂੰ ਜੱਟਾ-ਸ਼ਾਹੀ ਦੀ ਖੂਹ ਕਿਉਂ ਆਉਣ
 ਲੱਗ ਪਈ?

ਜੇ ਬੋੜੀ ਜਿੰਨੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਵੀ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼
 ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਮੰਨਣਾ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜਾਂ ਛੇਆਂ ਸਾਲਾਂ
 ਤੋਂ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦਾ ਰੋਗ ਜਿੰਨਾ ਘਟਿਆ ਹੈ ਇਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਪਹਿਲੇ
 ਚਾਲੀਆਂ 'ਸਾਲਾਂ' 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੀ ਘਟਿਆ। ਇਹ ਸੁਧਾਰ ਕੋਈ ਸਾਇੰਸ
 ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਸਭ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ
 ਦਾ ਹੀ ਸਦਕਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਜੱਟ-ਸਿੱਖਾਂ
 ਅਤੇ ਗੈਰ ਜੱਟ-ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਇੱਕ ਹੋ ਗਏ ਨੇ। ਕੀ ਬਦੇਸ਼ਾਂ
 'ਚ ਵੀ ਕਿਧਰੇ ਇੰਜ ਹੋਇਆ? ਜੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਸ ਗੱਲ
 ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਜ਼ਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ
 ਨੂੰ ਸਿਰ ਧੜ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਕੇ ਅੱਗੇ ਟੋਰ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ
 ਸਿਧਾਂਤ ਪਿਆਰਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਜਾਤ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ।

ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੋਵੀਅਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਢਾਂਚਾ
 ਖੱਖੜੀਆਂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਕਬੀਰ ਜੋ ਪੜੋਸੀ ਕੇ ਹੂਆ ਤੂ ਆਪਨੇ
 ਵੀ ਜਾਨ' ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਸਾਮ੍ਹਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਪੰਜਾਬੀ
 ਤੇ ਵਲੈਤੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਨੇ ਮਤਾ ਪਕਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸਾਮਰਾਜ ਤੋਂ
 ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮੂਹ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦਿਲਾਉਣ ਦੇ ਝੰਡਾ ਬਰਦਾਰ

‘‘ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ’’ ਲਈ ਨਵੇਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਵਿਵਾਦ ਖੜੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ !
 ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਉੱਤੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਤਲੀਆਂ ਹੇਠ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ
 ਮਾਰਕਸੀਆਂ ਨੇ ਹੀ ਅੱਗ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਆਪਣੀਆਂ ਕਰਤੂਤਾਂ
 ਕਾਰਨ ਅੱਜ ਕਾਮਰੇਡ ਜਗਜੀਤ ਅਨੰਦ ਵਰਗੇ ਟਾਊਟ ਪੁਲਸ ਦੀਆਂ
 ਬਖਤਰ ਬੰਦ ਗੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਦੋ ਪੈਰ ਵੀ ਟੁਰਨ ਯੋਗੇ ਨਹੀਂ
 ਰਹੇ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਰੇਡ ਅਨੰਦ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ
 ਉਤਨੇ ਸੋਹਿਲੇ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਨਹੀਂ ਗਾਏ ਹੋਣਗੇ ਜਿਤਨੇ ਪਿਛਲੇ
 ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲੀਸ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਗਾਏ ਹਨ।

ਵੇਲਾ ਵਿਹਾਏ ਕਾਮਰੇਡ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ
 ਕਿ ‘‘ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ’’ ਚਹੁੰ ਬਰਨਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਵਲੋਂ ਦਿੱਤੇ
 ਗਏ ਸਾਂਝੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਇੱਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਮਾਰਗ
 ਹੈ। ਸਭ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਗਾਇਆ ਜਾਣ
 ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ :-

‘‘ਸਭੇ ਸਾਂਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨ ਕੋਇ ਨ ਦਿਸੇ ਬਾਹਰਾ ਜੀਓ ॥

ਇਸ ਪੰਥ ਦਾ ਮੁੱਖ ਨਾਅਰਾ ਹੈ।’’ ਭੈ ਕਾਹੂ ਕੋ ਦੇਤ ਨਹਿੰ ਨਹਿੰ
 ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨਿ।’’ ਇਸ ਪੰਥ ਦੇ ਪਾਂਧੀਆਂ ਦੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹੈ।
 ਜਾਕੀ ਜਾਤਿ ਬਰਨ ਕੁਲ ਮਾਹੀ। ਤਬੈ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਕਹਾਓ ॥
 ਸਰਦਾਰੀ ਨਹਿੰ ਭਈ ਕਦਾਹੀ। ਤਿਨ ਹੀ ਕੋ ਸਰਦਾਰ ਬਨਾਓ ॥

ਪੰਥ ਦੇ ਸਿਰਜਨ ਹਾਰ ਦੀ ਮਨੋ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਧੁਰ ਹਿਰਦਿਓ
 ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੇ ‘‘ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ ਖਾਲਸਾ’’ ਦੇ
 ਨਾਅਰੇ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣਾ
 ਲਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਅੱਜ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੀ
 ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਮੁਕੱਦਰ ਦੇ ਆਪ ਮੁਸੱਬਰ ਅਤੇ ਆਪ
 ਹੀ ਮਾਲਕ ਬਣਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਊ ਕਿਸੀ ਕੋ ਰਾਜ ਨਾ ਦੇ ਹੈ।
 ਜੋ ਲੇ ਹੈਂ ਨਿਜ ਬਲ ਸੇ ਲੇ ਹੈਂ ॥ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ
 ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਬਿਨਾ ਨਹਿੰ ਧਰਮ ਚਲੈ ਹੈ। ਧਰਮ ਬਿਨਾ ਸਭ
 ਦਲੈ ਮਲੈ ਹੈ ॥ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਇਸ ਖਬਰਦਾਰੀ ਦੇ ਕਾਇਲ
 ਬਣਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨੇ। ਜਿਹਨਾਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਪੰਥ ਤੋਂ ਜਾਨਾਂ
 ਨਿਛਾਵਰ ਕਰਕੇ ਅਜੋਕੇ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਲਿਆਂਦਾ
 ਹੈ। ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਖਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੱਕ ਲੜਦੇ ਰਹਿਣ
 ਦੀਆਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾ ਰੱਖੀਆਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਮਰਜੀਵੜਿਆਂ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਦੇ
 ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੀ ‘‘ਖਾਲਿਸਤਾਨੀ ਲਹਿਰ’’ ਕਿਸ ਵਾਦ (ਇਜ਼ਮ) ਦੇ
 ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ? ਬਾਰੇ ਕੁੱਝ ਆਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਬਾਲਟਿਕ ਸਟੇਟਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਰੂਸ ਦਾ ਸਾਮਰਾਜੀ ਜਬਾੜਾ
 ਭੰਨ ਕੇ ਦੁਨੀਆਂ ਭਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਦੰਦ ਵਿਖਾਏ ਹਨ ਉਦੋਂ
 ਤੋਂ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਖਾਸ ਕਰ ਵਲੈਤੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਹੋਰ ਕੁੱਝ
 ਟੁੱਟਣ ਦੀ ਕੜੁਕ ਕੜੁਕ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੁੱੜਕ ਕੜੁਕ ਦੀ
 ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਇਹ ਕਾਮਰੇਡ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਸ਼ਵਰਾ
 ਦੇਂਦੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਅੰਦਰ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਵਗਦੀ
 ਹਵਾ ਦਾ ਰੁੱਖ ਵੇਖ ! ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਦੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪਸੰਦ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ
 ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਹੱਕ ਦੇ ਕੇ ਮਨੁੱਖੀ ਖੂਨ ਡੁੱਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰਵਾਉਂਦੇ।

ਅਸੀਂ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ

ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਚੈਣ ਨਾਲ ਬਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦੀ

• ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ

ਇਹ ਸਲੋਕ ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰੂ ਰਵੀਦਾਸ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਕੀ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਇੰਜ ਲਗਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਜਾਤੀ ਅਪਮਾਨ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਬਹੁਤ ਸਤਾਇਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਿਕਲੇ ਚੀਸਾਂ ਭਰੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਸ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਮਦੇਵ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੋ ਕੁੱਝ ਵਾਪਰਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਂਡੇ ਮੈਨੂੰ ਸੂਦਰ ਕਹਿ ਕੇ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਢੇਡ ਕਹਿ ਕੇ ਜ਼ਲੀਲ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਨੀਚ ਹੈ ਮੈਂ ਛੀਬਿਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪੈਦਾ ਹੀ ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਕਸਕ ਉਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਗੁਰੂ ਰਵੀਦਾਸ ਨੇ ਪੁਕਾਰੀ

ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਕਮੀਨੀ ਮੇਰੀ ਪਾਤ ਕਮੀਨੀ

ਓਛਾ ਜਨਮ ਹਮਾਰਾ।

ਇਹੀ ਕੁੱਝ ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਵਾਪਰਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਖਾੜਕੂ ਬਣੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਦੀ ਥਾਂ ਮਗਹਰ 'ਚ ਮਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮਗਹਰ ਬੁੱਧ ਮਤ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਸੀ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਮਗਹਰ 'ਚ ਮਰੇਗਾ ਉਹ ਨਰਕ ਨੂੰ ਜਾਵੇਗਾ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਬਨਾਰਸ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੈ। ਮੈਂ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ। ਸਾਡੀ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਤੂੰ ਜਗਤ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗੁਰੂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਤੇ ਸੰਤ ਤੇਰੀ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਦੀ ਘੜਤ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੰਡੇ ਤੂੰ ਨਿਪੁੰਨ ਕਸਾਈ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਤੂੰ ਜਨੇਊ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੂਦਰਾਂ ਦੇ ਤਣਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਵੇਦਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ, ਤੇਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰੇ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮਹੇਸ਼, ਇੰਦਰ, ਗਣੇਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਲਗ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ ਸਾਰੇ ਮਨੁੱਖ ਇਕ ਹੀ ਰਕਤ ਬੂੰਦ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ। ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਖਾੜਕੂ ਸਨ। ਪਰ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੇ ਕਦੀ ਕਬੂਲਿਆ ਨਹੀਂ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਬੂਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਟੱਲੀਆਂ ਤੇ ਛੋਟੇ ਖੜਕਾਉਣ ਲਈ।

ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਾਂ, ਮੈਂ ਖੁਦ 1980 ਤੱਕ ਦੋ ਐਮ.ਏ ਕਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਗੁਰੂਆਂ ਨਾਲ ਜੋ ਵਾਪਰੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪੈਰ ਪੈਰ 'ਤੇ ਵਾਪਰਦੀ ਰਹੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਬੇਹਯਾ, ਬੇਗੈਰਤ, ਦਿਮਾਗੀ ਹੀਜੜੇ ਇਸ ਬੁਰੀ ਦਸਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਵੀ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ।

ਜੋ ਦਸਾ ਹਮਾਰੀ ਹੋਈ, ਇਹ ਕੋਈ ਇੱਕ ਘਟਨਾ ਨਹੀਂ, ਸਮਾਜਕ ਚੱਕਰ ਹੈ। ਪੂਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਰੋਗ ਹੈ।

ਦੁੱਖੀ ਜਲੀਲ ਹੈ ਕੇ ਵੀ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਰਹੇ। 1980 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਡਾ: ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਕਵਾੜ ਖੁਲ੍ਹੇ। ਤਦ ਜਾ ਕੇ ਜਬਾਨੀ ਯਾਦ ਬੇਸੁਮਾਰ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਤੁੱਕਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਪਈ। ਸਾਡੀ ਕੀ ਦਸਾ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸਮਾਜ ਕਿਉਂ ਦੁੱਖੀ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੇ ਜਗਤ

ਦੀ ਫੂਤ ਕਿਉਂ ਲਗਦੀ ਹੈ? ਸਾਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬੰਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ? ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਨਾਲ ਸਮਝ ਆਇਆ। ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਫਨੀਅਰ ਕਿਵੇਂ ਕੱਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਵਰਨਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

1974 'ਚ ਮੈਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਅਸਾਮੀ, ਮਿਲ ਗਈ। ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਮੋਰਿਟ ਬਣੀ। ਮੈਨੂੰ ਮੇਰਾ ਤਹਿਸੀਲ ਵਿੱਚ ਮਹਿਤਾਬਗੜ੍ਹ ਮਿਲਿਆ। ਸਭ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਟੇ ਦਾ ਆਦਮੀ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਜੀ ਦਫਤਰ ਵਿੱਚ ਐਡੀਟਰ ਸੀ। ਇਕ ਤਮੰਨਾ ਕਿ ਸਮਾਜਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੁੱਝ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਲੈ ਕੇ ਮੈਂ ਚਿੱਟੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚੋਂ ਪਿੰਡਾਂ ਨੂੰ ਪਰਤ ਆਇਆ। ਉਦੋਂ ਮੇਰੀ ਧਾਰਨਾ ਮਾਰਕਸੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਸੀ। ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਸਖਤ ਨਫਰਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਤੇ ਨਰਕ ਵਰਗੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲ ਦਿਨ ਬ-ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਝੁਕਾਅ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਖੁਲਾ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਇਨਕਲਾਬ ਲਈ ਭੂਮੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲ ਪਰਤ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਨਕਲਾਬੀ ਜਨਤਾ ਇਥੇ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਇਤਨੀ ਘਰ ਕਰ ਗਈ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਬਿਨਾਂ ਮਾਂ ਬਾਪ ਭੈਣ ਭਰਾ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਦੱਸੇ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਕੇ ਪਿੰਡ ਆ ਗਿਆ। ਮੌਕਾ ਮੇਲ ਖਾ ਗਿਆ। ਕੁੱਝ ਚਿਰ ਬਾਅਦ ਹੀ, ਐਡਹਾਕ ਲੈਕਚਰਾਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ। 1974 ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਹਿਤਾਬਗੜ੍ਹ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮਾਸਟਰ ਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪੀਅਨਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਮਾਸਟਰ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ। ਲੈਕਚਰਾਰ ਵੀ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰੀ ਕੋਈ ਚਵਾ ਚਵੀ ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨੇੜੇ ਹੋ ਗਏ ਪਰ ਵਿਰੋਧੀ ਚਵਾ ਚਵੀ ਸੁਣਦੇ ਰਹੇ ਤਖਾਣ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਕਿ ਅਲੂਆਂ ਤੇ ਬਣ ਠਣ ਕੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੁਨੱਖਾ ਬੰਦਾ, ਕੁੜੀਆਂ ਖਰਾਬ ਕਰੂ।

ਮੈਂ ਇਕ ਮਿਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਸੀ। ਨਕਸਲੀ ਲਹਿਰ ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਵੱਲ ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਅਤੇ ਕੰਮ ਆਦਿ ਮੂੰਹਾਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਕਾਫੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸੇਦਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਚੰਗੇ ਕਾਲਜਾਂ ਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤਜਰਬਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਮਾਰਕਸੀ ਸਾਹਿਤ ਬਾਰੇ ਕਾਫੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ 'ਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋ ਜਾਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰ ਨਾ ਲੱਗੀ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਖਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਈ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਮਾਸਟਰਾਂ ਦੀ ਛੱਤਰ ਛਾਇਆ ਹੋਠ ਖੜਮਸਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ। ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ। ਟਿਊਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪਾਪ ਸਮਝਦਾ। ਜਿਹੜੇ ਲੈਕਚਰਾਰ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਜਬੂਨ ਵੀ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਨੂੰ ਜਰੂਰ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿੰਦਾ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਮੇਰਾ ਪੀਰਡ

ਉਡੀਕਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਕੁੜੀਆਂ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਪੂਰੀ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚੇ ਗਏ।

ਪਰ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਖਾਈ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਵੱਧਣ ਲਗੀ। ਲੋਕਲ ਮਾਸਟਰ ਮਨ ਅੰਦਰ ਸੜਨ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਹ ਲਗਾਤਾਰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਨਿਗਾਹ ਰੱਖਦੇ। ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਦੋ ਚਾਰ ਮਾਸਟਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਬਾਕੀ ਸਭ ਈਰਖਾ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਈਰਖਾ ਦਾ ਸਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਿਰਫ ਉਚ ਜਾਤੀ ਹਉਮੈ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਦੋਂ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਮੇਰੇ ਨਤੀਜੇ, ਮੇਰਾ ਗੈਰਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ, ਈਰਖਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਗਿਆ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਆੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਈਰਖਾ ਵਧਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਸ ਜਾਤ-ਪਾਤੀ ਈਰਖਾ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸੀ।

ਇਹ ਦੁਰਘਟਨਾ 1977 ਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਈਰਖਾ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ। ਇਕ ਗਿਆਨੀ ਮਾਸਟਰ ਦੂਜੇ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ। ਜੋ ਰੋਜ਼ ਅਧੀਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਛਕ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਤੇ ਜਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ। ਉਹ ਜਦ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਆਉਂਦਾ, ਤੇ ਤੁਰ ਜਾਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਬੱਚੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਤੇ ਮੇਰੇ ਬੱਚੇ ਪੂਰੀ ਠਾਠ ਨਾਲ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾਲ ਅਗੇ ਲੰਘਦੇ ਰਹੇ। ਉਸ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਈਰਖਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੰਨੀ ਵੱਧ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਰੇਆਮ ਜਦ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਮੈਨੂੰ ਵੰਗਾਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਤੇ ਫਿਰ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਤੱਕ ਵੀ ਉਤਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਕਦੀ ਕਦੀ ਮੇਰਾ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਗਲਮਾ ਪੱਟ ਦਿਆਂ। ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਪਿਆ ਦੱਬੁਪੁਣਾ, ਮੇਰੇ ਪੈਰ ਹਿਲਾ ਦਿੰਦਾ। ਮੈਂ ਚੁਪ ਚੁਪ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ। ਉਹ ਇੱਕਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਲ ਮਾਸਟਰ ਵੀ ਖੜੋਤੇ ਸਨ ਜੋ ਮੇਰੀ ਮਿਹਨਤ 'ਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਈਰਖਾਲੂ ਹੋ ਗਏ। ਇੱਕ ਤਰਖਾਣ ਮਾਸਟਰ ਜਿਹੜਾ ਬਾਕੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਚਿਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਤੇ ਮੜ੍ਹਕ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਅਕਸਰ ਆਖਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਆਂ, ਘਾਹ ਦੇ ਸੱਪਾਂ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹੀਂ। ਤੂੰ ਏਨਾ ਮਰਿਆ ਖਪਿਆ ਨਾ ਕਰ ਤੇਰੀ ਕਦਰ ਕਿਸੇ ਨੀ ਕਰਨੀ। ਇਹ ਤਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਦਿਲਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਐ।

ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਹਰ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਤੇ ਸੋਚਦਾ ਕਿ ਇਹ ਬੰਦਾ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਖੁਦਗਰਜ਼ੀ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਠੀ ਮੱਤ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਭਵਿੱਖ ਬਾਣੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਲਾਨਾ ਪਰਚੇ ਹੋਏ। ਮੈਂ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਨਕਲਾਂ ਮਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖੀ ਸਨ। ਨਕਲਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੁੱਖੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਸ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਟਿਊਸ਼ਨਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੁੱਖੀ ਸਨ।

ਪਰਚੇ ਹੋ ਗਏ। ਨੰਬਰ ਲੱਗੇ। ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੇ ਜੀਅ ਭਰ ਕੇ ਹੇਠਲੀ ਉੱਤੇ ਕੀਤੀ। ਪਰ 'ਗਿਆਨੀ' ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਸੱਪਸ਼ਟ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਮੇਰੇ ਗੱਲ ਨਾ ਪਾਵੇ। ਪਰ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਅੱਧਾ ਅੱਧਾ ਸਫਾ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜ਼ੋਰ ਲਗਾਉਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣ ਰਿਹਾ। ਆਵਾਗਾਹਰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਦੂਜਿਆਂ ਦੀ ਫਤਰ ਛਾਇਆ ਹੋਠ ਖਤਮਸਤੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ, ਬਹੁਤੇ ਬੱਚੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਏ। ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ 'ਚੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਪਗ 80 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਜ਼ਬੂਤਾਂ 'ਚੋਂ ਹੀ ਉੱਡੇ।

ਗਿਆਨੀ ਪਿੰਡਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮਦਾ ਰਿਹਾ। ਦਾਰੂ ਸਿੱਕਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਘੱਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੂਜਾ, ਦੂਜੇ ਪਿੰਡ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਨੱਥੂ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਭਰਾ ਤੇ ਪਿਉ, ਗੰਡਾਸੇ ਤੇ ਸੋਲੇ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਵਾਰ ਸੜਕ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਵੀ ਉਹ ਮਗਰ ਆਏ, ਸ਼ਾਇਦ ਬੇਲਦਾਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕੁੱਝ ਕਰ ਨਾ ਸਕੇ।

ਮੈਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਵਾਪਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਣੀ ਦਾ ਕਈ ਮਾਸਟਰਾਂ ਤੇ ਲੈਕਚਰਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਵੀ ਸੀ ਤੇ ਕਈਆਂ ਦਾ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵੀ ਸੀ। ਕਈ ਮੁੰਡੇ ਵੀ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਬਦਲੇ ਬਦਲੇ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰ ਅਸਲ ਗੱਲ ਦਾ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਜਦੋਂ 'ਨਿਕਲ ਤੇਰੀ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕੁੱਤਿਆ ਚਮਾਰਾ,

ਨਿਕਲ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਢੇਡਾ, ਆਦਿ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਦੇ ਮੁੰਡੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਰਾ, ਮਗਰੇ ਉਸ ਦਾ ਪਿਉ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕੀ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਉੱਲਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਮਾਸਟਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਭਰੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਗੁੱਬਮ-ਗੁੱਬਾ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਤੀਆਂ ਦੇ ਮੁੰਡੇ ਜੋ ਸਾਡੇ ਬੇਲਦਾਰ ਸਨ, ਪੂਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਵਧਦਾ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਲੈਂਦੇ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮਾਸਟਰ ਵੀ ਮੇਰੇ ਸਾਥ ਵਿੱਚ ਘਸ਼ੁੰਨ ਮੁੱਕੀ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪਰ 'ਡਬੂ' ਦੂਰ ਕੰਧ ਕੋਲ ਖਲੋਤੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹਰ ਗਾਲ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਭਰੀ ਸੱਥ 'ਚ ਮੇਰੀ ਪੱਗ ਲੱਥੀ। ਮੇਰੇ ਵਾਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਗੱਲ 'ਚ ਪੈ ਗਏ। ਜਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਜੀਅ ਜਾਨ ਲਾ ਕੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਲੀਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਾਤ-ਪਾਤੀ ਈਰਖਾ ਨੇ ਆਖਰ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਪੁਲਸ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੀ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਾਤ ਦਾ ਨਾਂ ਲੈ ਕੇ ਗਾਲ ਕੱਢਦੇ ਰਹੇ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਧਰਤੀ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦੇ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਸਦੀਆਂ ਦੀ ਬੇਵਸੀ ਮੇਰੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਕਿਣਕਾ ਕਿਣਕਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਲਾਗਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਮੋਹਤਬਰ ਬੰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਖਾਤਰ ਬੱਸ ਜੋ ਸੀ ਵੀ ਉਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਂ ਜੇ ਕੋਈ ਦੁੱਖੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕ ਚਮਾਰਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਪਿੰਡੋਂ ਉਦੋਂ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਬੇਲਦਾਰ ਮਜ਼ਬੂਤੀ।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਤਰਖਾਣ ਮਾਸਟਰ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਗੁਰਨਾਮ ਸਿਆਂ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਦਿਨਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਤੂੰ ਵੀ ਸੋਚਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਐਵੇਂ ਭੌਕਦਾ ਰਹਿਨਾਂ।

ਜਲੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਇਹ ਜ਼ਖਮ ਅੱਜ ਵੀ ਅੱਲੇ ਹਨ। ਮਾੜੀ ਜਿਹੀ ਨਹੁੰਦਰ ਵੱਜਣ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਸਿਸਟਮ ਤਾਂ ਭਾਰੂ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਪਾੜਾ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪੱਕਾ ਹੋ ਰਿਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਜਿੱਥੇ ਜਾਈ ਦਾ ਹੈ ਉੱਥੇ ਇਹੋ ਈਰਖਾ ਇਹੋ ਪਾੜਾ, ਇਹੋ ਨਫਰਤ ਭਰੀ ਪਈ ਹੈ।

ਬੱਚ ਬੱਚ ਕੇ ਪੈਰ ਧਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਨੇ ਮਿੱਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਨ ਬੁੱਧ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ, ਮਹਾਨ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ, ਮਹਾਨ ਅੰਬੇਦਕਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ। ਇਸ ਮੁਕਤੀ ਮਾਰਗ ਲਈ ਜੀਵਨ ਅਰਪਤ ਹੈ।

ਇੱਕ ਤਮੰਨਾ ਹੈ ਅਜਿਹਾ ਮਰਨ ਦੀ ਕਿ ਇਹ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਮਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ, ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਰੁਕ ਜਾਵੇ। ਜਾਤ ਪਾਤ ਦਾ ਬੀਜ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਤਮੰਨਾ ਚੈਨ ਨਾਲ ਬਹਿਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਪਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਖਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। ਜਿਉਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ।

ਪ੍ਰੇਸ ਬਿਆਨ

ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਬਾਰੇ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਰੋਹ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਤਲਾਂ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਬਾਹਰ ਤਿੱਖੀ ਚਰਚਾ ਛਿੜੀ ਹੈ। ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਲਈ ਜੂਝ ਰਹੀਆਂ ਚਾਰ ਜੁਝਾਰੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਭਖਵੀਂ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣੇ ਹੋਏ ਇਸ ਮਸਲੇ ਉਤੇ ਦਰੁੱਸਤ ਸਮਝ ਦਾ ਨਿਤਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਾੜੀ ਖੇਤਰ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਗੁਪਤ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਿੱਖ ਬੁੱਧੀਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੀਟਿੰਗ ਬੁਲਾਈ। ਇਸ ਮੀਟਿੰਗ ਅੰਦਰ ਚਾਰਾਂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁਖੀਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਤੀਹ ਦੇ ਲੱਗਭਗ ਚੋਟੀ ਦੇ ਜੁਝਾਰੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਸੋਲਾਂ ਘੰਟੇ ਚੱਲੀ ਡੂੰਘੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੀਟਿੰਗ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਰਣਿਆਂ 'ਤੇ ਅੱਪੜੀ:

1. ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਨੂੰ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਉਸ ਪਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਪੁਲਸ ਦੇ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਜ਼ੁਲਮਾਂ ਤੇ ਜਾਂਗਲੀ ਵਤੀਰੇ ਨੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਹਾਕਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ 'ਅਮਨ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਦੀ ਰਾਖੀ' ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੇਠ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਲਸ਼ਕਰਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਖੋਹ ਉਡਾ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਜਿਸ ਕਦਰ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਗੀਨਾਂ ਦੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਉਤੇ ਟੰਗ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ 'ਦੇਸ ਪਰਦੇਸ' ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਗਠਨ ਬਹੁਤ ਚਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ 'ਐਮਨੇਸਟੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ' ਅਤੇ 'ਏਸ਼ੀਆ ਵਾਚ ਗਰੁੱਪ' ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਿਰਪੱਖ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੇ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵਿੱਚ, ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਜ਼ਮੀਨ ਉਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਤਾਕਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਨੁੱਖੀ ਹੱਕਾਂ ਦੇ ਬੇਗਹਿਮ ਉਜਾੜੇ ਦੀ ਜੋ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਭਲੀਭਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਜ' ਦਾ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭੋਗ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤਾਂ ਅਜੇ ਤਸਵੀਰ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੰਛਨਾਕ ਅਤੇ ਘਿਨਾਉਣੀ ਹੈ।

2. ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਸ ਦੇ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਗਰੀਬ ਪੇਂਡੂ ਸਿੱਖ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬਧਤ ਹੈ ਉਹ ਪੁਲਸ ਵਿੱਚ ਜਦ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਸ਼ੌਕ 'ਚੋਂ ਨਹੀਂ, ਬਲਕਿ ਮਜ਼ਬੂਰੀ 'ਚੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਦ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਗਰੀਬ ਟੱਬਰਾਂ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਤੋਰਨ ਲਈ ਪੁਲਸ 'ਚ ਜਾ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦੀ ਸੋਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਢਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਹ ਤਨੇ ਮਨੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹੀ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਕੁਝ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਝਲਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਮੰਨਣੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਪੁਲਸੀ ਵੀਰ ਜ਼ਰਾ ਆਪਣੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰਕੇ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਮੀਰਾਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਸੁਆਲ ਪੁੱਛਣ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ? ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨਾਂ, ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਾ ਕਰੇ? ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪੁੱਛ-ਗਿੱਛ ਦੇ ਨਾਂ ਹੇਠ ਉਹਨਾਂ ਅਣ-ਮਨੁੱਖੀ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਲਸ ਵੱਲੋਂ ਸਿੱਖ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਘੋਟਣੇ ਲਾਉਣ, ਪੁੱਠੇ ਟੰਗਣ, ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਪਾੜਨ, ਪੈਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੱਲ੍ਹੇ ਠੱਕਣ, ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਗਰਮ ਸਲਾਖਾਂ ਨਾਲ ਨਾਜੁਕ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਲੂਹਣ ਅਤੇ ਸਭਿਅਤਾ ਤੋਂ ਗਿਰੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਹੋਰ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਪੁਲਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੀ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਝੂਠੇ ਮੁਕਾਬਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਟਕ ਰਚਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ? ਅਤੇ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੂਪੋਸ਼ ਜੁਝਾਰੂਆਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮਾਪਿਆਂ, ਭਰਾਵਾਂ ਤੇ ਭੈਣਾਂ ਅਤੇ ਦੂਰ ਨੇੜੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਤੱਕ ਨੂੰ ਜਦ ਜੀਅ ਚਾਰੇ ਹਿਰਾਸਤ 'ਚ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ? ਜਿਹੜੇ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈਆਂ 'ਚ ਸਰਗਰਮੀ ਨਾਲ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਕਿਹੜੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ? ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਅੱਜ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿੱਖ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੇਠ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਵਧੀਕੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁੱਢੋ-ਸੁੱਢੋ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਕਿਸੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਕਰਕੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਹ ਤਾਂ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਘੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਏ। ਪਰ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਦਾ ਵਾਸਤਾ ਪਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਧੱਜੀਆਂ ਉਡਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ ਤਾਂ ਉਹ ਦੂਹਰੇ ਤੀਹਰੇ ਜ਼ੁਰਮ ਦਾ ਭਾਗੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਰੋਹ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣ ਰਹੇ ਬਹੁਤੇ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹਨ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਪਤਤਾਲ ਅਤੇ ਛਾਣ-ਬੀਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਬੇਕਸੂਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਵੀ ਹਮਲੇ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਬੜਾ ਅਫ਼ਸੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਹਰ ਨਹੱਕੇ ਕਤਲ ਦੀ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਸੂਰਵਾਰ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸਾਡਾ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧ ਜਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਾਡੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਬੇਵਜ੍ਹਾ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਪਰ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਤੇ ਬਾਹਰਲੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਕਰਕੇ ਖੁਦ ਅਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਕਿਉਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਬੇਕਸੂਰ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇਹ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਪੁਗਾਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਪੈਣ ਤੋਂ ਵਰਜਣ। ਇਹ ਅਸੀਂ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਬੁੱਚੜਾਂ ਵਾਲੇ ਕਾਰੇ ਕਰੇਗਾ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਰੋਹ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਘੇਰੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਝੱਲ ਰਹੇ ਪੁਲਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਪੂਰਾ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਾਂਗੇ।

ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਜਵਤ

ਭਾਈ ਗੁਰਜੰਟ ਸਿੰਘ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘਵਾਲਾ

ਭਾਈ ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਭਾਈ ਰਸ਼ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਛੰਦੜਾ

‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਮੁਹਾਂਦਰਾ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਲੰਮੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੁੱਲ-ਹਿੰਦ ਪੱਧਰ ਦੀ ਨਕਸਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ.ਐਮ.ਐਲ. ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੜ ਜਥੇਬੰਦਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੇ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਸ ਨਕਸਲੀ ਜਥੇਬੰਦੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣੇ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦੂ ਕੇਂਦਰੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ‘ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ’ ਦੇ ਸੰਪਾਦਕ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਰਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਲਏ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਇਕ ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰੇਗਾ।

ਚਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ.ਪੀ.ਆਈ. (ਮ.ਲ.) ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਮੁੜ ਜਥੇਬੰਦਕ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਕੋਰਲਾ ਅੰਦਰ ਹੋਈ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅੰਦਰ ਅਹਿਮ ਤਾਖ਼ਦੀਲੀਆਂ ਕਰ ਲਈਆਂ ਸਨ। ‘ਭਾਰਤੀ ਕੌਮ’ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪਿਛਾਂਹ ਖਿੱਚ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਅੰਦਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਡੇਢ ਦਰਜਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਤੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਮਿਥਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਉੱਤੇ ਪਾਰਟੀ ਅੰਦਰ ਚਿਰਾਂ ਤੋਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਚਰਚਾ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਪਰਵਾਨ ਕਰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਮਿੱਥ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕੁੱਲ ਹਿੰਦ ਕੇਂਦਰੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵਾਜਬੀਅਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ। ਲੰਬੇ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਢਾਂਚੇ ਅੰਦਰ ਬਣੀ ਤੁਰੀ ਆ ਰਹੀ ਇਸ ਕਜੇਤਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਲੈ ਲਿਆ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਸੂਬਾਈ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਣ ਦੀਆਂ ਸੇਧਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ।

ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਸਰਬ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਲਏ ਗਏ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਕੌਮ ਅੰਦਰਲੀ ਪਾਰਟੀ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਮੁਤਾਬਕ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਨਾਂਅ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਵੱਖਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਘੜਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਏਗੀ। ਪਰ ਕਿਉਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਹਾਕਮਾਂ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਭਨਾਂ ਕੌਮਾਂ ਦਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਾਂਝਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿਰੁੱਧ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੰਗਰਾਮਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬਖ਼ਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਮੁਹਈਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਡ ਅੱਡ ਕੌਮੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸਾਂਝੀ ਤਾਲਮੇਲ ਕਮੇਟੀ ਬਨਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਲਮੇਲ ਕਮੇਟੀ

ਅੱਡ ਅੱਡ ਰਾਜਾਂ ਅੰਦਰ ਚਲ ਰਹੇ ਕੌਮੀ ਸੰਘਰਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਆਪਸੀ ਸਹਿਯੋਗ ਤੇ ਤਾਲਮੇਲ ਕਾਇਮ ਕਰੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਦੇ ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਏਗੀ।

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਕਮੇਟੀ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਤਜਰਬੇ ‘ਚੋਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਨਵਾਂ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਘੜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਲੱਛਣ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੋਣਗੇ। 1. ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਖਾਲਸਈ ਆਦਰਸ਼ਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਤੰਤਰ, ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨੀ। 2. ਇਸ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ‘‘ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛੱਕੋ’’ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਆਰਥਕ ਤੇ ਸਮਾਜੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਉਲੀਕਣੀ। 3. ਜਾਤ ਪਾਤ ਦੇ ਮੁਕੰਮਲ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ, ਮਨੁੱਖਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ‘ਚ ਸਫ਼ਾਇਆ ਕਰਨਾ। 4. ‘‘ਮਾਣਸ ਕੀ ਜਾਤ ਸਭੈ ਏਕਹਿ ਪਹਿਚਾਨਬੋ ਦੇ ਗੁਰੂ-ਆਦੇਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜਾਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਅਧਾਰ ‘ਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਤਕਰੇਬਾਜ਼ੀ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਨਾ। 5. ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਘੜਨੀਆਂ।

ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ‘‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’’ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਸੇਧ ਉੱਤੇ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਬਕਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰੀਆਂ ਤਾਜ਼ਾ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਜਿਹਨਾਂ ਪੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਸੁਆਲੀਆ ਚਿੰਨ੍ਹ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਘੋਖਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਖੁਲੇ ਮਨ ਨਾਲ ਅਪਨਾਏਗਾ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਦਰੁਸਤ ਪੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਤਜਰਬੇ ‘ਚੋਂ ਗਲਤ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਗਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੀ ਹਰ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਵਿਰਾਸਤ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਵਿਛੋੜਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਅੰਦਰ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਮੁੜ ਢਲਾਈ ਦਾ ਇਹ ਅਮਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਢਲੇ ਹੋਏ ਮਨ ਸੱਜਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਅਤੇ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਲਹਿਰ ਦੇ ਨਾਂਹ ਪੱਖੀ ਅਸਾਰਾਂ ਹੇਠ ਇਕ ਖਾਸ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਢਲ ਚੁਕੀਆਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨਵੇਂ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਨਖਿੱਧ ਸਾਬਤ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ‘ਪੈਗਾਮ ਗਰੁੱਪ’ ਦੀ ਆਰਜ਼ੀ ਕੌਮੀ ਕਮੇਟੀ ਸੋਚ ਤੇ ਅਮਲ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਦਾਇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ, ਨਵੇਂ ਆਧਾਰ ਉੱਤੇ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਤੇ ਜਥੇਬੰਦਕ ਤਿਆਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਛੇਤੀ ਹੀ ਸਮੁੱਚੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫਰੰਸ ਬੁਲਾ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬਕਾਇਦਾ ਰੂਪ ‘ਚ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਪਾਠਕਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ

ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ ਵਿੱਚ ਪਿਛਲੇ ਪਰਚੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਵੱਧ ਅਤੇ ਸਲਾਹੁਣ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪੜ੍ਹਣ ਦੀ ਤਾਘ ਜਿਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਪੰਨੇ 'ਤੇ ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਫੋਟੋਆਂ ਦੇਣ ਨਾਲ ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਚਾਰ ਚੰਨ ਲੱਗੇ ਹਨ, ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 'ਲੋਹੇ ਦੇ ਹੱਥ' ਬੇਹੱਦ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਸੀ। ਸੋ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਛਾਪਿਆ ਕਰੋ ਅਤੇ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀਆਂ ਜੀਵਨੀਆਂ ਵੀ।

ਤਿਰਲੋਚਨ ਸਿੰਘ ਫਲੂ, ਪਿੰਡ ਹਠੂਰ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਪਰਚੇ ਨੂੰ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਸੁਥਰਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਰੂਫ਼ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਸੁਧਾਰੀਆਂ ਜਾਣ। ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਾਲਮ ਬਹੁਤ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ ਖਾੜਕੂ ਸਫ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਜਿੱਤਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਅੱਜ ਕੱਲ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹਾਲ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਖਾੜਕੂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪਿੰਡ ਕੁੱਤੇ ਲਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਹੋਣਾ ਏਦੂੰ ਉਲਟ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਧੀ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬੁੱਕਲ ਵਿੱਚ ਲੈਣ। ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ ਖਾੜਕੂ ਆਪਣੇ ਮਿਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋਣਗੇ।

ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਖਿੱਲੂ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ

ਪੈਗਾਮ ਪੇਪਰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਪਰਚੇ 'ਚ ਕਈ ਵਾਰ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿੱਤ ਲੈ ਕੇ ਜੂਝਣ ਤੇ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਖਾੜਕੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹਿਜਰਤ ਨਾ ਕਰਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਖਬਰਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੋਚ ਬਣੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਦਿਲੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀਆਂ ਪੱਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਕੁਤਾਹੀ ਕਰਕੇ ਭਾਵ ਹਿੰਦੂਆਂ (ਪੇਂਡੂ ਤੇ ਨਿਰਦੋਸ਼) ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਪੋਚਾ ਫੇਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਅਸਲ 'ਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦ ਸਿੱਖਾਂ 'ਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਕਿਸਾਨੀ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਪਲ ਖਾੜਕੂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਭੋਗ 'ਤੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਲ ਫੰਡ ਛਕਣ ਲਈ ਡੀ. ਸੀ. ਦੇ ਖੁਲੇ ਦਰਬਾਰ 'ਚ। ਅਮੀਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰਾਂ 'ਚ ਰੂਟ ਪਰਮਿਟ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਖਾੜਕੂ ਸੋਚਣ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਮਤੇ ਭੇਜੇ ਉਥੇ ਕਦੀ ਇਹਨਾਂ ਸਾਰ ਲਈ ਜਾਂ ਕਦੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਜੀ ਆਇਆ ਅਖਿਆ? ਇਹ ਚੰਗੀ ਸੁਰਾਅਤ ਵੀ ਟੋਡੀ ਕਾਮਰੇਡਾਂ ਦੇ ਮਖੌਲ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।

ਇੱਕ ਪਾਠਕ, ਸਮਾਣਾ

ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦੇ ਮੁੱਦਈ, ਜੁਲਮ ਜ਼ਬਰ ਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਨੰਗੇ ਨਾਚ ਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਜ਼ੁਕ ਘੜੀ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕੇ ਲਿਖਣ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕੌਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲੇਖਣੀ ਪਾਠਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੇ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਧਾਈ ਕਿ ਪੈਗਾਮ ਆਪਣੀ ਮੰਜ਼ਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵੱਲ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਹਨ। ਪੈਗਾਮ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਵੇਂ ਕਾਲਮ

ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ 'ਚ ਅਸੁੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ 'ਕਾਂਗਿਆਰੀ' ਕਾਲਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਲਈ ਪੈਗਾਮ ਸੱਚਮੁੱਚ ਹੀ ਵਧਾਈ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਦੂਸਰੀ ਵਧਾਈ ਕਿ ਪੈਗਾਮ ਸਾਰੀਆਂ ਜੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਫਤ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚਾਰ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ।

ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਭੋਲਾ, ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ (ਬਠਿੰਡਾ)

ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਿਖਰ ਫੁਹ ਰਹੇ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਰਤੇ ਗਏ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਸਮੇਤ ਪੰਜਾਬੀ ਲਫਜ਼ ਦੱਸ ਕੇ ਅਤੇ ਕਾਂਗਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਛਾਪ ਕੇ ਪੈਗਾਮ ਨੇ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬੀ, ਭਗਤਾ ਭਾਈ ਕਾ (ਬਠਿੰਡਾ)

ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਕੁ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ 'ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ' ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਹੋਰ ਉੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਸੂਰਮਿਆਂ ਭਾਈ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ ਮੱਤੇਵਾਲ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ, ਭਾਈ ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜਟਾਣਾ, ਭਾਈ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੰਨਾ, ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ, ਬਾਰੇ ਜੋ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਉਸ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਕਿਰਦਾਰ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਮੀਟਿੰਗ ਬਾਰੇ ਛਾਪੇ ਗਏ ਗਏ ਤਿੰਨੇ ਲੇਖ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਾਫੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚਾਰ ਦੁਵਿਧਾ ਤੇ ਡਾਂਵਾਡੋਲਤਾ ਦਾ ਇਹ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੱਢ ਲੱਭੇਗਾ, ਕਾਫੀ ਸਲਾਹੁਣਯੋਗ ਸੀ। ਪਰ ਡਾ: ਐਸ. ਐਸ. ਦੁਸਾਂਝ ਅਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਲੇਖਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਲੇਖਾਂ 'ਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਇਤਰਾਜ਼ ਅਸੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਭੋਗਲ, ਸ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਅਤੇ ਡਾ: ਐਸ. ਐਸ. ਦੁਸਾਂਝ ਵੱਲੋਂ ਅਜੀਤ ਅਖਬਾਰ ਵਿੱਚ ਦਿਤੇ ਜਾਂਦੇ ਲੇਖ ਸਦਾ ਉਹੀ ਕੁਝ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਵਕਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੇਕਰ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਲਤ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਗਲਤ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਥੇ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਹਿਮਾਇਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਬੁੱਧੀਜੀਵੀਆਂ ਨੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਇਹ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਕੰਵਲ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਸਦਾ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਜਗਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਹੋਰਾਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਵੰਬਰ ਤੱਕ ਚੋਣਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਉਂਦੀ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾ ਕੇ ਖਾੜਕੂਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਘਰਸ਼ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਇਹ ਲੇਖਕ ਜੋ ਕੁੱਝ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਛਾਨਣਾ ਅਤੇ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਖਾਲਿਸਤਾਨ ਦੀ ਮੰਜ਼ਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ

ਸਕੀਏ । ਦੂਸਰੀ ਗੱਲ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਅਖੌਤੀ ਨਕਸਲਬਾਜ਼ੀਆਂ ਦੇ 'ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ' ਵਿੱਚ ਡਾ: ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੰਵਲ ਹੋਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜੋ ਬਕਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਦਿਲ ਕਚੀਚੀਆਂ ਵੱਟ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਅਸੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦੇ ਲੇਖ ਦਾ ਪੈਗਾਮ ਵਿੱਚ ਦੁਕਵਾਂ ਜਵਾਬ ਦਿਓ ।

ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਇਲਾਕਾ ਨਕੋਦਰ

ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ 'ਬਾਬਾ ਸੀਤਲ ਸਿੰਘ' ਮੱਤੇਵਾਲ ਦੀ ਡਰੈਗਨ ਚਲਦੀ ਰਹੀ ' ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਹੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਪੁਲਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਾਜੜਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ । ਇਸੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ 'ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚਾਰ' ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੋਹਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਪੈਗਾਮ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣ ਲਈ ਜੋ ਨਵਾਂ ਕਾਲਮ 'ਕਾਂ ਗਿਆਰੀ' ਦੇ ਨਾਂ 'ਚ ਛਾਪਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਸਲਾਘਾ ਯੋਗ ਕਦਮ ਹੈ । ਮੈਂ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਕਾਲਮ ਲਈ ਪੰਜਾਬੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਦੇ ਅਸੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਪੈਗਾਮ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੀ ਭੇਜਾਂਗਾ ।

ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਸੰਗਤਪੁਰਾ (ਲੁਧਿਆਣਾ)

ਅਗਸਤ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸਫਾ 32 'ਤੇ ਛਪੀ ਲਿਖਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਮੋਹ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਸੀ । ਇਸ ਲਿਖਤ ਤੋਂ ਸੱਪਸਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਆਪਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ਲੱਖ ਨਾਹਰੇ ਲਾਓ ਕਿ 'ਮਾਓ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਡਾ ਰਾਹ' ਚੀਨ ਦਾ ਰਾਹ ਸਾਡਾ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ । ਜੇ ਸੋਧ ਨਿਕਲਣੀ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਵਿਰਸੇ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤੇ ਅਮੀਰ ਹੈ, 'ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਨਿਕਲੇਗੀ ਤੇ ਸਫਲਤਾ ਮਿਲੇਗੀ । 'ਸਿੱਖ ਕੌਮ' ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵੱਧ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੋਚਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਕੌਮ ਹੋਂਦ 'ਚ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ । ਮਾਰਕਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਸੱਪਸਟ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ । ਉਹ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ ਵਿਨਾਸ਼ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ । ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਠੁੱਕ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਅੜੇ ਪਏ ਹਾਂ ? ਅਗਸਤ ਅੰਕ ਵਿੱਚ 'ਪੈਗਾਮ' ਦੇ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਲਈ ਹਦਾਇਤਾਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਇਕ ਚੰਗਾ ਉਦਮ ਸੀ । ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਅਮਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ।

ਇਕ ਸਧਾਰਨ ਪਾਠਕ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ

ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦਿਹਾਤੀ ਮਜ਼ਦੂਰ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦਾ ਪਾਠਕ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੰਜਾਬ ਪ੍ਰਤੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਗਲਤ ਰਵਈਏ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ । ਜਦੋਂ ਖਾੜਕੂ ਵੀਰ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਫਿਰ ਆਪਣਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਲਤ ਕਹਿਣਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ । ਪਰ ਜਦੋਂ

ਇਨਕਲਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਟੱਕਰ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਲੜਨ ਵਾਲੀਆਂ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਲੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । ਪਰ ਸੁਰਖ ਰੇਖਾ ਦੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨੀਤੀ ਗਲਤ ਹੈ ।

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਗਲਤ ਸਮਾਜਕ ਰੀਤੀ ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਚਲਾਈ ਗਈ ਹੈ । ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ ਹੈ । ਮੈਂ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅੱਜ ਕੱਲ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਭੈੜਾ ਨਸ਼ਾ ਭੁਕੀ ਦਾ ਹੈ । ਜੋ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਇਹ ਇਕ ਐਸਾ ਜਾਨ ਲੇਵਾ ਨਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਰਾਂ ਖਾ ਲਿਆ ਮੁੜ ਕੇ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ । ਇਹ ਨਸ਼ਾ ਪਿੰਡ ਜੱਲੀਆਂ (ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ) ਵਿੱਚ ਆਮ ਵਿੱਕ ਰਿਹਾ ਹੈ । ਖਾੜਕੂ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਬਲੈਕ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਜਾਂ ਸਿੱਖੀ ਅਸੂਲਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹਟਾਇਆ ਜਾਵੇ ।

ਇਕ ਪਾਠਕ (ਸੰਗਰੂਰ)

ਦਾਸ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੰਗਤਾਂ ਪੂਰੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰ ਵੀ ਰਹੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਦੀ ਏਕਤਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ । ਉਹ ਵੋਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਆਗੂਆਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖੀ ਹਨ । ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਇਕ ਇਕ ਸੀਟ 'ਤੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਪੰਥਕ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸਨ ਇਸ ਨਾਲ ਪੰਥ ਦੋਖੀ ਬਹੁਤ ਬੇੜੀਆਂ ਵੋਟਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਜਿੱਤ ਸਕਦੇ ਸਨ । ਇਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਣਾ ਪੈਣਾ ਸੀ ਪੈਗਾਮ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਭਾਈ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਲੀਲ (ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਲੌਗੋਵਾਲ ਕਾਂਡ) ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਇਸ ਪੰਥ ਯੋਧੇ ਨੇ ਮਾਨ, ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਾਦਲ ਵਰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਵੋਟਾਂ ਦੇ ਕੁਰਸੀ ਕੁੱਧ ਰਾਹੀਂ ਨਵੇਂ ਲੌਗੋਵਾਲ ਬਣਨ ਤੋਂ ਵਰਜਿਆ ਹੈ । ਪੰਨ ਹਨ ਅਜਿਹੇ ਵੀਰ ਜੋ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਰੋਲ ਕੇ ਵੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਹਨ । ਕੌਮ ਸਦਾ ਅਜਿਹੇ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਰੱਖੇਗੀ । ਅਸੀਂ ਸਦਾ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ । ਜੇ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭੂਮੀ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਅਣਖ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰੀ, ਦਿੰਗਲੈਂਡ

ਭੁਲ ਦੀ ਸੋਧ

ਅਕਤੂਬਰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸਫਾ 21 'ਤੇ ਛਪੀ ਕਵਿਤਾ 'ਅਣਹੋਣੀ' ਦੇ ਲੇਖਕ ਦਾ ਨਾਂ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਆਰ. ਐਸ. ਰੰਧਾਵਾ ਛਪ ਗਿਆ ਸੀ । ਅਸਲ ਨਾਂ 'ਪ੍ਰਸ਼ਪ ਸਮਾਨਵੀ' ਹੈ ।

ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਬਾਰੇ

"ਜਨਤਕ ਪੈਗਾਮ" ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਅੰਕ 'ਚ ਛਪਾਈ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਗਲਤੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਸਨ । ਕੁੱਝ ਗਲਤੀਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਤ ਦੇ ਠੀਕ ਅਰਥ ਸਮਝਣ 'ਚ ਕੁੱਝ ਦਿਕਤਾ ਆਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ । ਕਾਰਨ ਇਹ ਬਣਿਆ ਕਿ ਪਰਚੇ ਦੀ ਨਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਛਪਾਈ ਦਾ ਸਾਡਾ ਇਹ ਪਲੇਠਾ ਤਜਰਬਾ ਸੀ । ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਸੀ । ਇਸ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਪਿਛਲੀ ਕਸਰ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਵਾਹ ਲਾਈ ਹੈ । ਫਿਰ ਵੀ ਜੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਮਾਫ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ।

ਇਕ ਮਿੱਤਰ ਦਾ ਖਤ

ਇਤਿਹਾਸ ਮਨ ਆਈਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਪੰਜਾਬ ਬਾਰੇ ਬਦਲੀ ਸਮਝ ਬਾਰੇ ਮੈਂ ਲਗਾਤਾਰ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੱਲ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕੌਮ ਦਾ ਵਜੂਦ ਸੱਚੀਂ ਤਿੜਕ ਗਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਸਾਡੀ ਕੌਮੀ ਪਹਿਚਾਣ ਮੁਕੰਮਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ? ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਭਾਰੂ ਹਿੱਸੇ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨਾਲੋਂ ਤੋੜ ਲਿਆ ਹੈ (ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਹਿਰਦ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਵੀ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੀ ਬਣਨਾ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੇਘਰੇ ਹੋਣ ਲਈ ਸਰਾਪੇ ਜਾਣਗੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੌਮੀਅਤਾਂ ਵਿਚ ਜਜ਼ਬ ਹੋ ਜਾਣਗੇ)।

ਜਿੱਥੋਂ ਤਾਈਂ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਸੁਆਲ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਹਿੱਸੇ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤਰਜ਼-ਏ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਠੇਠ ਪੰਜਾਬੀ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਧਾਰਮਿਕ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋਈ ਤਰਕਹੀਣ ਸਰਹੱਦੀ ਵੰਡ ਨੇ ਟੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਆਪਣੀ ਅਸਲ ਕੌਮੀ ਚੇਤਨਾ ਦਾ ਪੈਦਾ ਹੋਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੇ ਗਤੀ-ਅਮਲ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਨੀਝ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਅਸਲ ਦਿਸ਼ਾ ਬੁੱਝ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਕੇ ਘਰੇ 'ਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਹਿਤ ਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਤੋਰਨੀਂ ਪਈ ਹੈ। ਪੂਰਨ ਪੰਜਾਬੀ ਸਰੂਪ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਬਿਨਾ ਲਹਿਰ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। 'ਖਾਲਿਸਤਾਨ' ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਲਈ ਪਰਪੱਕ ਕੌਮੀ ਜਜ਼ਬਾ, ਸਹਿਤਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਰਸਾ ਹਾਲਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੂਰਬੀ ਪੰਜਾਬ ਜੇ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ ਉਰਦੂ ਦੀ ਜਕੜ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ 'ਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਹੋਰ ਅਗੇਰੇ ਵਿਕਾਸ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਅਸਲੀ ਕੌਮੀ ਸਰੂਪ ਨਿਖਰੇਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਫੁਲ੍ਹੇ ਜਾਂ ਫੁਲ੍ਹੇ ਰਹੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਅਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ (ਕੌਮ) ਦੀ ਘਾਤਤ ਨਹੀਂ ਘੜ ਸਕਦੇ। ਕੌਮਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਸਦੀਆਂ ਦਾ ਅਮਲ ਹੈ।

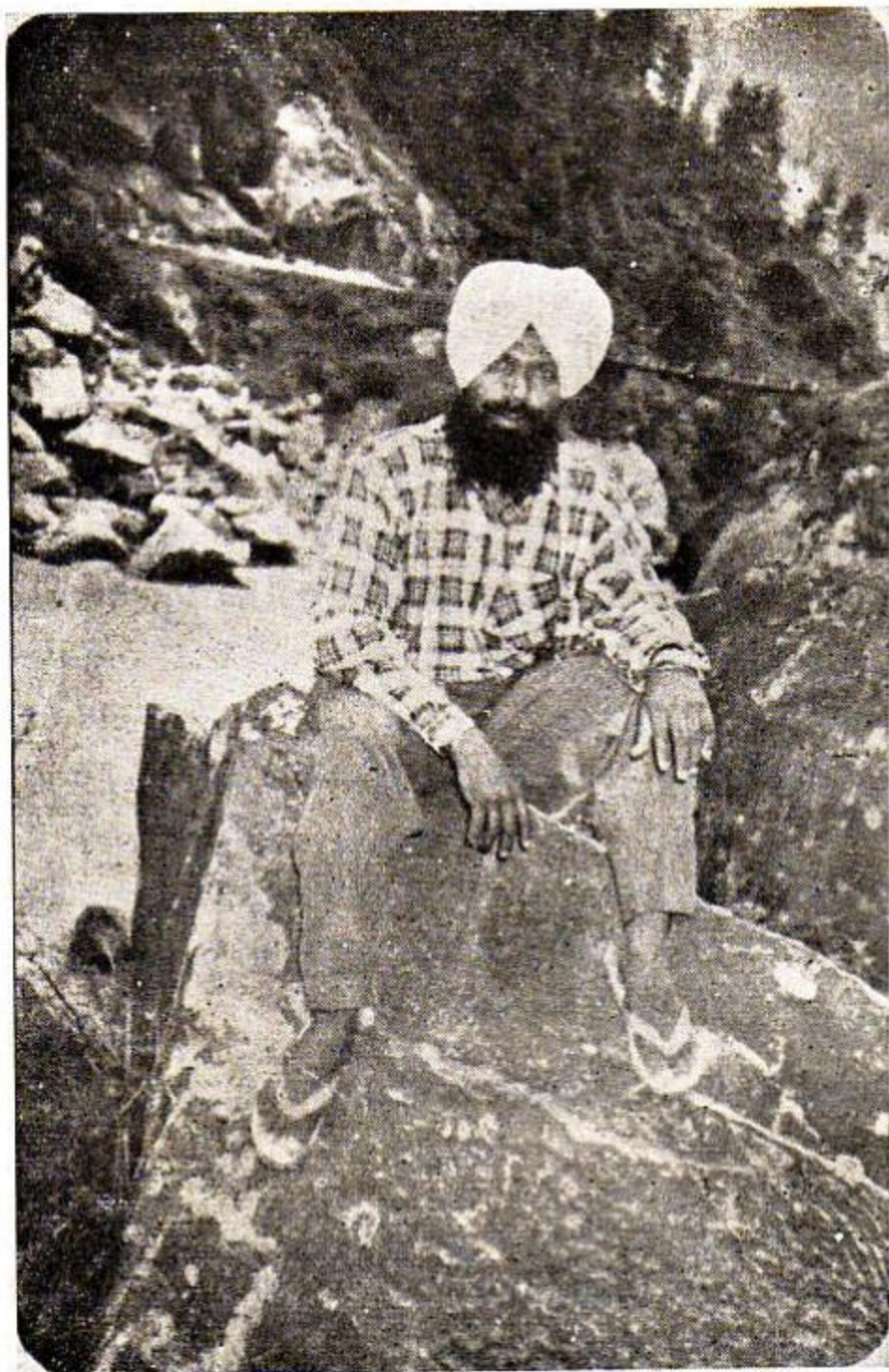
ਹਾਲਾਂ ਤਾਂ 'ਦੇਸ਼ ਪੰਜਾਬ' ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕੌਮੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਹੀਂ ਭੋਗੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਿੱਖ ਸੰਘਰਸ਼ ਉਸੇ ਦੀ ਭਟਕੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ ਦੌੜ ਨਹੀਂ ਦੌੜਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਤੌਰ ਏਨੀ ਤੇਜ਼ ਤੇ ਵਧਿੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੀ ਹਫ਼ਾ ਮਾਰੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ 'ਪੰਜਾਬੀ' ਹੁੰਦੇ ਹੋ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖ ਬਣਦੇ ਹੋ ਸਮਾਂ 'ਪੰਜਾਬੀ' ਬਣਨ ਵੱਲ ਮੁੜ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਹਿਤ, ਸਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਕੱਚ ਦਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮਾੜੀ ਮੋਟੀ ਠੋਂਕਰ ਨਾਲ ਹੀ ਤਿੜਕ ਜਾਵੇਗਾ। ਪੰਜਾਬ ਠੋਂਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਖਿਆਲੀ 'ਉਡਾਰੀ' ਨਹੀਂ। ਅਨੇਕਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਰੂਹ ਕਿਵੇਂ ਵੀ ਅਲੱਗ ਰਹਿ ਕੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਹੁਣ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦੂ-ਸਿੱਖ ਦੂਰੀ ਵੀ ਵਕਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਹਦੇ ਹੱਲ ਨਾਲ ਮਿਟ ਜਾਵੇਗੀ।

ਤਰਕਹੀਣ ਹਦਾਂ ਨੇ ਜੇ ਟੁੱਟਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਿਤੇ ਜੁੜਨਾਂ ਵੀ ਹੈ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੀ ਆਪਣੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੂਪ 'ਚ ਜੁੜਨਗੀਆਂ। ਇਤਿਹਾਸ ਸੱਚ ਹੀ ਨੱਕ ਦੀ ਸੇਧ ਅਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਦਾ। ਇਹ ਕਈ ਮੋੜਾਂ ਘੋੜਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅੱਜ ਉਸ 'ਕੂਹਣੀ ਮੋੜ' 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਇਸ ਨੇ ਮੂਲਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਨੂੰ ਝਕਾਨੀ ਦੇ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਬਲਵਾਨ ਰੂਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲ ਵਜੂਦ 'ਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਮੁਖੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਲੱਜ ਨਾਲ ਬਨ੍ਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਬੇੜੀ ਨੇ, ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਬੋਝੇ ਮੀਲ ਪੱਥਰਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਵੀਂ ਤੌਰ ਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੇ ਮੋੜਵੇਂ ਰੂਪ 'ਚ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੁੱਖ ਦੇਣ 'ਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ 'ਮਨ ਆਈਆਂ' ਕਰਨ ਦੀ ਇਜ਼ਾਜਤ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂ ਕਰਦਾ। ਸਮੇਂ ਨੇ ਮੂਲ ਸਿੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਚਰੀਏ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕੌਮੀ ਮਸਲੇ ਨੂੰ ਏਜੰਡੇ 'ਤੇ ਲਿਆਉਣਾ ਸੀ, ਸੋ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਅਗੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਠੋਂਕ ਕੌਮੀ ਜਮਹੂਰੀ ਸਰੂਪ ਨੇ ਪਰਗਟ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੇ ਵਿਹਾਰਾਂ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਲਈ ਸਹਾਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ....।

ਐਸੀ ਮਰਨੀ ਜੋ ਮਰੈ

ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ

ਮਰਣੁ ਨਾ ਮੰਦਾ ਲੋਕਾ ਆਖੀਐ ਜੇ ਕੋਈ ਮਰ ਜਾਣੈ

ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹੱਕ ਹੈ ਜੇ ਹੋਇ ਮਰਣਿ ਪਰਵਾਣੈ

ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ ਦਾ ਨੇੜਲਾ ਸਾਥੀ ਸੀ। ਭਾਈ ਪਿਆਰਾ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਹੀ ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਵੀ ਸਿੱਖ ਖਾੜਕੂ ਲਹਿਰ 'ਚ ਆਈਆਂ ਭਟਕਣਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਪੂਰੀ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜ਼ਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ।

27 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿੰਡ ਬਾਘਰੋਲਾ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਉਂ ਘੇਰਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਜਿਉਂ ਹੀ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਘਰ ਘਰ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਆਲੋਅਰਖ ਨੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਇਆ ਨਾਈਡ ਦਾ ਕੈਪਸੂਲ ਖਾ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਜਾਮ ਪੀਣਾ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਉਂ ਭਾਈ ਆਲੋਅਰਖ ਨੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਜਬਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਦੋਂ ਜਹਿਦ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੌਰਾਨ ਭਾਈ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੁਟਾਂ ਖੋਹਾਂ ਕਰਨ, ਨਿਰਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਤਲਾਂ ਤੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਸਤਾਉਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸ਼ਮਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪਰਵਾਨਾ ਇਕ ਸੱਚੇ ਸੁੱਚੇ ਸਿੰਘ ਵਾਂਗ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਚ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਲਾ ਗਿਆ।